

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI Aİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ

2014
№ 1

Baş redaktor:
R.Y.Rzayev

Baş redaktorun
müavini:
Ş.Y.Yusifov

Redaksiya heyəti:
H.A.Mirzəyev
T.Ş.Mahmudov
B.H.Əsədov
Z.M.Quliyev
Ə.M.Rüstəmov
V.Ə.İbayev
H.Q.Nəsimov
Ə.A.Kərimov

Məsul katib:
A.M.Məmmədli

Redaksiyanın ünvanı:

Az 1025, Bakı şəhəri,
Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.26
1193-cü məhəllə
Tel: 493-18-37
Faks: 493-18-37

www.supremecourt.gov.az

MÜNDƏRİCAT

Ali Məhkəmədə 20 yanvar şəhidlərinin xatirəsi yad edilmişdir.....	2
<i>SƏRƏNCAM</i>	
“Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı.....	3
<i>MÜSAHİBƏLƏR</i>	
Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevin "Azvision.az" müxbirinə müsahibə vermişdir.....	5
Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevin "Azertac"ın müxbirinə müsahibə vermişdir.....	7
Ali Məhkəmənin Plenumu	9
Xüsusi ittiham qaydasında şikayətlərə dair işlərə baxılması üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında qərar.....	12
Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi barədə qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə təkliflər verilməsi haqqında qərar.....	18
<i>Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu</i>	20
<i>CINAYƏT VƏ HƏRBİ İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN</i>	
Təqsirləndirilən şəxsə qarşı daha ağır ictimai ittiham qaydasında təqib edilən cinayətə dair ittihamın elan olunması üçün zərər çəkmiş şəxs tərəfindən Azərbaycan Respublikası CPM-nin 318.2-ci maddəsinə əsasən qaldırılmış vəsatətə baxılarkən dövlət ittihamçısının həmin vəsatətə tərəfdar olub-olmaması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.....	21
Təqsirləndirilən şəxsin zərərçəkmişlər tərəfindən ona qarşı qanunsuz hərəkətlər etmələri nəticəsində onlardan birini qəsdən öldürməsi, digərinin isə sağlamlığına ağır zərər vurmaması əməllərində xüsusi aminsizliyə dələlət edən əlamətlər müəyyən edilmədiyinə və buna görə həmin əməllər düzgün ixtisaslaşdırılmadığına görə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı dəyişdirilmişdir.....	26
Xuliqanlıq motivi müəyyən edilmədən şəxsin əməlinin Azərbaycan Respublikası CM-in 221.3-cü maddəsi ilə tövsif edilməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsinə səbəb olmuşdur.....	34
Cinayət mühakimə icraatında təqsirləndirilən şəxs tərəfindən cinayət prosesinin hər hansı iştirakçısına qarşı mülki xarakterli tələbin irəli sürülməsi və bu tələbin təmin edilməsi yolverilməzdir.....	39
<i>MÜLKİ VƏ İNZİBATI-İQTİSADI İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN</i>	
Uşaqların ayrı yaşayan valideynlərdən hansının yanında qalmasının məqsədə müvafiq olması barədə əsaslandırılmış rəy vermək Qəyyumluq və Himayəçilik orqanının borcudur.....	45
Məhkəmələr 2009-cu il oktyabr ayının 1-dən sonra mülkiyyətçiyə məxsus evdə ailə üzvü kimi yaşamış şəxslərə yaşayış sahəsindən müvəqqəti istifadə hüququ müəyyən edə bilər.....	49
İddia ərizəsində bir neçə müxtəlif tələbin irəli sürülməsinə, lakin yalnız bir tələb üzrə cavabdehin müəyyən edilməsinə baxmayaraq, işə baxan məhkəmələr Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosesual Məcəlləsinin 13-cü maddəsinin tələblərinə əməl etməmişlər.....	56
<i>MƏQALƏ</i>	
Seyfulla Aslanov: Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 2002-ci il 12 dekabr tarixli qərarı (<i>müləhizələr, şərhlər və təkliflər</i>).....	61
<i>BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR</i>	
Şirvan Apellyasiya Məhkəməsində 2013-cü ilin yekunlarına dair Rəyaset Heyətinin iclası keçirilmişdir.....	74
7 fevral 2014-cü il tarixdə Gəncə Apellyasiya Məhkəməsində 2013-cü ilin yekunlarına həsr edilmiş iclasda Ali Məhkəmənin hakimləri iştirak etmişlər.....	74
5 fevral 2014-ci il tarixdə Ali Məhkəmədə BMT-nin İH üzrə Cənubi Qafqazdakı Ofisinin Baş Müşaviri Vladimir Şkolnikov və İH üzrə Milli Müşaviri Kamran Bağirov ilə Beynəlxalq Əlaqələr və İnsan Hüquqları və İ.Əlaqələr şöbələrinin arasında görüş keçirilmişdir.....	75
Avropa Şurasının MONEYVAL Komitəsinin dəyərləndirmə missiyası Ali Məhkəmədə olmuşdur.....	76

Ali Məhkəmədə 20 yanvar şəhidlərinin xatirəsi yad edilmişdir

2014-cü il yanvarın 17-də Ali Məhkəmədə 20 yanvar şəhidlərinin xatirəsinə həsr olunmuş yığıncaq keçirilmişdir.

Yığıncaqda çıxış edən Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev bildirmişdir ki, 1990-cı ilin 20 yanvar hadisəsi Azərbaycanın azadlığı və ərəzi bütövlüyü uğrunda mübarizə tarixinə qəhrəmanlıq səhifəsi kimi daxil olmuşdur.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə sovet ordusu erməni quldur dəstələri ilə birgə Azərbaycan xalqına qarşı terror həyata keçirmişdir.

Bu qanlı hadisəyə ilk olaraq öz münasibətini bildirən dahi şəxsiyyət Heydər Əliyev olmuşdur. Ulu öndər faciənin səhərişi günü, yəni 21 yanvar 1990-cı il tarixdə Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyinə gələrək faciəni törədən şəxsləri kəskin şəkildə tənqid etmiş, bu hadisəni hüquqa, demokratiyaya, humanizmə zidd hesab etdiyini bildirmişdir. Görkəmli dövlət xadimi ikinci dəfə hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra 20 yanvar şəhidlərinin xatirəsini əziz tutmuş, onların ailələrinə və zərərçəkənlərə daim qayğı göstərmişdir. 20 yanvar hadisələrinə hüquqi-siyasi qiymət də Ulu öndərimizin təşəbbüsü və səyi ilə verilmişdir. Bu gün Azərbaycanda dünya şöhrətli dövlət xadimi Heydər Əliyevin xeyirxah əməlləri davam etdirilir. 20 yanvar şəhidlərinin ailələrinə və zərərçəkənlərə dövlət yardımı artırılır. Möhtərəm cənab Prezident İlham Əliyev Ulu öndərin siyasi kursunun layiqli davamçısı kimi fəaliyyət göstərir.

Qeyd edilmişdir ki, 20 yanvar hadisələrinə hüquqi-siyasi qiymət də Ulu öndərimizin təşəbbüsü ilə verilmişdir. Bu qiymət ümumiləşmiş formada bundan ibarətdir ki, o vaxtkı Moskva Azərbaycana təcavüz edib. Əlbəttə, hadisənin günahkarlarının da adları açıqlanıb. SSRİ rəhbərliyinin təcavüzünün qarşısı alınmalıydı, o zamankı respublika rəhbərliyi bu qırğına imkan verməməliydi. Bu hadisəyə görə o dövrdə xalqın azadlıq hərəkatına rəhbərlik edənlər də məsuliyyət daşıyırdı. SSRİ rəhbərliyinin təcavüz edəcəyini bilərək xalqı qırğına aparan və bu zaman özləri kənarda qalanlar günahkardırlar.

Çıxış edənlər bildirmişlər ki, Azərbaycan xalqı 20 yanvarda hərbi, siyasi, mənəvi təcavüzə məruz qalsa da, öz tarixi qəhrəmanlıq ənənələrinə sadıq olduğunu, vətənin azadlığı və müstəqilliyi naminə ən ağır sınaqlara sinə gərmək, hətta şəhid vermək əzmini bütün dünyaya nümayiş etdirdi. 1990-cı ilin qanlı yanvarında Azərbaycanın azadlığı və müstəqilliyi uğrunda şəhidlik zirvəsinə ucalmış Vətən övladları özlərinin fədakarlığı, şəhidliyi ilə xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsinə parlaq səhifə yazdılar. Bu gün də Azərbaycan xalqı canlarından keçən övladları ilə fəxr edir.

“Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Dövlət orqanlarında müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi nəticəsində insanların müxtəlif xidmətlərdən istifadə etmək imkanları asanlaşmış, həmin xidmətlərin keyfiyyət və səmərəliliyi artmış, informasiya cəmiyyətinin dayanıqlı və davamlı inkişafına etibarlı zəmin yaranmışdır.

Müasir texnologiyaların məhkəmələrin fəaliyyətində tətbiqi məhkəməyə müraciət imkanlarının genişlənməsinə, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində süründürməçilik və sui-istifadə hallarının qarşısının alınmasına, aşkarlıq və operativliyin təmin edilməsinə, məhkəmə qərarlarının icrasına nəzarətin effektivliyinin artırılmasına, elektron kargüzarlığın və elektron sənəd dövriyyəsinin təmin edilməsinə xidmət edəcəkdir.

Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi zamanı şəffaflığın, insan və vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının səmərəli müdafiəsinin təmin edilməsi, müasir informasiya texnologiyalarının tətbiqi prosesinin sürətləndirilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikası məhkəmələrinin fəaliyyətində müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqini təmin edən “Elektron məhkəmə” informasiya sistemi yaradılsın.
2. “Elektron məhkəmə” informasiya sistemi aşağıdakıları təmin etməlidir:
 - 2.1. ərizə, şikayət və digər sənədlərin elektron formada qəbulunu;
 - 2.2. cinayət işləri, mülki, inzibati, iqtisadi mübahisələrə dair və inzibati xətalər haqqında işlər üzrə icraatın elektron qaydada aparılmasını və sənədlərin elektron dövriyyəsinə;
 - 2.3. məhkəməyə daxil olan işlərin hakimlər arasında avtomatlaşdırılmış qaydada bölgüsünün aparılmasını;
 - 2.4. məhkəmədə işlərə baxılması vaxtlarına dair elektron cədvəlin tərtib edilməsini;
 - 2.5. məhkəmə prosesində iştirak edən şəxslərə məlumatların elektron qaydada (elektron poçt, SMS məlumatlandırma və s.) çatdırılmasını;
 - 2.6. məhkəmə proseslərinin audio, video və digər yazan texniki vasitələrdən istifadə etməklə qeydə alınmasını və onları onlayn rejimdə müşahidə etmək imkanının yaradılmasını;
 - 2.7. işlər üzrə prosessual müddətlərə riayət olunmasına nəzarət edilməsini və müddətlərin bitməsi ilə bağlı xəbərdarədiçi funksiyalara malik olmasını;
 - 2.8. qəbul edilən məhkəmə qərarlarının icraya yönəldilməsinin və icra prosesinin izlənilməsinə;
 - 2.9. sistemdə proses iştirakçısının iştirak etdiyi iş üzrə prosesin gedişi, çıxarılan qərarlar, onların icra vəziyyəti, onlardan verilən şikayət və ya protestlər barədə məlumat almaq imkanlarına malik “şəxsi kabinet”nin yaradılmasını;

2.10. “Elektron hökumət” portalı ilə və Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğunda tətbiq olunan informasiya sistemi ilə inteqrasiyanı;

2.11. məhkəmə statistikasının elektron qaydada aparılmasını;

2.12. məlumatların sistemləşdirilmiş şəkildə saxlanılmasını.

3. Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinə tövsiyə edilsin, Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinə tapşırılsın ki, bu Sərəncamın 1-ci hissəsində nəzərdə tutulan “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin təşkilini və fəaliyyətini birgə təmin etsinlər, “Elektron məhkəmə” informasiya sistemindən istifadə qaydalarını müəyyən etsinlər;

4. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

4.1. bu Sərəncamın 2-ci hissəsində göstərilənlərə uyğun olaraq “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin fəaliyyətini təmin etmək üçün qanunvericilik aktlarına dəyişikliklərin edilməsi barədə təkliflərini üç ay müddətində hazırlayıb təqdim etsin;

4.2. bu Sərəncamdan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 13 fevral 2014-cü il.

Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevin "Azvision.az" müxbirinə müsahibə vermişdir:

-Azərbaycan Respublikasının Prezidenti 2014-cü il fevralın 13-də "Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin yaradılması haqqında" Sərəncam imzalamışdır. Bunu məhkəmə sisteminə yeni yanaşma kimi qiymətləndirmək olarmı?

-"Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin yaradılması haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamını məhkəmə sistemində inqilabi islahat adlandırmaq olar. Mən bu sənədlə nəzərdə tutulan dəyişiklikləri əhəmiyyətinə görə 1990-cı illərin sonu, 2000-ci illərin əvvəlindəki məhkəmə-hüquq islahatları ilə müqayisə edərdim. Yaxın illərdə biz ədalət mühakiməsinin keyfiyyəti və texniki imkanlar baxımından tamamilə yeni məhkəmələrin şahidi olacağıq.

Nəzərdə tutulan yeniliklər, ideya və prinsiplər məhkəmələrin fəaliyyətinin yeni standartlarını yaradacaq. Ümumilikdə, elektron məhkəmə sisteminin yaradılması "ASAN Xidmət" in fəaliyyət prinsiplərinin məhkəmələrin işində də tətbiqinə imkan verəcək. İnformasiya texnologiyalarının tətbiqi insanların məhkəməyə yeni və daha rahat üsullarla müraciət etmək imkanını yaratmaqla yanaşı, həm də məhkəmələrdə süründürməçilik, sui-istifadə və digər neqativ halları, vaxt itkisini tamamilə aradan qaldırılacaq, ən başlıcası isə məhkəmələrin fəaliyyətini tam şəffaf edəcək.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm İlham Əliyev cənabları informasiya cəmiyyətinə keçidin təmin edilməsini ölkəmizin inkişafının prioritet istiqamətlərindən biri kimi müəyyən etmiş və onun əhəmiyyətini daim vurğulamışdır. Cənab Prezident tərəfindən son dövrlər imzalanan aktlara diqqətlə nəzər yetirsəniz, burada yeni informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından istifadəyə xüsusi önəm verildiyini, cəmiyyət üçün həlli zəruri olan məsələləri məhz texnoloji yeniliklərdən yararlanaraq həll edilməsi istiqamətini aydın görmüş olarsınız.

Yaradılmış telekommunikasiya infrastrukturunun, müxtəlif dövlət xidmətlərinin həyata keçirilməsində informasiya texnologiyalarının tətbiqi təcrübəsinin təhlili göstərir ki, məhkəmə sistemində yeni texnologiyalardan istifadə edilməsi üçün ilkin şərtlər artıq mövcuddur və bu prosesi daha da genişləndirmək lazımdır. Cənab Prezident qeyd etdiyimiz Sərəncamı imzalamaqla qarşımızda mühüm vəzifələr qoyur.

-İlk baxışdan elektron-informasiya sistemləri ilə bizim adət etdiyimiz məhkəmələrin fəaliyyəti arasında əlaqə yaratmaq çətin görünür. Bu Sərəncamın mahiyyəti və gətirəcəyi yeniliklər nədən ibarətdir?

-Sərəncam ilə məhkəmələrinin fəaliyyətində müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqini təmin edən "Elektron məhkəmə" informasiya sistemi yaradılması nəzərdə tutulur.

Vaxtla üçpilləli məhkəmə sisteminin yaradılması üçün yeni Cinayət Prosesual, Mülki Prosesual Məcəllələr və digər fundamental hüquqi sənədlər qəbul edilmişdi. Yeni elektron məhkəmə sisteminin qurulması da prosesual qanunvericiliyə mühüm dəyişikliklərin edilməsini və normativ-hüquqi bazanın informasiya texnologiyalarının tətbiqinə uyğunlaşdırılmasını şərtləndirir.

İnformasiya sistemi fiziki və hüquqi şəxslərin məhkəmələrə müraciətlərinin, iddia ərizələrinin, müxtəlif məhkəmə instansiyalarına şikayətlərin elektron formada qəbul edilməsinə şərait yaradacaq. Yəni müraciət edənlərin şəxsən məhkəməyə gəlmək və ya zaman itkisinə səbəb olan poçt xidmətlərindən istifadə etmək zərurəti aradan qalxacaq. İstənilən şəxs kompüter arxasında

ərizəni tərtib edərək düyməni sıxdığı anda sənəd ünvanına çatdırılmış olacaq. Bu insan hüquqlarının müdafiəsi mexanizmlərinin əhaliyə daha da yaxınlaşması deməkdir.

Xüsusilə vurğulamaq istərdim ki, sistem məhkəmələrdə baxılan bütün işlər üzrə icraatın elektron qaydada aparılmasını təmin etməlidir. Bunu mülki iş üzrə nümunə əsasında izah etmək istərdim. Belə ki, ilkin mərhələdən, yəni məhkəməyə iddia ərizəsi təqdim olunduğu andan bütün sənədlər elektron qaydada tərtib olunur, bütün prosessual sənədlər elektron formatda yazılır, ifadələr elektron daşıyıcılara qeyd olunur, tərəflər vəsatətləri və şikayətləri informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə, elektron poçt vasitəsilə göndərir və qəbul edir. Bu işə məhkəmə prosesləri zamanı etibarlı və sürətli məlumat mübadiləsi sisteminin fəaliyyət göstərməsini, iştirakçıların ifadələrinin və digər sübutların şəffaf şəkildə qeydə alınmasını təmin edəcək. İstənilən halda həmin sənədlər elektron daşıyıcılardan kağıza köçürülə biləcək.

Məhkəmə proseslərinin audio, video və digər texniki vasitələrdən istifadə etməklə qeydə alınması və prosesi onlayn rejimdə müşahidə etmək imkanının yaradılmasının nə olduğunu təsəvvür edin. Hal-hazırda prosesin sənədləşdirilməsi onun kağız daşıyıcıda protokolun tərtib olunması vasitəsilə həyata keçirilirdi. Yeni sistem bizə imkan verəcək ki, proses elektron qaydada qeydə alınsın və proses iştirakçıları tərəfindən onlayn rejimdə, yaxud daha sonra izlənilsin. Bu işə, proses iştirakçılarına məhkəmə baxışının elektron yazısına istinad etmək imkanı verəcək, baxışın heç bir hissəsinin diqqətdən kənar qalmasına imkan verməyəcək. Məhkəmə işçiləri tərəfindən protokolun bilərəkdən və ya ehtiyatsızlıqdan yanlış tərtib olunmasını qeyri-mümkün edəcəkdir. Vətəndaşların hüquqlarının səmərəli müdafiə edilməsi üçün effektiv vasitə qismində çıxış edəcəkdir.

Məhkəmə çağırışlarının və bildirişlərin, habelə qəbul olunmuş qərarların və digər sənədlərin elektron qaydada, yəni elektron poçt, mobil telefonlara göndərilən SMS məlumatlar, digər üsullarla göndərilməsi imkanı qərarların və digər prosessual sənədlərin vaxtında çatdırılmaması, bununla da şikayət etmək hüququnun pozulması iddialarını birdəfəlik aradan qaldırmış olacaq. Nə bəzi proses iştirakçıların qərarın onlara çatdırılmadığını bəhanə gətirə bilməyəcək, nə də bəzi hakimlər sənədlərin göndərilməsində süründürməçiliyə yol verə bilməyəcəkdir.

Sözsüz ki, bütün yeni texnoloji imkanların məhkəmələrdə təmin edilməsi mürəkkəb və uzunmüddətli prosesdir, müvafiq proqram təminatı hazırlanmalı, məhkəmələr müvafiq texnologiya ilə təmin edilməlidir, mütəmadi təyinatlar təşkil olunmalıdır və s. Qarşımızda olan iş həcmi böyükdür, lakin Cənab Prezidentin bu sahədə göstərdiyi iradə bizə əlavə güc verəcək və işlərin sürətləndirilməsinə təkan olacaqdır.

Bundan əlavə, informasiya sistemi məhkəmədə işlərin təyin olunduğu vaxtlar, proseslərin aparılacağı yer (məhkəmə zalları) və müvafiq hakimlər barədə məlumatların hər bir proses iştirakçısının sərbəst şəkildə əldə edə biləcəyi aşkar və sistemli şəkildə çatdırılması üçün elektron cədvəllərin tərtib olunmasına şərait yaradacaq. Proses iştirakçılarının vaxtlarını səmərəli təşkil etməyə və prosesin vaxtı barədə məlumatlandırılmama ilə əlaqədar yaranan mübahisələrin qarşısını almağa imkan verəcək.

Qanunvericilik məhkəmələrdə işlərin hakimlər arasında obyektiv əsaslarla və bərabər şəkildə bölünməsinə nəzərdə tutsa da, bəzi hallarda insanlar işlərin hakimlərə verilməsində qərəzliliyin olduğundan şikayət edirlər. Yeni sistem məhkəməyə daxil olan işlərin hakimlər arasında insan faktorunu istisna edən şəraitdə, avtomatlaşdırılmış bölgüsünün aparılmasını təmin edəcək.

Sistem xüsusi şəkildə proqramlaşdırılaraq prosessual müddətləri hesablayacaq və müddətlərin bitməsi ilə bağlı xəbərdar edici məlumatlar verməklə müddətlərə riayət olunmasına nəzarət etməyə imkan verəcək.

İnformasiya sistemində hər bir proses iştirakçısı üçün “şəxsi kabineti”nin yaradılması imkanı nəzərdə tutulmuşdur. Informasiya sistemi daxilində yaradılmış “şəxsi kabinet”lər vasitəsilə həm şəxsin iştirakçısı olduğu məhkəmə prosesinin gedişi və çıxarılan qərarlar barədə olduğu məkandan asılı olmayaraq operativ məlumat almaq imkanı təmin ediləcək, həm də konfidensiallıq qorunacaq, yəni şəxsi xarakterli məlumatların yayılmasının qarşısı alınacaqdır.

Cənab Prezident “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin digər dövlət qurumlarında formalaşdırılan informasiya sistemləri ilə və “Elektron hökumət” portalı ilə inteqrasiya edilməli

olduğunu qeyd etməklə özünün Azərbaycanda olan bütün dövlət orqanlarının fəaliyyətinə dair strateji baxışını göstərir. Məqsəd bütün dövlət qurumlarının vahid informasiya cəmiyyətində tam şəffaf, obyektiv və səmərəli şəkildə xalqa xidmət edən bir sistemin yaradılmasıdır.

Məhkəmə sisteminin inkişafına göstərdiyi xüsusi diqqət və qayğıya görə möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyev cənablarına bütün hakimlər adından dərin minnətdarlığımı bildirmək istədim.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayev 2014-cü il yanvarın 31-də İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin dəvətinə əsasən yüksək məhkəmə orqanlarının sədr və hakimlərinin iştirakı ilə Fransanın Strasburq şəhərində keçirilən 2014-cü il üzrə məhkəmə ilinin açılışına həsr olunmuş təntənəli iclasda “İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarlarının icrası: bölüşdürülmüş məhkəmə məsuliyyəti” mövzusunda keçirilmiş seminarda iştirak etmişdir. Ali Məhkəmənin sədri səfərlə bağlı “Azərtac”ın müxbirinə eksklüziv müsahibə vermişdir.

-Ramiz müəllim, iştirakçı olduğunuz tədbir və onun əhəmiyyəti barədə nə deyə bilərsiniz?

-Hər il olduğu kimi, bu il də Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin məhkəmə ilinin rəsmi açılışı mərasimi Strasburq şəhərində cari ilin yanvar ayının 31-də keçirildi. Bu tədbirdə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin hakimləri ilə yanaşı Məhkəmənin yurisdiksiyasına daxil olan ölkələrin Konstitusiya və Ali Məhkəmələrinin sədrləri, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin sabiq hakimləri, səfirlər, insan hüquqları sahəsində görkəmli alimlər də iştirak edirdi. Rəsmi açılış mərasimində 2013-cü ilin yekunlarına dair Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin sədri cənab Din Şpilman məruzə etdi və bəzi statistik məlumatlar təhlil olundu.

Elə həmin gün keçirilən seminarda Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin 2013-cü il ərzindəki fəaliyyətinə nəzər salındı, Məhkəmənin nöqtəyi-nəzərindən: onun qərarlarının icrasında özünün rolu, imkanlar və məhdudiyyətlər; yerli məhkəmələrin nöqtəyi-nəzərindən: Avropa Məhkəməsinin qərarlarının icra edilməsində yerli məhkəmələrin rolu mövzularında müzakirələr və qarşılıqlı məhkəmə əməkdaşlığının təcrübi məsələlərinə dair fikir mübadiləsi aparıldı. Tədbirdə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin sədri Din Şpilman, BMT-nin Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsinin hakimi Kançado Trindad, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin hakimləri, ABŞ-ın Yeyl (Yale) hüquq məktəbinin professoru Alek Stoun Sweet, Almaniya Federal Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Andreas Vobkuhle və digərləri mövzu ətrafında çıxışlar etdilər və fikirlərini bölüşdülər. Tədbirin əhəmiyyətinə gəldikdə deyə bilərəm ki, biz bir araya gəldik, fikirlərimizi paylaşdıq.

-2013-cü ildə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin fəaliyyəti barədə nə deyə bilərsiniz?

-Bildiyiniz kimi, 2000-ci illərdə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin iş yükü kəskin dərəcədə artmışdır. Buna səbəb keçmiş sovet blokuna daxil olan ölkələrin Avropa Şurasına üzv qəbul olunması və nəticə etibarilə Məhkəmənin yurisdiksiyasının genişlənməsidir. Əgər 1959-1998-ci illərdə, yəni 30 il ərzində Məhkəmə mahiyyəti üzrə cəmi 837 qərar çıxarmışdırsa, tək 2009-cu ildə bu rəqəm 1625-ə yüksəlmişdir.

Digər statistik göstəriciyə nəzər yetirsək, 2009-cu ildə Məhkəmə baxdığı 35 460 işdən 2 393-nə mahiyyəti üzrə baxaraq 1 625 qərar çıxarmışdırsa, 2013-cü ildə baxdığı 93 396 işdən 3 659-na mahiyyəti üzrə baxaraq 916 qərar çıxarıb. Bu da son illər aparılan Məhkəmənin iş yükünün azalmasına və qərarların keyfiyyətinin yüksəlməsinə yönələn islahatların nəticəsi olaraq mümkün olmuşdur. Bu islahatların əsasını şikayətlərin qəbul olunub-olunmamasına dair ilkin mərhələdə

baxılma prosedurunun sadələşdirilməsi və eyni hüquqi məsələlərə toxunan bəzi şikayətlərin qruplaşdırılmış şəkildə baxılması təşkil edir.

-Bizdə necə, irəliləyişlər varmı?

Son illər ölkəmizdə aparılan geniş miqyaslı islahatlar ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılmasından, məhkəmə sisteminin daha da təkmilləşdirilməsindən, əhalinin məhkəmələrə müraciət imkanlarının asanlaşdırılmasından, hakimlərin sayının artırılmasından, yeni və şəffaf prosedurlarla hakimlərin seçilməsindən, respublikamızda müasir məhkəmə infrastrukturunun yaradılmasından ibarətdir.

Bu tədbirlər çərçivəsində Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququnun öyrənilməsi və tətbiqi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu məqsədlə artıq bir neçə ildir ki, hakimlər, hakim köməkçiləri və məhkəmə katiblərinin iştirakı ilə Ali Məhkəmədə hər həftənin ikinci günü keçirilən seminar-məşğələlərdə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin milli məhkəmə təcrübəsi üçün aktual olan qərarlarının təhlili aparılır. Daha sonra belə qərarlar müvafiq tövsiyələr ilə aşağı instansiya məhkəmələrinə nəzərə alınması üçün göndərilir. Bundan əlavə, bu ildən etibarən Ali Məhkəmənin hakimləri və bu sahədə ekspertlər tərəfindən mütəmadi olaraq apellyasiya və birinci instansiya məhkəmələri hakimlərinə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququnun öyrənilməsinə dair müvafiq mövzular üzrə məşğələlərin keçirilməsi nəzərdə tutulur. Bundan irəli gələn təşkilati məsələlərin həll edilməsi və Konvensiyanın ayrı-ayrı normalarının şərhinə dair Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin mövqeyinin təhlil edilməsi, ölkəmizlə bağlı qərarlarında əks olunan hüquqi mövqələrin (presedentlərin) öyrənilməsi, sistemləşdirilməsi və qruplaşdırılması, insan hüquqları sahəsində qəbul olunmuş beynəlxalq standartların digər dövlətlərin məhkəmə təcrübəsində rolunun araşdırılması, birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən ədalət mühakiməsi həyata keçirilərkən onlara Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququnun tətbiqi ilə əlaqədar yardım göstərilməsi məqsədilə Ali Məhkəmədə ötən ildən etibarən İnsan hüquqları və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsi fəaliyyət göstərir.

-Ramiz müəllim Sizcə, digər ölkələrlə müqayisədə Azərbaycan Respublikasına qarşı çıxarılan qərarlar çoxdur, yoxsa az?

-Hal-hazırda Strasburq Məhkəməsində təqribən 100 minə yaxın iş icraatdadır. Bu şikayətlərin yarısından çoxu cəmi 4 ölkənin payına düşür: Rusiya, İtaliya, Ukrayna və Serbiya. Əgər Məhkəmənin 2013-cü ilə olan rəsmi statistik məlumatlarına nəzər yetirsək, görürük ki, Avropada dövlətlər var ki, onlar tərəfindən 119, 118, 83, 65 qərarda Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi tərəfindən pozuntu aşkar olunmuşdur. Əhalisi ölkəmizin əhalisinin sayı ilə təqribən eyni olan Avropa dövlətləri ilə müqayisə etsək, belə dövlətlərə qarşı 2013-cü ildə 5 061, 1 209,990, 726 şikayət daxil olan halda, Azərbaycan dövlətinə qarşı cəmi 325 şikayət daxil olub. Belə ki, bu işlərə baxılan zaman yuxarıda qeyd olunan müxtəlif dövlətlər tərəfindən keçən il 40, 32, 25, 22 qərarda Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi tərəfindən Konvensiyanın ayrı-ayrı müddələrinin pozuntusu aşkar olunmuşdur.

Azərbaycan dövləti tərəfindən cəmi 8 qərarda pozuntu müəyyən edilmişdir. Ümumiyyətlə, çıxarılmış 8 qərardan altısında Konvensiyanın 3-cü, 6-cı maddələri, 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsi və digər maddələri ilə pozuntu aşkar olunmuşdur. Qeyd etmək istərdim ki, bu qərarların ikisində pozuntu məhkəmə qərarlarının icra olunmamasından ibarət olub.

Müqayisə üçün 2012-ci ilin rəqəmləri ilə müqayisədə daha az pozuntu qeydə alınıb. Təbii ki, biz bununla arxayınlaşmamalıyıq ki, 2013-cü ildə göstəricimiz nəzərə çarpaq dərəcədə yaxşılaşıb və mütəmadi olaraq qanunlarımızı və məhkəmə təcrübəmizi təkmilləşdirərək Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququna uyğunlaşdırmalıyıq. Ali məqsədimiz qanunun aliliyini, insanların və vətəndaşlarımızın hüquq və azadlıqlarının məhkəmə qaydasında daha da səmərəli müdafiə olunmasını təmin etməkdir.

Ali Məhkəmənin Plenumu

24 yanvar 2014-cü ildə Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin növbəti Plenumu olmuşdur.

Ali Məhkəmənin sədri Plenum iclasını açaraq bildirmişdir ki, 2013-cü ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin məhkəmə sistemi ilə bağlı Sərəncamlarının icrası və Ali Məhkəmənin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və müasirləşdirilməsi istiqamətində bir sıra işlər görülmüşdür. Ədalət mühakiməsinin yüksək səviyyədə həyata keçirilməsi üçün ən müasir standartlara uyğun şərait yaradılmış, Ali Məhkəmənin fəaliyyətinin hüquqi və informasiya təminatı gücləndirilmiş, Aparatda yeni texnologiyalar tətbiq edilmiş, maddi-texniki baza möhkəmləndirilmiş, hakimlərin və məhkəmə aparatı işçilərinin əmək haqları artırılmışdır. Eyni zamanda əvvəlki illərlə müqayisədə 2013-cü il ərzində vətəndaşların hüquqlarının məhkəmə müdafiəsinin səviyyəsi yüksəlmişdir. Respublikamızın bir sıra rayonlarında yeni məhkəmə binaları tikilib istifadəyə verilmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri vurğulamışdır ki, Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasına qoşulduğundan Avropa Məhkəməsinin presedent hüququ bizim məhkəməq sistemimiz üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Məhkəmələrin iş fəaliyyətinə olan tələblər daha da yüksəlmişdir. Bu baxımdan ədalət mühakiməsinə həyata keçirən hakimlərin beynəlxalq hüquq normalarını, insan hüquqları sahəsində beynəlxalq standartları, onların tətbiqi təcrübəsini mənimsəmələri önəmli olduğundan Ali Məhkəmədə hər həftə keçirilən seminarla beynəlxalq hüquqi aktlar, xüsusən də “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəaları, Avropa Məhkəməsinin presedent hüququ öyrənilir. Hakimlərin və dövlət olunmuş beynəlxalq təşkilatların nümayəndələrinin iştirakı ilə “dəyirmi masa”lar keçirilir, Avropa dövlətləri məhkəmələrinin təcrübəsinin öyrənilməsinə kömək edən xarici dövlətlərə tanışlıq səfərləri təşkil edilir.

Plenumda Ali Məhkəmənin kollegiya sədrlərinin 2013-cü ildə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi vəziyyətinə dair məlumatları dinlənmişdir.

Qeyd edilən məlumatlarla əlaqədar Plenumda geniş müzakirələr və təhlillər aparılmışdır.

Məruzə edən kollegiya sədrləri 2013-cü ildə kollegiyaların fəaliyyətində nəzərə çarpacaq irəliləyiş olduğunu qeyd etmişlər.

Ali Məhkəmənin bütün kollegiyalarında - mülki, inzibati-iqtisadi, cinayət və hərbi kollegiyalarında 2013-cü ildə baxılmış işlərin sayı 2012-ci illə müqayisədə artmışdır. Mülki kollegiyada 6,2 faiz, inzibati-iqtisadi kollegiyada 49,2 faiz, cinayət kollegiyasında 3,6 faiz, hərbi kollegiyada isə 9,7 faiz artma müşahidə olunmuşdur. Ailə, mülkiyyət, əmək hüququna, torpaq, vergi, bank krediti məsələləri ilə əlaqədar baxılan işlərin sayı nəzərəçarpacaq dərəcədə artmışdır. Xüsusilə qeyd edilmişdir ki, vətəndaşların hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı vəzifəli şəxslərin qanunla uzlaşmayan hərəkətlərinə dair inzibati işlərə baxılması 91,8 faiz təşkil etmişdir.

Ümumiyyətlə, Ali Məhkəmədə baxılan işlərin sayı 12,5 faiz artdığına görə ləğv olunan məhkəmə qərarlarının sayı da buna nisbətə artmışdır.

Plenumda Analitik və qanunvericiliyin sistemləşdirilməsi, Məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi və məhkəmə statistikasının təhlili, Vətəndaşların qəbulu və müraciətləri ilə iş şöbələri müdirlərinin 2013-cü ilin yekunlarına dair hesabatları dinlənmişdir. Qeyd olunmuşdur ki, 2013-cü ildə Ali Məhkəmədə vətəndaşların ərizə və şikayətlərinə, digər müraciətlərinə baxılmasına, onlara hüquqi cəhətdən əsaslı və düzgün cavab verilməsinə diqqət artırılmışdır.

Ali Məhkəməyə edilən müraciətlərdə artma müşahidə olunmuşdur. Bunu, vətəndaşların məhkəmələrə olan inamının artması kimi qəbul etmək olar.

Ali Məhkəmənin Plenumunun 2013-cü ildə 6 iclası keçirilmiş, 21 qərar çıxarılmışdır.

Plenumda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi yanında Elmi Məsləhət Şurasının tərkibi və Ali Məhkəmənin 2014-cü ilin birinci yarısına dair iş planı təsdiq edilmişdir.

Plenumda konkret işlərə baxılmış, müzakirə olunan məsələlər və baxılmış işlər barədə müvafiq qərarlar qəbul edilmişdir.

Ali Məhkəmənin Plenumu

21 fevral 2014-cü ildə Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin növbəti Plenumu olmuşdur.

Plenumda “Xüsusi ittiham qaydasında şikayətlərə dair işlərə baxılması üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun qərar layihəsi müzakirə edilmişdir.

Plenumda qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə təkliflər verilməsi qərara alınmışdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun

QƏRARI

“21” fevral 2014-cü il

№ 3

Bakı şəhəri

Xüsusi ittiham qaydasında şikayətlərə dair işlərə baxılması üzrə məhkəmə təcrübəsi

HAQQINDA

İnsanın şərəfi, ləyaqəti və nüfuzu hüququn ən ali bəşəri dəyərlərindən hesab olunur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra Konstitusiyanın) 46-cı maddəsində, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının 10 dekabr 1948-ci il tarixli Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsində və 16 dekabr 1966-cı il tarixli “Mülki və siyasi hüquqlar haqqında” Beynəlxalq Paktı, “İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasında (bundan sonra Konvensiyada) təsbit edilmiş şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ ilə əlaqədar olaraq qeyd olunur ki, hər kəsin şərəf və ləyaqətini müdafiə etmək hüququ vardır, hər hansı hal şəxsiyyətin ləyaqətinin alçaldılmasına əsas verə bilməz.

İnsanın şərəfi, ləyaqəti və nüfuzu bir-biri ilə sıx surətdə bağlı olan mənəvi, əxlaqi və sosial dəyərlər olduğuna görə bu dəyərlər dövlət tərəfindən müdafiə olunur.

Konstitusiyaya fikir və söz, məlumat və yaradıcılıq azadlıqlarını həyata keçirərkən hər kəsdən qanunlara riayət etməsini və başqalarının hüquqlarına hörmətlə yanaşmasını tələb edir.

Lakin, bir sıra hallarda bəzi şəxslər, o cümlədən kütləvi informasiya vasitələrinin əməkdaşları onlara verilmiş hüquq və azadlıqlardan sui-istifadə edərək başqalarının şərəf və ləyaqətini ləkələyən, onları nüfuzdan salan təhqir və böhtan xarakterli məlumatların kütləvi şəkildə yayılmasına yol verirlər.

Azərbaycan Respublikasının məhkəmələrində 2012-2013-cü illərdə böhtan və təhqirlə bağlı xüsusi ittiham qaydasında baxılmış şikayətlərin təhlili göstərir ki, bu müddət ərzində 401 nəfər haqqında 249 şikayət ərizəsi daxil olmuşdur. Onlardan 44-ü (10,9%) jurnalistlər barəsində olmuş, bu müddətdə məhkum edilən jurnalist olmamışdır. Belə ki, 1 jurnalist barəsində bəraət hökmü çıxarılmış, 10-u barəsində xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə icraata xitam verilmiş, 33 nəfər barəsində isə şikayətin icraata qəbul edilməsindən və məhkəmə baxışının keçirilməsindən imtina edilmişdir.

Təhqir və böhtanla bağlı xüsusi ittiham qaydasında şikayətlər üzrə cinayət işlərinin ümumiləşdirilməsinin nəticələrinə görə, məhkəmələr bir qayda olaraq belə işlərə baxarkən qanunvericiliyin tələblərinə əməl edərək həmin işlər üzrə qanuni, ədalətli və obyektiv qərarlar qəbul edirlər. Bununla belə, ümumiləşdirmə nəticəsində bəzi hallarda məhkəmələr tərəfindən bu xarakterli işlərə baxılarkən maddi və prosessual hüquq normalarının pozulması, süründürməçilik hallarına yol verilməsi müəyyən edilmişdir.

Məhkəmələr tərəfindən xüsusi ittiham qaydasında şikayətlər üzrə işlərə baxılarkən nöqsan və çatışmazlıqların aradan qaldırılması və bu işlər üzrə vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması məqsədilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 131-ci maddəsini və “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 79 və 80-ci maddələrini rəhbər tutaraq

QƏRARA ALIR:

1. Xüsusi ittiham qaydasında şikayətlər üzrə işlərə baxarkən məhkəmələr hər kəsin toxunulmazlığının, şərəf və ləyaqətinin, habelə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında nəzərdə tutulmuş digər hüquqlarının məhkəmə müdafiəsinin təmin edilməsi üçün qanunvericiliyin tələblərinə əməl etməlidirlər.

2. Məhkəmələrə izah edilsin ki, cinayət qanunvericiliyində xüsusi ittiham qaydasında cinayət təqibinə səbəb olan əməllərin törədilməsinə görə cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulması hər kəsin mənəvi dəyəri olan şərəf və ləyaqətini, nüfuzunu qeyri-qanuni qəsdlərdən qorumaq məqsədi daşıyır.

Hər kəsin *şərəfi* dedikdə onun cəmiyyətin üzvü kimi əxlaqi, mənəvi keyfiyyətlərinə, digər insanlara, dövlətə, cəmiyyətə münasibətinə görə ona verilən qiymət, *ləyaqəti* dedikdə şəxsin öz mənəvi və əqli keyfiyyətlərini, cəmiyyətdəki mövqeyini və nüfuzunu dərk etməsi və özünün özünə verdiyi qiymət, *nüfuzu* dedikdə isə şəxsin cəmiyyətdə, kollektivdə, dostlarının əhatəsində, təşkilatda öz qabiliyyətinə görə tutduğu mövqe başa düşülür.

3. Məhkəmələrin diqqətinə çatdırılsın ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) 147, 148, 165.1 və 166.1-cı maddələri ilə xüsusi ittiham qaydasında şikayətlər əsasında işlərə baxılarkən bütün hallarda Konstitusiyanın 30-cu maddəsində (əqli mülkiyyət hüququ), 32-ci maddəsinin II və III hissələrində (şəxsi və ailə həyatının sirlərini saxlamaq hüququ), 46 (şərəf və ləyaqətin müdafiəsi hüququ), 47 (fikir və söz azadlığı), 50-ci (məlumat azadlığı) maddələrində, Konvensiyanın 8 (şəxsi həyata və ailə həyatına hörmət hüququ) və 10-cu (fikri ifadə etmək azadlığı) maddələrində təsbit edilmiş hüquq və azadlıqların pozulub-pozulmaması araşdırılmalı, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin (bundan sonra Avropa Məhkəməsi) ifadə azadlığına dair presedent hüququndan geniş istifadə olunmalıdır.

4. Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, Avropa Məhkəməsinin presedent hüququnda demokratik sistemin davamlılığı baxımından söz azadlığının əhəmiyyətinə xüsusi diqqət yetirilir.

Bununla belə, o da nəzərə alınmalıdır ki, fikri ifadə etmək azadlığı Konvensiyanın 10-cu maddəsinin 2-ci bəndinə əsasən digər şəxslərin nüfuzu və hüquqlarının müdafiəsi üçün məhdudiyətlərə məruz qala bilər.

Avropa Məhkəməsinin qərarlarında qeyd edilmişdir ki, ifadə azadlığına hər hansı məhdudiyətin “zəruriliyi” əsaslı qaydada müəyyən edilməlidir. İlk növbədə məhkəmələr məhdudiyətin tətbiqi üçün “ciddi ictimai tələbatın” mövcud olub-olmadığını müəyyən etməlidirlər; bu halda onların müəyyən mülahizə hədudları vardır. Mətbuat ilə bağlı işlərdə məhkəmələrin malik olduğu mülahizə hədudları demokratik cəmiyyətin azad mətbuatı təmin etmək və qorumaq marağı ilə müəyyən edilir. Eynilə, Konvensiyanın 10-cu maddəsinin 2-ci bəndinə əsasən məhdudiyətin qanuni məqsədə mütənasib olub-olmamasının müəyyən edilməsində bu maraq daha ağır çəkiyə malikdir (bax, *Fressoz və Ruar Fransaya qarşı* (BP), § 45).

Avropa Məhkəməsi həmçinin bildirmişdir ki, mətbuatın demokratik cəmiyyətdə oynadığı “gözətçi” rolu xüsusi əhəmiyyət kəsb edən amildir (bax, *Qudvin Birləşmiş Krallığa qarşı*, 27 mart 1996-cı il, § 39). Onun vəzifəsi öz məsuliyyət və öhdəliklərinə uyğun qaydada siyasi məsələlər və ümumi maraq kəsb edən digər məsələlər barədə məlumat və fikirləri yaymaqdan ibarətdir (bax, başqa bir çox mənbələrlə yanaşı, *De Haes və Gijssels Belçikaya qarşı*, § 37 və *Kolombani və digərləri Fransaya qarşı*, § 55). Lakin mətbuat müəyyən hədləri, xüsusilə başqalarının nüfuz və hüquqlarına aid olan hədləri aşmamalıdır.

Həmçinin nəzərə alınmalıdır ki, məqbul olan tənqidin hədudları fərdi şəxslə müqayisədə ictimai xadim, o cümlədən siyasətçi ilə bağlı daha genişdir. Birincidən fərqli olaraq ictimai və ya siyasi xadim sözlərinin və hərəkətlərinin jurnalistlər və ümumiyyətlə ictimaiyyət tərəfindən yoxlanılmasına qaçılmaz olaraq və bilə-bilə açıq edir və buna görə o, daha böyük dərəcədə dözümlülük nümayiş etdirməlidir (bax, *Lingens Avstriyaya qarşı*, § 42).

5. Qeyd edilsin ki, böhtan və təhqir xarakterli məlumatlar mətbuatda dərc edilməklə, radio və televiziya verilişlərində səsləndirilməklə, elektron vasitələrlə yayınlanmaqla, kinoxronikal proqramlarda nümayiş etdirilməklə, əsərlərdə təsvir edilməklə, yığıncaq və toplantılarda deyilməklə, məktub, ərizə və şikayətlərdə göstərilməklə, idarə, müəssisə və təşkilatlardan çıxan sənədlərdə əks etdirilməklə və sair üsullarla yayıla bilər.

Lakin, CM-nin 147 və 148-ci maddələrinin mənasına görə, şəxs böhtana, yəni yalan olduğunu bilə-bilə hər hansı şəxsin şərəf və ləyaqətini ləkələyən və ya onu nüfuzdan salan məlumatları yaymaya və təhqirə, yəni şəxsiyyətin şərəf və ləyaqətini nalayiq formada qəsdən alçaltmaya görə o halda cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə bilər ki, təhqir və böhtan xarakterli məlumatlar onun tərəfindən kütləvi çıxışlarda, kütləvi nümayiş etdirilən əsərdə, kütləvi informasiya vasitəsində və ya kütləvi nümayiş etdirildiyi halda internet informasiya ehtiyatında yayılmış olsun.

Kütləvi çıxış dedikdə, hər hansı şəxsin şərəf və ləyaqətini alçaldan və ya onu nüfuzdan salan məlumatları ən azı iki nəfər kənar şəxsin görə, eşidə və ya qavraya biləcəyi formada ifadə etmə başa düşülür.

Kütləvi nümayiş etdirilən əsər dedikdə, ən azı iki nəfər kənar şəxsin görə və ya qavraya biləcəyi şəraitdə nümayiş etdirilən əsərlər (fotoşəkillər, rəsm əsərləri, kinematoqrafiya əsərləri, reklam və sair) başa düşülür.

Kütləvi informasiya vasitəsi və kütləvi nümayiş etdirildiyi halda internet informasiya ehtiyatı dedikdə, dövrü mətbu nəşrlər, teleradio proqramları, kinoxronika proqramları, sosial internet şəbəkələri, dövrü mətbuatın və teleradio kanallarının internet saytları və digər yayım formaları başa düşülür.

Böhtan və təhqir xarakterli məlumatların müxtəlif orqan və təşkilatlara ünvanlanmış ərizə və şikayətlərdə əks olunması və ya ona aid olan şəxsə təkliddə bildirilməsi həmin məlumatların kütləvi çıxış şəklində yayılması sayılmır və belə hallarda onları yaymış (bildirmiş) şəxsin hərəkətlərinin cinayət kimi qiymətləndirilməsi istisna edilir.

6. Məhkəmələrə izah edilsin ki, Avropa Məhkəməsinin presedent hüququna müvafiq olaraq barəsində xüsusi ittiham qaydasında şikayət verilmiş şəxs tərəfindən yayılmış məlumatlarda fikrin və ya faktın əks etdirilməsi fərqləndirilməli və bu hala əhəmiyyət verilməlidir. Faktların mövcudluğu nümayiş oluna bilsə də, fikirlərin həqiqiliyi sübut oluna bilən deyildir. Fikirlərin həqiqiliyini sübut etmək tələbinə riayət etmək mümkün deyil və bu tələb Konvensiyanın 10-cu maddəsi ilə təmin edilmiş hüququn əsas hissəsi olan fikir azadlığının özünü pozur (bax, yuxarıda qeyd olunan *De Haes və Gijssels*, § 42 və *Lingens*, § 46). Eyni zamanda, üçüncü tərəfin davranışı barədə iddialar irəli sürüldüyü hallarda bəzən faktın təqdimatı ilə fikirlər arasında fərqi müəyyən etmək çətin olur. Buna baxmayaraq, hətta fikirlər faktlara əsaslanmadıqda onlar olduqca əsassız ola bilər (bax, *Jerusalem Avstriyaya qarşı*, §43).

7. Məhkəmələrə tövsiyə edilsin ki, xüsusi ittiham qaydasında şikayətlər əsasında işlərə baxılarkən yayılmış məlumatların təhqir və ya tənqid xarakterli olmasına, onların xüsusi ittihamçının şəxsi və ya ictimai həyatına, siyasi fəaliyyətinə müdaxilə olub-olmamasına diqqət yetirsinlər. Nəzərə alınmalıdır ki, Avropa Məhkəməsinin presedent hüququna görə, ifadə azadlığının həyata keçirilməsi özündə məsuliyyət və öhdəlikləri ehtiva edir, Konvensiyanın 10-cu maddəsi ilə jurnalistlərə verilən təminat isə onunla şərtlənir ki, onlar jurnalist etikasına müvafiq olaraq düzgün və etibarlı məlumatı təqdim etmək məqsədilə vicdanla fəaliyyət göstərsinlər (bax, başqa mənbələrlə yanaşı, *Radio Frans və digərləri Fransaya qarşı*, §37 və yuxarıda qeyd olunmuş *Kolombani və digərləri*, §65).

Yerlərdə seçilmiş nümayəndələr və ya vəzifəli şəxslər tərəfindən törədilməsi güman olunan cinayətlər barədə ictimaiyyəti xəbərdar etmək vəzifəsi mətbuata aid olsa da, müəyyən şəxslərin adlarını və vəzifələrini qeyd etməklə onları birbaşa ittiham etmə jurnalistləri öz iddiaları üçün kifayət qədər faktiki əsasları təqdim etmək öhdəliyini müəyyən edir (bax, *Lesnik Slovakiyaya qarşı*, §57).

8. Xüsusi ittiham qaydasında verilmiş şikayətdə zərər çəkmiş şəxsin təhqir olunması iddiası irəli sürüldükdə yayılmış məlumatların təhqir xarakterli məlumatlar olmasını yoxlayarkən

məhkəmələrə müvafiq lüğətlərdən, linqvistika sahəsində mütəxəssislərin fikirlərindən istifadə etmələri, zərurət yarandıqda məhkəmə-linqvistik ekspertizası keçirmələri tövsiyə edilir.

9. Məhkəmələrə tövsiyə edilsin ki, təhqir və böhtanla bağlı işlər üzrə təqsirləndirilən şəxslər barəsində cəza tədbiri seçərkən törədilmiş cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsini, təqsirləndirilən şəxslərin şəxsiyyətlərini səciyyələndirən, cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran halları, ifadə azadlığının demokratik cəmiyyətin təməl sütunlarından biri olmasını və bununla bağlı Avropa Məhkəməsinin presedent hüququnu nəzərə alsınlar.

Avropa Məhkəməsi vurğulamışdır ki, Konvensiyanın 10-cu maddəsi ilə təmin edilmiş ifadə azadlığına müdaxilənin mütənasibliyi müəyyən edilərkən təyin edilən cəzanın xarakteri və ağırlığı nəzərə alınmalı amillərdir (bax, başqa mənbələrlə yanaşı, *Ceylan Türkiyəyə qarşı* (BP), § 37 və *Skalka Polşaya qarşı*, §§ 41-42).

Baxmayaraq ki, Avropa Konvensiyasına tərəfdar çıxmış dövlətlər tərəfindən şəxslərin nüfuzunu qanuna münasib yolla müdafiəsini təmin etmək üçün ifadə azadlığının həyata keçirilməsinin nizamlanmasına yol verilir və hətta Konvensiyanın 8-ci maddəsinə əsasən bu sahədə olan pozitiv öhdəliklərə görə onlar bunu etməyə məcburdur (bax, *Pfeyfer Avstriyaya qarşı*, § 35; *Von Qannover Almaniya qarşı*, § 57). Bu, kütləvi informasiya vasitələrini açıq-aşkar və ya şübhə edilən hüquqpozmalar barədə ictimaiyyəti dərhal məlumatlandırmaq rolunun həyata keçirilməsindən son dərəcədə çəkindirən tərzdə edilməməlidir.

Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, cəza təyin edilməsinin, prinsip etibarilə, məhkəmələrin səlahiyyətinə aid məsələ olmasına baxmayaraq, mətbuatla bağlı cinayətə görə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının təyin edilməsi müstəsna hallarda Konvensiyanın 10-cu maddəsi ilə təmin edilən jurnalistlərin ifadə azadlığına uyğun ola bilər (*Cumpana və Mazare Rumıniyaya qarşı* (BP), § 115).

10. Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) 37-ci maddəsinə əsasən, xüsusi ittiham qaydasında cinayət təqibi yalnız zərər çəkmiş şəxsin ərizəsi əsasında CM-nin 147 (böhtan), 148 (təhqir), 165.1 (müəlliflik hüquqlarını və ya əlaqəli hüquqları pozma) və 166.1-ci (ixtiraçılıq və patent hüquqlarını pozma) maddələrində göstərilən cinayətlər üzrə həyata keçirilir. Cinayət nəticəsində ziyan vurulmuş, məhkəməyə xüsusi ittiham qaydasında şikayət vermiş yetkinlik yaşına çatmış və fəaliyyət qabiliyyəti olan zərər çəkmiş şəxs xüsusi ittiham qaydasında şikayətin öz icraatına qəbul edilməsi və ya məhkəmə baxışına təyin edilməsi haqqında məhkəmə qərarı qəbul olunduğu andan xüsusi ittihamçı, barəsində şikayət verilmiş şəxs isə - təqsirləndirilən şəxs qismində tanınırlar.

Zərər çəkmiş şəxs yetkinlik yaşına çatmadıqda və ya fəaliyyət qabiliyyətli olmadıqda xüsusi ittihamçı qismində həmin şəxsin adından xüsusi ittiham qaydasında məhkəməyə şikayət vermiş onun qanuni nümayəndəsi tanınır.

11. Məhkəmələrin nəzərinə çatdırılsın ki, xüsusi ittiham qaydasında icraatın başlanmasına səbəb yalnız zərər çəkmiş şəxs tərəfindən xüsusi ittiham qaydasında verilmiş şikayət ola bilər. Xüsusi ittiham qaydasında şikayət yazılı şəkildə cinayətin törədildiyi yerin yurisdiksiyasına aid olan birinci instansiya məhkəməsinə verilir. Şikayətdə aşağıdakılar göstərməlidir: şikayət vermiş şəxs haqqında məlumatlar (soyadı, adı, atasının adı, doğulduğu il, yaşayış yeri və məşğuliyyət növü, vəzifəsi), törədilmiş cinayət barəsində məlumatlar (cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş məhz hansı əməlin törədilməsi, onun harada, nə vaxt və necə törədilməsi, bu zaman zərər vurulmuşdursa, məhz hansı zərərin vurulduğu, o cümlədən maddi ziyanın məbləği), cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməlin kim tərəfindən törədilməsi (şəxsin soyadı, adı, atasının adı və yaşayış yeri) və əməlin məhz həmin şəxs tərəfindən törədilməsinin nə ilə təsdiq edildiyi, şikayətdə göstərilən cinayətin törədilmə hallarının hansı şahid ifadələri ilə və konkret olaraq hansı şəxslərin ifadələri ilə (şəxsin soyadı, adı, atasının adı və yaşayış yeri), hansı sənədlərlə, habelə hansı digər sübutlarla təsdiq edildiyi, cinayəti törətmiş şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi haqqında xahiş, şikayətin verildiyi tarix (il, ay və gün), şikayəti vermiş şəxsin imzası (CPM-nin 293.3.1-293.3.7-ci maddələri).

Məhkəmələrə tövsiyə edilsin ki, xüsusi ittiham qaydasında şikayətə məhkəmənin hazırlıq iclasında baxılması mərhələsində şikayətin məzmununun CPM-nin 293.3.1-293.3.7-ci maddələrinin tələblərinə uyğun olub-olmamasını yoxlasınlar. Xüsusi ittiham qaydasında şikayət bu tələblərə

cavab vermədikdə, habelə CPM-nin 302.1.2-302.1.4 və 302.1.6-302.1.8-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş halları müəyyən etdikdə məhkəmə hazırlıq iclasında şikayətin öz icraatına qəbul edilməsindən imtina haqqında əsaslandırılmış qərar qəbul edir.

12. Məhkəmələrin diqqətinə çatdırılsın ki, xüsusi ittiham qaydasında şikayətlərə məhkəmələrdə baxılması aidiyyəti CPM-nin 74.1-74.4 və 74.8-ci maddələrinə əsasən müəyyən edilir.

Kütləvi informasiya vasitələrində dərc edilməklə və ya kütləvi nümayiş etdirildiyi halda internet informasiya ehtiyatlarında yerləşdirilməklə böhtan və ya təhqir xarakterli məlumatların yayılması ilə əlaqədar verilmiş şikayətlərə kütləvi informasiya vasitələrinin (internet informasiya ehtiyatlarının) hüquqi ünvanı üzrə birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən baxılır.

Hüquqi ünvan dedikdə kütləvi informasiya vasitələrinin (internet informasiya ehtiyatlarının) müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən qeydiyyatata alınarkən müəyyən edilmiş ünvanı başa düşülür.

Kütləvi informasiya vasitəsinin (internet informasiya ehtiyatının) hüquqi ünvanı məlum olmadıqda, yaxud da onlar xaricdə qeydiyyatata alındıqda xüsusi ittiham qaydasında şikayətə təhqir və ya böhtan xarakterli məlumatları belə kütləvi informasiya vasitələrində (internet informasiya ehtiyatlarında) yaymış şəxsin Azərbaycan Respublikasında axırncı yaşayış yeri üzrə fəaliyyət göstərən məhkəmə tərəfindən baxılır.

Kütləvi informasiya vasitələrində (internet informasiya ehtiyatlarında) təhqir və böhtan xarakterli məlumatı yaymış şəxs özünü bəlli etmədikdə, belə məlumatlar anonim şəkildə yayılmış məlumatlar hesab edilir, onların yayılması ilə bağlı xüsusi ittiham qaydasında verilmiş şikayət isə - CPM-nin 293.3.1-293.3.7-ci maddələrinin tələblərinə uyğun olmayan şikayət kimi qiymətləndirilir. Belə hallarda məhkəmə hazırlıq iclasında şikayətin öz icraatına qəbul edilməsindən imtina haqqında qərar qəbul edir.

13. Məhkəmələrə izah edilsin ki, xüsusi ittiham qaydasında məhkəməyə verilmiş şikayətdə xüsusi ittiham qaydasında cinayət təqibi ilə yanaşı, həmçinin ictimai və ya ictimai-xüsusi ittiham qaydasında cinayət təqibinə səbəb ola bilən cinayətlər haqqında da məlumatlar olduqda məhkəmə hazırlıq iclasının qərarı ilə CPM-nin 207.6-cı maddəsinə əsasən onda olan bütün məlumatları dərhal baxılması üçün ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərir.

14. Xüsusi ittiham qaydasında şikayətin törədilmiş cinayət haqqında məlumata bərabər tutulmasını nəzərə alaraq belə şikayəti vermiş şəxs məhkəmənin hazırlıq iclasında bilə-bilə yalan xəbərçilik etməyə görə CM-nin 296-cı maddəsi ilə xəbərdar olunur.

15. Xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə işlərə baxarkən məhkəmələrin diqqəti zərər çəkmiş şəxsin irəli sürdüyü ittihamı müdafiə etmək hüququnun təmin edilməsinə dair prosesual normaların tələblərinə əməl edilməsinə yönəldilsin. Xüsusi ittiham qaydasında irəli sürülmüş ittihamın müdafiəsi zərər çəkmiş şəxsin məhkəmə iclasında iştirak edərək onun tərəfindən sübutların təqdim edilməsindən, vəsatətlər qaldırılmasından, müdafiə tərəfinin təqdim etdiyi sübutların tədqiqində, məhkəmə çıxışlarında iştirak etməkdən ibarətdir. Bu zaman xüsusi ittihamçı barəsində şikayət verilmiş şəxsin vəziyyətini ağırlaşdırmadan irəli sürdüyü ittihamı dəyişmək və ya ondan tamamilə imtina etmək hüququna malikdir.

16. Məhkəmələrin nəzərinə çatdırılsın ki, xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə cinayət təqibinin əsas xüsusiyyətlərindən biri məhkəmənin müşavirə otağına gedənədək xüsusi ittihamçının barəsində şikayət verilmiş şəxslə barışdıqda həmin təqibə xitam verilməsidir. Tərəflərin barışması halının yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısının alınmasında əhəmiyyət kəsb etdiyini nəzərə alaraq məhkəmələrə bütün hallarda zərərçəkmişə onun cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi məsələsini qaldırdığı şəxslə barışmaq hüququnun olmasını izah etmələri tövsiyə edilir. Bu hüququn olması barədə izah həm məhkəmənin hazırlıq iclasında, həm də məhkəmə baxışının hər hansı mərhələsində, lakin məhkəmə müşavirə otağına gedənədək verilə bilər.

17. Məhkəmələrə izah edilsin ki, xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə cinayət təqibinə xitam həmçinin xüsusi ittihamçının irəli sürdüyü ittihamdan imtina etdiyi və ya üzrlü səbəblər

göstərmədən təkrarən məhkəmə iclasına gəlmədiyi hallarda da verilir (CPM-nin 43.1.1 və 43.2-ci maddələri).

Məhkəmə tərəfindən xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş əsaslarla xitam verilməsi haqqında qərarın qəbul edilməsi zərərçəkmişin təkrarən eyni ittiham üzrə məhkəməyə müraciət etməsini istisna edir.

18. Nəzərə almaq lazımdır ki, CPM-nin 87.8-ci maddəsinə əsasən yetkinlik yaşına çatmamış və ya fəaliyyət qabiliyyəti olmayan zərər çəkmiş şəxsin hüquqlarının onun əvəzinə qanuni nümayəndəsi həyata keçirir. Buna görə, yetkinlik yaşına çatmamış və ya fəaliyyət qabiliyyəti olmayan zərər çəkmiş şəxs qanuni nümayəndəsinin razılığı olmadan irəli sürülmüş ittihamı dəyişmək, ittihamdan imtina etmək və ya barəsində xüsusi ittiham qaydasında şikayət verilmiş şəxslə barışmaq hüququna malik deyil.

19. İzah edilsin ki, xüsusi ittihamçı barəsində şikayət verdiyi şəxslə barışıq əldə edilməsi üçün müəyyən ağılabatan şərtlər (mənəvi ziyanın ödənilməsi, kütləvi informasiya vasitələrində təkzib verilməsi, ondan üzr istənilməsi və sair) irəli sürə bilər. Bu hal və təqsirləndirilən şəxs tərəfindən irəli sürülmüş şərtlərə əməl olunması xüsusi ittihamçının onunla barışması əsası ilə cinayət təqibinə xitam verilməsi haqqında qərarla əks olunmalıdır.

20. Xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə məhkəmə baxışı CPM-nin XLII fəslində nəzərdə tutulmuş qaydalara əməl edilməklə keçirilir və xüsusi ittihamçı ittihamdan imtina etmədikdə və ya təqsirləndirilən şəxslə barışmadıqda hökmün (bəraət və ya ittiham hökmünün) çıxarılması ilə başa çatdırılır. Məhkəmənin hökmü CPM-nin 349-354-cü maddələrinin tələblərinə cavab verməlidir.

21. Məhkəmələrin nəzərinə çatdırılsın ki, xüsusi ittiham qaydasında cinayət təqibi zamanı xüsusi ittihamçı məhkəmə istintaqı başlananadək CPM-nin 179 və 181-183-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş qaydada maddi və mənəvi ziyanın ödənilməsinə dair iddia verdikdə məhkəmə həmin iddiaya baxmalı və məhkəmə baxışı ittiham hökmünün çıxarılması ilə nəticələndikdə hökmdə iddianın tam və ya qismən təmin edilməsi, yaxud da rədd edilməsi haqqında qərar qəbul etməlidir.

Bu zaman məhkəmə ödənilməsini qərara almış ziyanın miqdarını müəyyən edərkən hər bir işə fərdi yanaşmalı, təhqir və ya böhtan xarakterli məlumatların yayılma dairəsini, müəlliflik, ixtiraçılıq, patent hüquqlarının pozulma dərəcəsini, xüsusi ittihamçıya yetirilmiş mənəvi və fiziki sarsıntıların xarakterini və dərəcəsini, təqsirləndirilən şəxsin əmlak vəziyyətini, işin sair hallarını, habelə ziyanın ödənilməsi üçün təqsirləndirilən şəxsin real imkanlarını və hökmün mülki iddianın təmin edilməsi hissəsində icrasının mümkünliyünü nəzərə almalıdır.

Azərbaycan Respublikası
Ali Məhkəmənin sədri

Ramiz Rzayev

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun

Q Ə R A R I

“21” fevral 2014-cü il

№ 4

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi barədə qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə təkliflər verilməsi

H A Q Q I N D A

İnsanın şərəfi, ləyaqəti və nüfuzu hüququn ən ali bəşəri dəyərlərindən hesab olunur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra Konstitusiyanın) 46-cı maddəsində, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının 10 dekabr 1948-ci il tarixli Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsində və 16 dekabr 1966-cı il tarixli “Mülki və siyasi hüquqlar haqqında” Beynəlxalq Paktda, “İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasında (bundan sonra Konvensiyada) təsbit edilmiş şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ ilə əlaqədar olaraq qeyd olunur ki, hər kəsin şərəf və ləyaqətini müdafiə etmək hüququ vardır, hər hansı hal şəxsiyyətin ləyaqətinin alçaldılmasına əsas verə bilməz.

İnsanın şərəfi, ləyaqəti və nüfuzu bir-biri ilə sıx surətdə bağlı olan mənəvi, əxlaqi və sosial dəyərlər olduğuna görə bu dəyərlər dövlət tərəfindən müdafiə olunur.

Konstitusiyaya fikir və söz, məlumat və yaradıcılıq azadlıqlarını həyata keçirərkən hər kəsdən qanunlara riayət etməsini və başqalarının hüquqlarına hörmətlə yanaşmasını tələb edir.

Lakin, bir sıra hallarda bəzi şəxslər, o cümlədən kütləvi informasiya vasitələrinin əməkdaşları onlara verilmiş hüquq və azadlıqlardan sui-istifadə edərək başqalarının şərəf və ləyaqətini ləkələyən, onları nüfuzdan salan təhqir və böhtan xarakterli məlumatların kütləvi şəkildə yayılmasına yol verirlər.

Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi tərəfindən respublikanın məhkəmələri tərəfindən 2012-2013-cü illərdə təhqir və böhtanla bağlı xüsusi ittiham qaydasında şikayətlər üzrə baxılmış 401 nəfər haqqında 249 cinayət işi öyrənilərək ümumiləşdirilmiş, bununla yanaşı diffamasiyaya dair beynəlxalq qanunvericilik və təcrübə, habelə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin (bundan sonra Avropa Məhkəməsinin) presedent hüququ təhlil edilmişdir.

Avropa Məhkəməsi vurğulamışdır ki, Konvensiyanın 10-cu maddəsi ilə təmin edilmiş fikri ifadə azadlığına müdaxilənin mütənasibliyi müəyyən edilərkən təyin edilən cəzanın xarakteri və ağırlığı nəzərə alınmalı amillərdir (bax, başqa mənbələrlə yanaşı, Ceylan Türkiyəyə qarşı (BP), § 37 və Skalka Polşaya qarşı, §§ 41-42).

Baxmayaraq ki, Konvensiyaya tərəfdar çıxmış dövlətlər tərəfindən şəxslərin nüfuzunu qanuna münasib yolla müdafiəsini təmin etmək üçün ifadə azadlığının həyata keçirilməsinin nizamlanmasına yol verilir və hətta Konvensiyanın 8-ci maddəsinə əsasən bu sahədə olan müsbət öhdəliklərə görə onlar bunu etməyə məcburdur (bax, Pfreyfer Avstriyaya qarşı, § 35; Von Qannover Almaniya qarşı, § 57), bu, kütləvi informasiya vasitələrini açıq-aşkar və ya şübhə edilən hüquqpozmalar barədə ictimaiyyəti dərhal məlumatlandırmaq rolunun həyata keçirilməsindən son dərəcədə çəkindirən tərzdə edilməməlidir.

Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, cəza təyin edilməsinin, prinsip etibarilə, məhkəmələrin

səlahiyyətinə aid məsələ olmasına baxmayaraq, mətbuatla bağlı cinayətə görə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının təyin edilməsi yalnız müstəsna hallarda, o cümlədən başqa əsas hüquqlara ciddi şəkildə zərər vurulduğu halda, məsələn, nifrət salan çıxışlar və ya zorakılığa təhrik etmə işlərində Konvensiyanın 10-cu maddəsi ilə təmin edilən jurnalistlərin ifadə azadlığına uyğun ola bilər (Cumpana və Mazare Rumıniyaya qarşı (BP), § 115).

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) 147.1 və 148-ci maddələrinin sanksiyalarında həmin maddələrdə göstərilən cinayətləri (böhtan və təhqir) törətmiş şəxslərin digər cəzalarla yanaşı həm də azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə də cəzalandırılmaları nəzərdə tutulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu CM-nin 41.2-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq qeyd etməyi lazım bilir ki, cəza sosial ədalətin bərpası, məhkumun islah edilməsi və həm məhkumlar, həm də başqa şəxslər tərəfindən yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısını almaq məqsədilə tətbiq edilir.

Plenum cinayət qanununun bu normasına, böhtan və təhqir cinayətləri törətmiş şəxslərə azadlıqdan məhrum etməklə bağlı olmayan cəzaların təyin edilməsinə üstünlük verilməsinə dair Avropa Məhkəməsinin mövqeyinə əsaslanaraq və CM-nin 147.1 və 148.1-ci maddələrinin sanksiyalarında yalnız cərimə növündə cəzanın nəzərdə tutulmasını məqsədə uyğun hesab edərək göstərilən maddələrdə bununla əlaqədar müvafiq dəyişikliklərin edilməsi təklifini qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə təqdim olunmasını zəruri sayır.

Bundan əlavə, ümumiləşdirmənin nəticələrinə görə, bəzi hallarda vətəndaşların şərəf və ləyaqətini ləkələyən, nalayiq formada qəsdən alçaldan və ya onları nüfuzdan salan məlumatların yayılması kimi əməllər onların irqi, milli, dini və ya digər ictimai mənsubiyyəti ilə bağlı ədavət yaratmaqla, habelə zorakılığı təbliğ etməklə törədilir, lakin cinayət qanunvericiliyində belə əməlləri törətmiş şəxslərin məsuliyyət dərəcəsi göstərilən hallarla əlaqədar olmayan təhqir və böhtan cinayətlərini törətmiş şəxslərin məsuliyyət dərəcəsi ilə eyni cür müəyyən edilir.

Halbuki, Konstitusiyanın 25-ci maddəsində nəzərdə tutulmuşdur ki, dövlət, irqindən, milliliyətindən, dinindən, qulluq mövqeyindən, əqidəsindən, siyasi partiyalara, həmkarlar ittifaqlarına və digər ictimai birliklərə mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, hər kəsin hüquq və azadlıqlarının bərabərliyinə təminat verir.

Konstitusiyada nəzərdə tutulmuş bu hüququn həyata keçirilməsinə təminat dövlət tərəfindən lazımı tədbirlərin görülməsi ilə yanaşı həmçinin müvafiq qanunvericilik aktlarının qəbul edilməsi və ya qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi yolu ilə verilir.

Bu baxımdan Plenum hesab edir ki, cinayət qanunvericiliyinə irqi, milli, dini və ya digər ictimai mənsubiyyəti ilə əlaqədar ədavət yaratmaqla və ya zorakılığı təbliğ etməklə törədilən təhqir və böhtana görə məsuliyyət nəzərdə tutan normalar əlavə edilməli və bununla bağlı da qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında müvafiq təkliflər verilməklə göstərilən dəyişikliklərin edilməsi haqqında qanun layihəsi Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə təqdim olunmalıdır.

Şərh olunanlara əsasən Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 96-cı və "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 79-cü maddəsini rəhbər tutaraq

Q Ə R A R A A L I R:

1. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında təkliflər verilsin.
2. Müvafiq Qanun layihəsi Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə təqdim edilsin.

Azərbaycan Respublikası
Ali Məhkəmənin sədri

Ramiz Rzayev

Layihə

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının

Q A N U N U

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 17-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alır**:

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 4, II kitab, maddə 251, № 5, maddə 323, № 12, maddə 835; 2001, № 1, maddə 24, № 7, maddə 455; 2002, № 1, maddə 9, № 5, maddələr 236, 248, 258, № 6, maddə 326, № 8, maddə 465; 2003, № 6, maddələr 276, 279, № 8, maddələr 424, 425, № 12, I kitab, maddə 676; 2004, № 1, maddə 10, № 4, maddə 200, № 5, maddə 321, № 8, maddə 598, № 10, maddə 762, № 11, maddə 900; 2005, № 1, maddə 3, № 6, maddə 462, № 7, maddə 575, № 10, maddə 904, № 11, maddə 994; 2006, № 2, maddələr 71, 72, 75, № 5, maddə 390, № 12, maddələr 1008, 1020, 1028; 2007, № 2, maddə 68, № 5, maddə 398, № 6, maddələr 560, 562, 579, № 8, maddə 757, № 10, maddələr 937, 941, № 11, maddələr 1049, 1080, 1090, № 12, maddə 1221; 2008, № 6, maddələr 454, 461, № 7, maddə 602, № 10, maddə 884, № 12, maddələr 1047, 1049; 2009, № 5, maddə 315, № 7, maddə 517, № 12, maddə 953; 2010, № 2, maddə 70, № 3, maddələr 171, 178, № 4, maddələr 275, 276, № 7, maddə 591; 2011, № 4, maddə 253, № 6, maddə 472, № 7, maddələr 587, 601, 621, № 11, maddə 980, № 12, maddə 1093; 2012, № 2, maddə 45, № 3, maddələr 193, 196, № 7, maddələr 666, 669, 673, № 11, maddə 1068, № 12, maddə 1223; 2013, № 1, maddə 14, № 2, maddə 102, № 4, maddə 364, № 5, maddələr 459, 479, 481, № 6, maddələr 594, 600; Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 30 sentyabr tarixli 745-IVQD nömrəli, 22 oktyabr tarixli 771-IVQD nömrəli və 29 oktyabr tarixli 798-IVQD nömrəli, 27 dekabr tarixli 878-IVQD və 872-IVQD qanunları) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1.147.1-ci maddənin sanksiyasında “**yüz manatdan beş yüz manatadək miqdarda cərimə ilə və ya iki yüz qırx saatdan dörd yüz saatadək ictimai işlər və ya bir ilədək müddətə islah işləri və ya altı ayadək müddətə azadlıqdan məhrum etmə**” sözləri “**beş yüz manatdan min beş yüz manatadək miqdarda cərimə**” sözləri ilə əvəz edilsin.

2. 147.2-ci maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Eyni əməllər ağır və ya xüsusilə ağır cinayətdə ittiham etməklə, yaxud şəxsə qarşı irqi, milli, dini və ya digər ictimai mənsubiyyəti ilə əlaqədar ədavət yaradan və ya zorakılığı təbliğ edən fikirlər ifadə etməklə törədildikdə -

min beş yüz manatdan üç min beş yüz manatadək miqdarda cərimə ilə və ya üç ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”

3. 148-ci maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Maddə 148. Təhqir

148.1. Təhqir, yəni kütləvi çıxışlarda, kütləvi nümayiş etdirilən əsərdə, kütləvi informasiya vasitəsində və ya kütləvi nümayiş etdirildiyi halda internet informasiya ehtiyatında şəxsiyyətin şərəf və ləyaqətini nələyiq formada qəsdən alçaltma-
min manatdan iki min manatadək miqdarda cərimə ilə cəzalandırılır.

148.2. Eyni əməllər şəxsə qarşı irqi, milli, dini və ya digər ictimai mənsubiyyəti ilə əlaqədar ədavət yaradan və ya zorakılığı təbliğ edən fikirlər ifadə etməklə törədildikdə-

iki min manatdan üç min manatadək miqdarda cərimə ilə və ya altı ayadək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”

Təqsirləndirilən şəxsə qarşı daha ağır ictimai ittiham qaydasında təqib edilən cinayətə dair ittihamın elan olunması üçün zərər çəkmiş şəxs tərəfindən Azərbaycan Respublikası CPM-nin 318.2-ci maddəsinə əsasən qaldırılmış vəsatətə baxılarkən dövlət ittihamçısının həmin vəsatətə tərəfdar olub-olmaması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir

Sabunçu Rayon Məhkəməsinin 26 dekabr 2012-ci il tarixli hökmü ilə Abdullayev Arif Tofiq oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) 177.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək 400 (dörd yüz) manat məbləğində cərimə cəzasına məhkum edilmişdir.

Hökmə əsasən, Abdullayev Arif Tofiq oğlu 20 may 2012-ci il tarixdə saat 05:30 radələrində işlədiyi Sabunçu rayonu Sabunçu qəsəbəsi, Şəhər şössesi küçəsi, döngə 1, ev 7 ünvanında yerləşən Həsənəliyev Mehman Ənvər oğluna məxsus «ME.GA.AN» MMC-nin nəzdindəki ayaqqabı sexində tək olmasından istifadə edərək, anbarda saxlanılan 2 rulon, ümumilikdə 562 kv dm ölçüdə 393 manat 40 qəpik qiymətində ayaqqabı gönünü gizli yolla talayaraq oğurluq etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 05 mart 2013-cü il tarixli qərarı ilə zərər çəkmiş şəxsin nümayəndəsinin verdiyi apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, yuxarıda göstərilən hökm isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Qərardan zərərçəkmiş şəxsin nümayəndəsi kassasiya şikayəti vermişdir.

Kassasiya şikayətinin müəllifi hesab etmişdir ki, məhkum A.Abdullayevə təyin olunmuş cəza ədalətli deyil və məhkumun törətdiyi cinayət CM-in 177.1-ci maddəsi ilə deyil, həmin Məcəllənin 177.2.3-cü maddəsi ilə tövsüf olunmalı idi. O, tövsüfün dəyişdirilməsi üçün həm birinci, həm də apellyasiya instansiyası məhkəməsində vəsatətlər təqdim etdiyini, lakin vəsatətlərin təmin olunmadığını bildirmişdir.

Zərərçəkmiş şəxsin nümayəndəsi kassasiya şikayətində A.Abdullayevin əməlinə düzgün hüquqi qiymət verilmədiyinə görə ona cəzanın da düzgün, yəni əməlinə müvafiq olaraq təyin olunmadığını qeyd etmiş və cəzanın

yüngüllüyünə görə də apellyasiya məhkəməsinin qərarının mübahisələndirərək onun ləğv edilməli olduğunu göstərmişdir.

Kassasiya şikayətinin müəllifi yuxarıda qeyd edilənləri əsas tutaraq xahiş etmişdir ki, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 05 mart 2013-cü il tarixli qərarı ləğv edilsin və iş yeni apellyasiya baxışına təyin edilsin.

Kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə bağlı kassasiya kollegiyası qeyd etmişdir ki, kassasiya instansiyası məhkəməsinin kassasiya müraciətlərinə baxılması üzrə səlahiyyətlərinin həddlərini Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) 419-cu maddəsi müəyyən edir. Həmin maddəyə əsasən, kassasiya instansiyası məhkəməsi kassasiya şikayətinə və ya kassasiya protestinə mahiyyəti üzrə baxaraq yalnız hüquq məsələləri üzrə cinayət qanununun və bu Məcəllənin normalarının tətbiqinin düzgünlüyünü yoxlayır.

Belə yoxlamanın nəticəsində kassasiya kollegiyası tərəfindən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarlarının ləğv edilməsi və dəyişdirilməsi əsasları CPM-nin 416-cı maddəsində nəzərdə tutulmuşdur. Məhz həmin maddədə təsbit edilən əsaslar (ən azından həmin əsaslardan biri) olduqda Ali Məhkəmənin kollegiyası məhkəmə qərarını kassasiya qaydasında ləğv etməyə və yaxud dəyişdirməyə haqlıdır.

Zərərçəkmiş Həsənəliyev Mehman Ənvər oğlunun nümayəndəsi Hacıyev İntiqam Əsrəf oğlu kassasiya şikayətində birinci instansiya məhkəməsinin onun Abdullayev Arif Tofiq oğluna qarşı daha ağır (CM-in 177.2.3-cü maddəsi ilə) ittihamın irəli sürülməsi üçün işin ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora qaytarılması haqqında vəsatətini təmin etməməklə işə hərtərəfli, tam və

obyektiv baxılması üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən sübutların tədqiqindən əsassız olaraq imtina etdiyini, nəticədə A.T.Abdullayevin törətmiş olduğu cinayəti CM-nin 177.1-ci maddəsi ilə tövsif etməklə əməlin hüquqi tövsifində səhvə yol verdiyini və həqiqi əməlinə müvafiq olmayaraq A.T.Abdullayevi yüngül cəzalandırdığını, apellyasiya məhkəməsinin isə əsassız və qanunsuz olaraq həmin nəticələrlə razılaşdığını iddia etməklə, qərarın ləğv edilməsi və işin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsi haqqında kassasiya tələbini CPM-nin 416.0.1-ci, eləcə də kassasiya şikayətinin məzmununa görə CPM-nin 416.0.15 və 416.0.21-ci maddələrində məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini və yaxud dəyişdirilməsini şərtləndirən əsaslar kimi təsbit olunmuş hallarla əlaqələndirmişdir.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası bu şikayəti CPM-in 419-cu maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görür və bu müraciətlə əlaqədar Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 5 mart 2013-cü il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticəsi olaraq aşağıdakıları qeyd edir.

Kassasiya şikayətindən görünür ki, zərərçəkmiş şəxsin nümayəndəsi təqsirkar A.T. Abdullayevin ayaqqabıların istehsalında istifadə olunan xammalın saxlanıldığı anbara daxil olmağa səlahiyyətinin olmadığını, ayaqqabı sexinin sahibi – zərərçəkmiş Mehman Həsənəliyevin ona anbarın açarlarını vermədiyini, Abdullayevin qanunsuz olaraq anbara daxil olub oradan oğurluq etdiyini iddia etməklə A.T.Abdullayevin əməlinə CM-nin 177.2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin olması və həmin əmələ CM-nin 177.1-ci maddəsinin düzgün olmayaraq şamil edilməsi, nəticədə Abdullayevin həqiqi əməlinə müvafiq olmayaraq yüngül cəzalandırılması barədə qənaətini və bu qənaətdən irəli gələn apellyasiya məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsi ilə cinayət işinə yenidən baxılması barədə tələbini işin məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş sayılan faktiki hallarının inkar edilməsi və onun özünün işin faktiki hallarına verdiyi fərqli təsvirlər (iş üzrə müəyyən edilməyən hallar) üzərində qurmuşdur.

Bu isə onu göstərir ki, zərər çəkmiş şəxsin nümayəndəsi kassasiya instansiyası məhkəməsinə həmin təsvirə münasibət bildirməyə, kassasiya şikayətində istinad olunmuş, o cümlədən birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrində tədqiqat obyektivi olmayan ittiham üzrə halları araşdırmaqla, iş üzrə toplanmış sübutları tədqiq edib qiymətləndirməklə işin faktiki hallarını yenidən müəyyən etməyə dəvət edir (A.T.Abdullayevin əməlinə CM-nin 177.2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin əlamətlərinin olması haqqında mülahizənin əsaslandırılması üçün kassasiya şikayətində gətirilən halların birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrində tədqiqat obyektivi olmaması haqqında kassatorun qənaəti ona əsaslanır ki, zərər çəkmiş şəxsin nümayəndəsinin həmin maddə ilə, yəni daha ağır ittihamın irəli sürülməsi üçün işin ibtidai istintaqa qaytarılması haqqında birinci instansiyaya məhkəməsində CPM-nin 318.2-ci maddəsində göstərilən qaydada qaldırdığı, eləcə də apellyasiya məhkəməsində irəli sürdüyü vəsatətləri məhkəmələr tərəfindən təmin edilməmişdir).

Kassasiya şikayətinin şərh olunan dəlilləri ilə əlaqədar kollegiya xatırlatmışdır, CPM-nin 419.1-ci maddəsi kassasiya baxışının hüdudlarını cinayət və cinayət-prosessual qanunlarının tətbiqi məsələlərinin araşdırılması ilə məhdudlaşdırmışdır. CPM-nin 419.11-ci maddəsinə görə, kassasiya instansiyası məhkəməsi birinci və apellyasiya instansiyası məhkəməsində məhkəmə baxışının predmeti olmayan faktları müəyyən edə və ya onları sübuta yetirilmiş hesab edə bilməz.

Bu normaların mənasına görə, kassasiya məhkəməsi kassasiya müraciətlərinə baxarkən bilavasitə özü sübutları təhlil etməklə işin faktiki hallarını müəyyən etməyə haqlı deyil. Həmin halların müəyyən edilməsi qanunla birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin səlahiyyətlərinə aid edilmişdir. Kassasiya instansiyası məhkəməsi isə müvafiq kassasiya müraciəti olduqda birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən müəyyən edilmiş faktiki hallara cinayət qanunu normalarının tətbiqini və həmin halların müəyyən edilməsi zamanı cinayət-prosessual qanunun tələblərinə əməl olunub-olunmadığını yoxlaya bilər.

Odur ki, kassasiya kollegiyası zərərçəkmiş M. Ə. Həsənəliyevin nümayəndəsinin kassasiya şikayətində irəli sürdüyü tələbin (o cümlədən, məhkəmənin əməlin hüquqi tövsifində səhvə yol verməsi və A.T.Abdullayevə əməlinə müvafiq olmayan yüngül cəzanın təyin edilməsi haqqında iddiaların) əsaslılığını yoxlayarkən məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş işin faktiki hallarını nəzərə almaya və nümayəndənin məhkəmə qərarlarının mübahisələndirilməsi üçün kassasiya şikayətində gətirdiyi faktiki hallardan çıxış edə, beləliklə də, onları mübahisələndirilən qərarın ləğv edilməsini (dəyişdirilməsini) şərtləndirən əsaslar kimi qiymətləndirə bilməz.

İşin müəyyən edilmiş sayılan faktiki hallarından çıxış etmək barədə kollegiyanın mövqeyi həm də məhkəmə baxışının hədlərinə dair CPM-nin 318.1-ci maddəsinin müddəalarına əsaslanır.

Belə ki, həmin maddəyə əsasən məhkəmə baxışı zamanı cinayət işinə, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın materiallarına və ya xüsusi ittiham qaydasında şikayətə yalnız təqsirləndirilən şəxsə qarşı irəli sürülmüş və ya məhkəməyə verilən ittiham daxilində baxılır.

Birincisi, qanunun bu müddəası kassasiya instansiyası məhkəməsinin özünə zərərçəkmiş şəxsin nümayəndəsinin kassasiya şikayətinə əsasən təqsirkarın əməlinə ona qarşı irəli sürülmüş və aşağı məhkəmələrdə baxılmış ittihamla müqayisədə daha ağır cinayətin tərkibinin olub-olmaması haqda məsələni araşdırmağa yol vermir.

İkincisi, həmin norma apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının qeyd olunan əsasla (təqsirkarın əməlinə daha ağır cinayətin əlamətlərinin olması dəlili ilə) ləğv edilməsinin, şəxsin əməlinə ona qarşı irəli sürülmüş ittihamla müqayisədə daha ağır cinayətin əlamətlərinin olub-olmamasının apellyasiya məhkəməsi tərəfindən də araşdırılması üçün işin apellyasiya baxışına qaytarılmasının qarşısını alır.

CPM-nin istər apellyasiya məhkəməsində məhkəmə baxışına, istərsə də ilkin baxışa aid normalarında məhkumun əməlinə ona qarşı irəli sürülmüş ittihamla müqayisədə daha ağır cinayətin əlamətlərinin olması kimi əsasdan irəli gələn (işin daha ağır ittihamın irəli

sürülməsi üçün apellyasiya məhkəməsindən birbaşa ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora qaytarılması və ya son nəticədə həmin məqsədlə prokurora qaytarılması üçün birinci instansiya məhkəməsinə göndərilməsi barədə) qərarların qəbul edilməsi imkanının nəzərdə tutulmaması da məhkəmə kollegiyasının yuxarıda təsvir olunmuş qənaətində haqlı olduğunu göstərir (CPM-nin 391.8-1-ci maddəsi daha ağır ittihamın irəli sürülməsi məqsədilə işin prokurora qaytarılması məsələsinin həlli üçün cinayət işinin apellyasiya icraatının ilkin baxış mərhələsindən birinci instansiya məhkəməsinə qaytarılması barədə qərarın qəbul edilməsi imkanını müstəsna olaraq Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorunun, Naxçıvan Muxtar Respublikasında isə həm də Naxçıvan Muxtar Respublikasının prokurorunun apellyasiya protestlərinə münasibətdə nəzərdə tutmuşdur).

Kollegiya ayrıca olaraq zərərçəkmiş şəxsin nümayəndəsinin təqsirkara qarşı daha ağır ittihamın irəli sürülməsi üçün işin ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora qaytarılması barədə vəsatətlərinin məhkəmələr tərəfindən rədd edilməsi ilə bağlı dəlilinə münasibətini bildirməyi məqsəduyğun hesab etmişdir.

Nümayəndəyə görə, məhkəmə onun vəsatətini rədd etməkdə haqlı olmamışdır.

Həqiqətən də CPM-nin 318.2-ci maddəsinə 2 iyul 2001-ci il tarixli Qanunla daxil edilmiş müddəaya görə, məhkəmə baxışı zamanı təqsirləndirilən şəxsin hərəkətlərində daha ağır cinayətlərin əlamətlərinin mövcudluğu barədə zərərçəkmiş şəxsin (yəni, həm də onun nümayəndəsinin), və ya qanuni nümayəndəsinin vəsatəti əsasında məhkəmə CPM-nin 318.2-ci maddəsində dövlət ittihamçısının eyni məsələ haqqında vəsatətinə münasibətdə nəzərdə tutulmuş qaydada, yəni məhkəmə baxışını dayandırmaqla 10 gün müddətində təqsirləndirilən şəxsə başqa ittihamın irəli sürülməsi məsələsinə baxılması üçün işin ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərilməsi barədə qərar çıxara bilər.

Lakin, qanunun həmin müddəası ayrıca götürülməklə deyil, cinayət-prosessual qanununun müasir cinayət ədalət

mühakiməsində məhkəmənin, müdafiə və ittiham tərəfinin yerinə, cinayət təqibinin növlərinə, o cümlədən ictimai-xüsusi və ictimai ittiham qaydasında həyata keçirilən cinayət təqibi növlərinin xüsusiyyətlərinə dair normaları ilə əlaqəli şəkildə təfsir edilməlidir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, cinayət-mühakimə icraatının təməl şərtləri, o cümlədən cinayət mühakimə icraatının obyektivliyi, qərəzsizliyi, və ədalətliliyi, cinayət prosesində tərəflərin çəkişməsi prinsipləri müsair cinayət mühakimə icraatında məhkəməni tərəfsiz arbitrlərdə görür və onun tərəfindən istər müdafiə, istərsə də ittiham funksiyalarının üzərinə götürülməsinə, o cümlədən cinayət təqibinin həyata keçirilməsi vəzifəsinə aid olan hərəkətlərin yerinə yetirilməsinə, qərarların qəbul edilməsinə yol vermir.

CPM-nin normalarından, o cümlədən 7.0.23, 84.6-cı maddələrindən isə görünür ki, məhkəmə icraatı mərhələsində məhz dövlət ittihamçısı ictimai və ictimai-xüsusi ittihamı müdafiə edən şəxs olmaqla, məhkəmədə həmin növlərdə cinayət təqibinin həyata keçirilməsi funksiyasını yerinə yetirir.

Zərər çəkmiş şəxs də (eynilə onun nümayəndəsi) ittiham tərəfində təmsil olunsada, məhkəmədə xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə icraatdan başqa yalnız ictimai-xüsusi ittiham qaydasında cinayət təqibi üzrə icraatda ittihamçı (xüsusi ittihamçı) rolunu oynaya, dövlət ittihamçısının mövqeyindən asılı olmayaraq ictimai-xüsusi ittihamı müdafiə edə, yəni cinayət təqibini həyata keçirə bilər, ictimai ittiham qaydasında cinayət təqibi üzrə məhkəmə icraatında isə bu funksiyanın yerinə yetirilməsi müstəsna olaraq dövlət ittihamçısına aid edilmişdir.

Belə ki, CPM-nin 87.6.7-ci maddəsinə görə, zərərçəkmiş şəxsin məhkəmə istintaqı başlananadək hər an onun xüsusi ittihamçı qismində tanınmasını tələb etmək hüququ vardır.

CPM-nin 88.1.3-cü maddəsi xüsusi ittiham qaydasında məhkəməyə şikayət vermiş şəxsi xüsusi ittihamçı qismində tanıyır.

CPM-nin 88.1.1 və 88.1.2-ci maddələri isə müvafiq olaraq istər məhkəmədə, istərsə də məhkəməyədək icraatda müstəsna olaraq ictimai-xüsusi ittiham qaydasında cinayət təqibi

həyata keçirildikdə zərər çəkmiş şəxsin xüsusi ittihamçı qismində tanınmasını nəzərdə tutur.

Xüsusi ittihamçı qismində tanınan zərər çəkmiş şəxsin ictimai-xüsusi ittiham qaydasında cinayət təqibi üzrə məhkəmə icraatında dövlət ittihamçısının mövqeyindən asılı olmayaraq ittiham (cinayət təqibi) funksiyasını yerinə yetirməsi barədə kollegiyanın qənaəti isə CPM-nin 41.3-cü maddəsindən irəli gəlir. Həmin maddəyə əsasən, dövlət ittihamçısı məhkəmədə cinayət təqibini istisna edən halları aşkar edərsə, təqsirləndirilən şəxs barəsində cinayət təqibindən imtina edilməsini bildirməlidir. Xüsusi ittihamçı ittihamı müdafiə etməkdə davam edərsə, təqsirləndirilən şəxsin cinayət təqibindən imtina edilməsi barədə dövlət ittihamçısının mövqeyi cinayət işinə və ya cinayət təqibi ilə bağlı digər materiala məhkəmədə baxılmasının davam etdirilməsinə mane olmur.

CPM-nin 37.3-cü maddəsinin tələblərindən görünür ki, CM-nin 177.2.3-cü maddəsində göstərilən cinayətə görə cinayət təqibi ictimai-xüsusi ittiham qaydasında deyil, ictimai ittiham qaydasında həyata keçirilir, yəni CM-nin 177.2.3-cü maddəsi ilə ittihamın məhkəmədə müdafiə edilməsi (cinayət təqibinin həyata keçirilməsi) zərərçəkmişə (xüsusi ittihamçıya) yox, müstəsna olaraq dövlət ittihamçısına aid edilmişdir.

Hazırkı işin materiallarından isə görünür ki, birinci instansiya məhkəməsində dövlət ittihamçısı qismində iştirak etmiş prokuror zərər çəkmiş şəxsin nümayəndəsinin qaldırdığı təqsirləndirilən şəxs A.T.Abdullayevə CM-nin 177.2.3-cü maddəsi ilə daha ağır ittihamın irəli sürülməsi məsələsinin həlli üçün işin ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərilməsi barədə vəsatətinə tərəfdar çıxmamış, əksinə həmin ittiham üçün əsasların olmadığını bildirməklə onun rədd olunmasını məhkəməyə təklif etmişdir.

CM-nin 177.2.3-cü maddəsi ilə ittihamı müdafiə etməklə məhkəmədə cinayət təqibini həyata keçirmək səlahiyyətinə malik olan yeganə proses iştirakçısı - dövlət ittihamçısı həmin ittihamın irəli sürülməsinə razılaşmayıb, bu ittihamı (onun irəli sürülməsinə dair vəsatəti) müdafiə etmədiyi vəziyyətdə məhkəmənin dövlət ittihamçısının mövqeyinə əhəmiyyət verməyib, özünün həmin ittihamın irəli

sürülməsi üçün əsasların olması haqqında mülahizələrinə görə (hətta həmin mülahizələr zərərçəkmişin gətirdiyi əsaslarla üst-üstə düşsə də belə) vəsətlə razılaşıaraq CM-nin 177.2.3-cü maddəsi ilə daha ağır ittihamın irəli sürülməsi üçün işi prokurora göndərməsi, faktiki olaraq məhkəmənin daha ağır ittihamın irəli sürülməsi məsələsində ısrarlılığının ifadəsi olmaqla onun tərəfindən ittiham funksiyasını üzərinə götürməsi kimi çıxış edə, nəticə eitabarı ilə cinayət prosesində məhkəmənin tərəfsiz arbitr rolu ilə bir araya sığmayan vəziyyətin yaranmasına səbəb ola bilər. Həm də məhkəmənin qərarına görə ibtidai istintaqa prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror tərəfindən şəxsə qarşı daha ağır ittiham irəli sürülüb məhkəmə baxışı təzələndiyi vəziyyətdə dövlət ittihamçısının tərəfdar olmadığı ittihamın kim tərəfindən müdafiə ediləcəyi (ictimai ittiham qaydasında cinayət təqibinin məhkəmədə kim tərəfindən həyata keçiriləcəyi), məhkəmənin artıq vəsətlə təmin etdiyi məqamda daha ağır ittihamla tərəfdar (bu ittiham üzərində ısrarlı) olduğunu açıq-aşkar nümayiş etdirdiyi halda, yeni ittihamla baxarkən öz tərəfsizliyini nə cür qoruyacağı, işə obyektiv baxmaq barədə vəzifəsini nə cür həyata keçirəcəyi kimi suallar da açıq qalır.

Odur ki, birinci instansiya məhkəməsinin ictimai ittiham qaydasında cinayət təqibinə aid (CM-nin 177.2.3-cü maddəsi ilə) daha ağır ittihamın irəli sürülməsi üçün işin ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərilib-göndərilməməsi məsələsinin həllində dövlət ittihamçısının mövqeyini (onun yeni ittihamla tərəfdar olmamasını) əsas tutub zərər çəkmiş şəxsin nümayəndəsinin həmin məsələyə dair vəsətlə təmin etməməsi yuxarıda təsvir olunan cinayət-prosessual qanunvericiliyi normalarının düzgün təfsir olunmasından irəli gələn yanaşma olduğundan, kassasiya kollegiyası vəsətlə rədd olunmasını məhkəmənin sübutların tam, hərtərəfli və obyektiv tədqiq edilməsindən əsassız olaraq imtina etməsi, eləcə də A.T.Abdullayevin əməlinin hüquqi tövsifində səhvə yol verməsi kimi qiymətləndirməkdən imtina etmişdir.

Zərər çəkmiş şəxsin nümayəndəsi İ.Ə. Hacıyev təqsirkar A.T. Abdullayevə yüngüllüyünə görə əməlinə müvafiq olmayan cəzanın təyin edilməsi barədə fikrini müstəsna olaraq məhkəmənin əməlin hüquqi tövsifində səhvə yol verməsi və Abdullayevin hərəkətlərinin CM-nin 177.2.3-cü maddəsi ilə tövsif edilməli olması haqqında dəlili ilə əlaqələndirdiyindən, kassasiya baxışında isə bu dəlilin əsassız olması müəyyən edildiyindən, kollegiya kassasiya şikayəti müəllifinin cəza haqqında mülahizə və tələbləri ilə də razılaşmaq üçün əsas görməmişdir.

Kollegiya hesab etmişdir ki, birinci instansiya məhkəməsi Abdullayev Arif Tofiq oğluna təqsirli bilindiği CM-nin 177.1-ci maddəsi ilə (həmin normanın sanksiyası daxilində) 400 manat məbləğində cərimə cəzasını təyin etməklə cəzanın təyin edilməsinin ümumi əsaslarına və cəzanın məqsədlərinə dair müvafiq olaraq CM-nin 58.3 və 41.2-ci maddələrinin tələblərinə əməl etmiş, cinayət qanununun ədalət (CM-nin 8-ci maddəsi) və humanizm (CM-nin 9-cu maddəsi) prinsiplərini gözləmişdir.

Odur ki, A.T.Abdullayevin CM-nin 177.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinib cəzalandırılmasına dair Sabunçu Rayon Məhkəməsinin 26 dekabr 2012-ci il tarixli hökmü və onunla razılaşan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 5 mart 2013-cü il tarixli qərarı qanunsuz və yaxud əsassız məhkəmə aktları kimi qiymətləndirilə bilməz.

Təsvir olunanlardan görünür ki, baxılan işdə məhkəmələr tərəfindən məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini və yaxud dəyişdirilməsini şərtləndirən CPM-nin 416.0.1, 416.0.15 və 416.0.21-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş pozuntulara yol verilməmişdir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməməsinə dair dövlət ittihamçısının və kassasiya şikayətinin təmin edilməsinə dair zərərçəkmiş şəxsin nümayəndəsinin çıxışlarını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə hesab etmişdir ki, kassasiya şikayəti təmin edilməməli, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Abdullayev Arif Tofiq oğlunun barəsində olan 5 mart 2013-cü il tarixli qərarı isə dəyişdirilmədən saxlanılmalıdır.

Təqsirləndirilən şəxsin zərərçəkmişlər tərəfindən ona qarşı qanunsuz hərəkətlər etmələri nəticəsində onlardan birini qəsdən öldürməsi, digərinin isə sağlamlığına ağır zərər vurması əməllərində xüsusi amansızlığa dəlalət edən əlamətlər müəyyən edilmədiyinə və buna görə həmin əməllər düzgün ixtisaslaşdırılmadığına görə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı dəyişdirilmişdir

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 22 oktyabr 2012-ci il tarixli hökmü ilə Qaracayev Qaraca Mirzə oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) 120.2.4, 29,120.2.4, 29,120.2.7 və 228.4-cü maddələri ilə təqsirli bilinərək CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən təyin olunmuş cəzaları qismən toplamaq yolu ilə qəti olaraq, cəzasını ciddi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə, 13 (on üç) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Məhkəmənin hökmünə əsasən, Qaracayev Qaraca Mirzə oğlu 22 may 2012-ci il tarixdə, saat 22 radələrində yaşadığı Bakı şəhəri, Zığ Yolu küçəsindəki 27 saylı evin 10-cu mənzilində ailə üzvləri ilə birlikdə olarkən qonşusu Məmmədov Aydın Məhərrəmoviçin sərxoş vəziyyətdə yaşadığı mənzilin eyvanında alt paltarında dayanaraq digər qonşusu Əliyeva Almaz Bayram qızına nalayiq söyüşlər söyməsini eşidib ona iradəni bildirməsi zəminində aralarında küçədə baş vermiş mübahisə zamanı hadisə yerinə gələn Aydın Məmmədovun qardaşı Məmmədov Vaqif Məhərrəm oğlunun arxadan onun baş və boyun nahiyəsinə yumruqla vurduğundan o, qanunsuz olaraq əldə edib cibində gəzdirdiyi zavod üsulu ilə hazırlanmış soyuq silah hesab olunan ov tipli bıçağı çıxardaraq Məmmədov Aydın Məhərrəmoviçi qardaşı Məmmədov Vaqif Məhərrəm oğlunun gözü qarşısında xüsusi amansızlıqla qəsdən öldürmək məqsədi ilə ona yetirilən anda həyat üçün təhlükəli olması əlamətinə görə sağlamlığa ağır zərər vuran xəsarətlər yetirmiş, sonra isə Vaqif Məmmədovu qardaşı Aydın Məmmədovun gözü qarşısında xüsusi amansızlıqla qəsdən öldürmək məqsədi ilə ona yetirilən anda həyat üçün təhlükəli olması əlamətinə görə sağlamlığa ağır zərər vuran xəsarət yetirmişdir. Həmin vaxt özünün anası Adıgözəlova Sadəgül Məmməd qızı və digər qonşular onun əlindəki bıçağı alaraq Vaqif Məmmədova əlavə zərbələr

vurmasına imkan vermədiyindən və Vaqif Məmmədov orada olan şəxslər tərəfindən təcili xəstəxanaya çatdırılaraq ona vaxtında göstərilmiş tibbi yardım nəticəsində həyatı xilas edildiyindən, bilavasitə adam öldürməyə yönəldilmiş qəsdən edilən əməlini öz iradəsindən asılı olmayan səbəblərə görə başa çatdırma bilməyərək Vaqif Məmmədovu xüsusi amansızlıqla qəsdən öldürməyə cəhd etmiş, Aydın Məmmədov isə aldığı xəsarətlərdən qısa müddətdən sonra hadisə yerində ölmüşdür.

Hökmdən məhkum Q.M.Qaracayevin müdafiəçisi B.S.Əkbərov tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətinə əsasən işə baxan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının 08 yanvar 2013-cü il tarixli qərarı ilə hökm dəyişdirilmədən saxlanılmış, apellyasiya şikayəti təmin edilməmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının 08 yanvar 2013-cü tarixli qərarından məhkum Q.M.Qaracayev və onun müdafiəçisi E.A.Qurbanov kassasiya şikayətləri verərək apellyasiya məhkəməsinin qərarını dəyişdirməklə, məhkum Q.M.Qaracayevin əməllərini Azərbaycan Respublikası CM-nin 120.1, 126.1 və 228.4-ci maddələrinə tövsif etməklə, ona aşağı həddə cəza təyin edilməsini xahiş etmişlər.

Müdafiəçi E.A.Qurbanov və məhkum Q.M.Qaracayev kassasiya şikayətlərini onunla əsaslandırılmışlar ki, istər istintaq orqanı, istərsə də birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin gəldikləri nəticədən aydın olur ki, iş üzrə zərərçəkmiş qismində tanınmış mərhum Aydın Məmmədov və Vaqif Məmmədov qardaşları hadisə vaxtı xuliqanlıq cinayəti törətməklə bütün qonşuları, o cümlədən məhkum Q.M.Qaracayevi nalayiq sözlərlə söyüb təhqir etmiş, onların xuliqanlıq törətməsinə etiraz edən məhkum Q.Qaracayevin üzərinə gələrək həyətdə onu yerə yıxıb döyməyə başlamış və bu zaman sonuncu özünü müdafiə etmək üçün cibində olan bıçaqla məqsədsiz və

kortəbii olaraq hər iki qardaşın bədənlərinin müxtəlif nahiyələrinə zərbələr vurmaqla onlardan canını qurtarmağa cəhd etmiş, bu zaman hadisə yerinə gələn qonşular onları ayırmış, nəticədə A.Məmmədov aldığı 3 ədəd bıçaq zərbəsindən - xəsarətlərdən hadisə yerində kəskin qan itirmədən dünyasını dəyişmiş, digər qardaş, zərərçəkmiş kimi tanınmış Vaqif Məmmədov isə aldığı bir ədəd bıçaq zərbəsindən ağır xəsarət almışdır. Hadisənin mexanizmindən görüldüyü kimi, məhkum Q.Qaracayevin Məmmədov qardaşlarını qəsdən öldürmək niyyəti olmamış, o, sadəcə özünü xuliqanlıq edən həmin şəxslərdən müdafiə etmək məqsədilə özündə olan bıçaqla kortəbii şəkildə həmin şəxslərə xəsarət yetirmiş və əməlinin nəticəsi barədə fikirləşməmişdir. Şikayətlərdə qeyd olunmuşdur ki, münafişə və dalaşma zamanı qəsdən adam öldürmə bir qayda olaraq, zərər çəkmiş şəxsi qətlə yetirməyə əvvəlcədən düşünülməmiş niyyətin olması ilə xarakterizə olunur və dalaşma zamanı qəsdən adam öldürmə cinayəti tərəflərdən hansının dalaşmanın təşəbbüskarı kimi çıxış etməsindən, habelə dalaşmanın qarşılıqlı olub-olmamasından asılı olmayaraq hər bir halda CM-nin 120.1-ci maddəsi ilə tövsif edilməlidir. CM-nin 120-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət isə həm birbaşa, həm də dolayı qəsdlə törədilə bilər, yəni şəxs başqasını həyatdan məhrum etməyə yönələn əməlin ictimai təhlükəli olduğunu qabaqcadan görür və bunları ya arzu edir, ya da bunları arzu etmir, lakin belə nəticələrin baş verməsinə şüurlu surətdə yol verir. Şikayətdə həmçinin Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 12 dekabr 2002 tarixli 3 sayılı qərarına istinad edilərək qeyd olunmuşdur ki, qəsdən adam öldürmə cinayətlərində qəsd qeyri-müəyyən də ola bilər, qeyri-müəyyən qəsdlə cinayət törədən şəxsin qəsdli müxtəlif kriminal nəticələr - ölüm, sağlamlığa ağır və ya az ağır zərər vurma və s. əhatə oluna bilər, bu halda təqsirkarın əməli baş verən faktiki nəticələrə görə tövsif edilməli, əgər ölüm baş vermişdirsə, əməl qəsdən adam öldürmə kimi, sağlamlığa ağır zərər vurmuşdursa, CM-nin 126-cı maddəsi ilə tövsif olunmalı, məhz buna görə Q.Qaracayevin qeyri-müəyyən qəsdlə A.Məmmədovun ölümünə görə əməli CM-nin 120.1-ci maddəsi

ilə, digər zərərçəkmiş şəxs V.Məmmədova ağır xəsarət yetirdiyinə görə əməli isə CM-nin 126.1-ci maddəsinə tövsif olunmalı idi, Ali Məhkəmənin Plenum Qərarına görə məhkəmələr belə fərqi müəyyən etmək üçün cinayət törədilərkən təqsirkarın qəsdinin məzmunu və istiqamətini dəqiq aydınlaşdırmalıdır, təqsirkarın qəsdinin məzmunu və istiqaməti məsələsini həll edərkən məhkəmələr törədilmiş cinayətin bütün halların məcmusunu əsas tutmalı, xüsusilə cinayətin üsulu və alətinin yetirilən yaraların və sair bədən xəsarətlərinin sayını, xarakterini, cinayət hərəkətlərinin kəsilməsi səbəblərini araşdırmalı, habelə təqsirkarın şəxsiyyəti, onun zərərçəkmişlə qarşılıqlı münasibəti, hadisədən əvvəl və hadisə vaxtı davranışı haqqında məlumatları tədqiq etməli, əgər təqsirkarın zərərçəkmiş şəxsi öldürmək niyyətini təsdiq edən başqa sübutlar yoxdursa, zərərçəkmiş şəxsin həyatı üçün mühüm olmayan orqanlarına zərər vurulması hallarında əməl qəsdən adam öldürməyə cəhd kimi deyil, baş vermiş faktiki nəticələrə görə məsuliyyətə səbəb olacaqdır. Bundan başqa, şikayətlərdə göstərilmişdir ki, xüsusi amansızlıqla adam öldürmə əməlinin tövsifi zamanı nəzərə almaq lazımdır ki, söhbət hər hansı başqa amansızlıqdan deyil, xüsusi amansızlıqdan, yəni təqsirkarın müstəsna dərəcədə rəhmsizliyindən, qəddarlığından gedir, nəzərə almaq lazımdır ki, qanun xüsusi amansızlıq anlayışını həm adam öldürmənin üsulu ilə, həm də təqsirkarın xüsusi amansızlıq göstərməsini sübut edən digər hallarla əlaqələndirir, xüsusi amansızlıq təqsirkarın zərərçəkmiş şəxsi onun yaxın adamlarının yanında onlara xüsusi əzab verdiyini dərk etdiyi halda öldürməsində də ifadə oluna bilər, yaxın adamlar zərərçəkmiş şəxsi özlərinə əziz sayan, onu dəyərli insan kimi özünün yaxını hesab edən şəxslərdir, bu cür xüsusi amansızlıq ərin öz arvadının, yaxud uşaqların öz valideynlərinin gözü qarşısında öldürülməsində və s. ifadə oluna bilər. Bu halda təqsirkar seçdiyi üsulla zərərçəkmiş şəxsin yaxın adamlarına xüsusi əzab verdiyini dərk etməlidir, xüsusi amansızlıqla adam öldürmə niyyəti ilə hərəkət edən təqsirkarın ilk zərbəsindən zərərçəkmiş şəxsin həyatdan məhrum olmasına baxmayaraq, təqsirkar onu ölmüş hesab etməyərək meyitin üzərində

təhqiredici hərəkətlərini davam etdirərsə, onun əməli xüsusi amansızlıqla adam öldürmə kimi tövsif edilməlidir. Şikayətlərdə o, da vurğulanmışdır ki, əməl o halda xüsusi amansızlıqla adam öldürmə kimi tövsif edilə bilər ki, cinayətin törədilmə üsulu, şəraiti, ölümün baş vermə faktı təqsirkar tərəfindən dərk edilir və o, öz əməlini xüsusi amansızlıqla həyata keçirdiyini dərk edir. Bundan əlavə, şikayətlərdə göstərilmişdir ki, Plenum Qərarında əksini tapmış tövsiyələrə görə, təqsirkarın əməli xüsusi amansızlıqla qəsdən adam öldürmə kimi CM-nin 120.2.4 maddəsi ilə tövsif edilərkən nəzərə almaq lazımdır ki, burada xüsusi amansızlıq anlayışı həm aydın öldürmənin üsulu ilə, həm də təqsirkarın cinayət törədərkən xüsusi amansızlıq göstərdiyini təsdiq edən digər hallarla bağlı olur, əməl xüsusi amansızlıqla adam öldürmə kimi tövsif edilərkən müəyyən edilməlidir ki, təqsirkarın qəsdə zərərçəkmiş məhz xüsusi amansızlıqla həyatdan məhrum etməyə yönəldilmiş, xüsusi amansızlığın əlamətləri həyatdan məhrum etmə ərafəsində və ya adam öldürmə prosesində zərərçəkmiş şəxsə əzab, işgəncə verilməsi, onun şəxsiyyətinin ələ salınması, təqsirkar üçün aşkar surətdə zərərçəkmişə ağrılar yetirilməsi hallarında mövcud olur, xüsusi amansızlıq həmçinin təqsirkarın zərərçəkmiş şəxsi onun yaxın adamlarının yanında onlara xüsusi əzab verdiyini dərk etdiyi hallarda öldürməkdə də ifadə oluna bilər. Bundan başqa, şikayətdə qeyd olunmuşdur ki, ibtidai araşdırma orqanı və işə baxan məhkəmələr Adın və Vaqif Məmmədov qardaşlarının Q.Qaracayevə qarşı xuliqanlıq əməli törədərək ona qəsdən xəsarət yetirmək məqsədilə sonuncunu döymələrini, həmin vaxt havanın qaranlıq olmasını və işin sübuta yetirilmiş digər hallarını kifayət qədər nəzərə almamış və təqsirləndirilən şəxsin A.Məmmədova 3 bıçaq zərbəsi, V.Məmmədova isə 1 bıçaq zərbəsi vurmasına görə CM-nin 120.2.4, 29,120.2.4 və 29,120.2.7-ci maddələri ilə təqsirli bilinməsi haqda ittiham hökmünün çıxarılması tamamilə qanunsuz və absurd olmaqla həmin maddənin səhv təfsir edilərək əsassız və qanunsuz tətbiq edilməsinə gətirib çıxarmış, buna görə də Q.Qaracayevin haqqında olan məhkəmə hökmü və qərarı dəyişdirilərək onun əməlləri CM-nin 120.2.4, 29,120.2.4, 29,120.2.7 və 228.4-cü maddələrindən CM-nin

120.1, 126.1 və 228.4-cü maddələrinə tövsif edilməli, məhkumun ilk dəfə cinayət törətməsi, yenidən yetkinlik yaşına çatması, iş üzrə zərərçəkmiş şəxslə barışıq əldə etməsi, onun hadisənin özünü müdafiə zəminində törətməsi kimi yüngülləşdirici hallar nəzərə alınaraq həmin maddələrin sanksiyasında göstərilən aşağı həddə cəza təyin edilməlidir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyası cinayət işinin materiallarını araşdırıb kassasiya şikayətinin dəlillərini müzakirə edərək, məhkumun və onun müdafiəçisinin kassasiya şikayətlərinin təmin edilməsi, dövlət ittihamçısının işə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının qüvvədə saxlanması barədə çıxışlarını dinləyərək (digər proses iştirakçıları qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada məlumatlandırılmalarına baxmayaraq məhkəmə iclasına gəlməmişlər) hesab etmişdir ki, aşağıdakı əsaslara görə kassasiya şikayətləri qismən təmin edilməli, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının 08 yanvar 2013-cü il tarixli qərarı işə dəyişdirilməlidir.

Azərbaycan Respublikası CPM-nin 419.1-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq, kassasiya instansiyası məhkəməsi kassasiya şikayətinə və ya kassasiya protestinə mahiyyəti üzrə baxaraq yalnız hüquq məsələləri üzrə cinayət qanununun və bu Məcəllənin normalarının tətbiqinin düzgünlüyünü yoxlayır.

Qanunun bu tələbinə əsaslanaraq məhkəmə kollegiyası şikayətlərinin dəlillərini nəzərə almaqla apellyasiya məhkəməsinin qərarının qanuniliyini yoxlayaraq qeyd etmişdir şikayətlərin dəlillərinin bir qismi əsaslıdır.

Kassasiya şikayətlərində məhkumun zərərçəkmiş şəxs Aydın Məmmədovu qəsdən öldürməsinin və Vaqif Məmmədovu bıçaqla vurmasının təsdiq olunması məsələsi mübahisələndirilməmiş, kassasiya şikayətlərində xahiş olunmuşdur ki, məhkum Q.M.Qaracayevin əməlləri Azərbaycan Respublikası CM-nin 120.2.4, 29,120.2.4 və 29,120.2.7-ci maddələrindən CM-nin 120.1 və 126.1-ci maddələrinə tövsif olunsun.

Müdafiə tərəfi şikayətlərdə belə mövqeyi əsaslandırmaq üçün bir sıra dəlilə istinad etmişdir. Həmin dəlillərdən biri ondan ibarətdir ki, məhkumun qəsdə V.Məmmədovu öldürməyə deyil, ona xəsarət yetirməyə yönəlmişdir. Şikayətdə bu məsələ ilə əlaqədar “Qəsdən adam

öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 12 dekabr 2002-ci il tarixli 3 №-li qərarına da istinad olunmuşdur. Həmin qərarın 2-ci bəndində məhkəmələrə tövsiyə edilmişdir ki, qəsdən adam öldürmə cinayəti həm birbaşa, həm də dolaylı qəsdlə törədilə bildiyi halda belə cinayəti törətməyə cəhd yalnız birbaşa qəsdlə həyata keçirilə bilər, bu zaman təqsirkar öz əməlinin (hərəkət və hərəkətsizliyinin) ictimai təhlükəli olduğunu dərk edir, onun nəticələrini qabaqcadan görür və bunları arzu edir, lakin ölüm hadisəsi onun iradəsindən asılı olmayan səbəblərdən (məsələn başqa şəxslərin işə qarışması, zərərçəkmişin fəal müqaviməti, ona vaxtında tibbi yardım göstərilməsi) baş vermir. Plenum Qərarının bu izahında birmənalı olaraq göstərilir ki, belə hallarda təqsirkarın birbaşa qəsdinin (niyyətinin) zərərçəkmiş şəxsi məhz öldürməyə yönəlib-yönəlmədiyinin dəqiq müəyyən edilməsi əməlin tövsifi məsələsində həlledici əhəmiyyət daşıyır.

Təqsirkarın niyyətinin (birbaşa qəsdin) nəyə yönəlməsinin müəyyən edilməsi üçün isə hansı halların nəzərə alınmalı olduğu isə Plenum Qərarının 3-cü bəndində izah olunmuşdur. Həmin bənddə göstərilmişdir ki, təqsirkarın niyyətinin məhz nəyə yönəlməsi məsələsi həll edilərkən işin bütün halları, o cümlədən cinayətin üsulu, aləti, yetirilən bədən xəsarətlərinin sayı, xarakteri və lokalizasiyası (məsələn həyat üçün mühüm orqana xəsarət yetirilməsi), həmçinin təqsirkarın və zərərçəkmiş şəxsin hadisədən əvvəlki qarşılıqlı münasibətləri, təqsirkarın hadisədən sonrakı hərəkətləri nəzərə alınmalıdır...”.

Məhkəmə kollegiyası Plenum Qərarının yuxarıda göstərilən tövsiyələrinə uyğun olaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının qanuniliyini yoxlamaqla aşağıdakıları qeyd etmişdir.

İş materialları ilə birmənalı olaraq təsdiq edilir ki, hadisə zərər çəkmiş şəxslərin, o cümlədən V.Məmmədovun Q.Qaracayevə qarşı qanunsuz, hətta cinayətkar hərəkətləri (xuliqanlıq) etmələri ilə başlamışdır. İş materiallarında olan, sübutların qiymətləndirilməsi barədə 08 avqust 2012-ci tarixli qərardan görüldüyü kimi, ittiham tərəfinin (ibtidai istintaq orqanının) özü belə qənaətə

gəlmişdir ki, “...toplanmış şahid ifadələri, ekspert rəyi, habelə digər istintaq sənədləri ilə sübuta yetirilmişdir ki, mərhum Məmmədov Aydın Məhərrəmoviç və zərər çəkmiş şəxs Məmmədov Vaqif Məhərrəm oğlu 22 may 2012-ci il tarixdə saat 22 radələrində Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Zığ Yolu küçəsindəki 27 sayılı evin qarşısında qonşuları Qaracayev Qaraca Mirzə oğlu ilə mübahisə edib dalaşaraq sonuncuya hər iki dirsək oynağı nahiyyəsinin və döş qəfəsinin sıyrıqları kimi dərəcəsi təyin edilməyən xəsarətlər yetirərək ictimai qaydanı kobud surətdə pozan, cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə edən qərəzli hərəkətlər etməklə xuliqanlıq cinayətini törətmişlər.

Göründüyü kimi, Məmmədov Aydın Məhərrəmoviç və Məmmədov Vaqif Məhərrəm oğlunun əməllərində Azərbaycan Respublikası CM-nin 221.1-ci maddəsinin tərkibi vardır. Lakin A.M.Məmmədov cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməli törətdikdən sonra öldüyünə görə Azərbaycan Respublikası CPM-nin 39.1.5-ci maddəsinə əsasən qeyd edilən xüsusat üzrə cinayət təqibi üzrə icraata xitam verilməli, bu xüsusatla bağlı materiallar ayrı-ayrı rayon prokurorluğunun arxivində saxlanılmalıdır.

08 avqust 2012-ci il tarixdə 120116054 sayılı cinayət işindən zərər çəkmiş şəxs Məmmədov Vaqif Məhərrəm oğlunun barəsində CM-nin 221.1-ci maddəsi ilə başqa cinayət işinin ayrılması və aidliyi üzrə istintaq aparılması üçün Xətai RPİ-nin İŞ-nə göndərilməsi nəzərə alınmalıdır...” (həmin qərarla A.Məmmədov barəsində CM-nin 221.1-ci maddəsi ilə cinayət təqibi üzrə icraata sonuncunun ölümü ilə bağlı xitam verilməmişdir).

Bakı şəhəri Xətai rayon məhkəməsinin 22 noyabr 2012-ci il tarixli hökmünün sürətindən görünür ki, V.Məmmədov həmin hökmə CM-nin 221.2.1-ci maddəsi ilə məhkum edilmişdir. Hökmdən görüldüyü kimi, V.Məmmədov bu maddə ilə təqsirli bilinmişdir ona görə ki, o, 22 may 2012-ci il tarixdə təxminən saat 22⁰⁰ radələrində Bakı şəhəri, Zığ yolunda yerləşən 27 sayılı binanın qarşısında alkoqol sərxoşluğu vəziyyətində öz qardaşı Məmmədov Aydın Məhərrəmoviç ilə birlikdə, yəni bir qrup şəxs tərkibində xuliqanlıq edib ictimai qaydanı kobud surətdə pozaraq və cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə edərək heç

bir səbəb olmadan qonşusu Qaracayev Qaraca Mirzə oğlunu nalayiq söyüşlər söyüb Qaraca Mirzə oğlu Qaracayevin üzərində zor tətbiq edib sonuncunu əli ilə bir neçə dəfə vuraraq və paltarından tutub dartışdıraraq yerə yıxıb hər iki dirsək oynaqı nahiyəsinin və döş qəfəsinin sıyrıqları kimi sağlamlığına zərər vurmayan və dərəcəsi təyin olunmayan qəsdən bədən xəsarəti yetirmiş, özgəsinin əmlakını zədələyərək Qaraca Mirzə oğlu Qaracayevin əynində olan gödəkcəni cıraqa sonuncuya 30 (otuz) manat məbləğində maddi ziyan vurmuşdur.

Həmin hökmün qüvvədə olduğunu nəzərə alaraq məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) 142.1-ci maddəsinin (preyudisiya) tələblərinə görə cinayət təqibi üzrə məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmü cinayət təqibi üzrə icraata həm müəyyən olunmuş hallara, həm də onların hüquqi qiymətinə görə təhqiqatçı, müstəntiq, prokuror və ya məhkəmə üçün məcburidir.

Bu normanın tələblərinə əsaslanaraq və yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq məhkəmə kollegiyası həm də vurğulamışdır ki, hadisənin zərərçəkmiş şəxslərin hər ikisinin birlikdə Q.Qaracayevə qarşı edilən xuliqanlıq hərəkətləri ilə başlaması və Q.Qaracayevin yalnız zərərçəkmiş şəxslərin həmin hərəkətlərindən (heç bir səbəb olmadan nalayiq söyüşlər söyüb, əli ilə bir neçə dəfə vurub, yerə yıxaraq xəsarət yetirmə, əmlakını zədələmə hərəkətlərindən) sonra və bilavasitə bu hərəkətlər edilərkən onları bıçaqla vurması işin mübahisəsiz təsdiq olunan halıdır. Məhkəmə kollegiyası belə qənaətə gələrkən onu da nəzərə almışdır ki, ibtidai istintaq orqanının özü tərəfindən zərərçəkmiş şəxslərin həmin hərəkətləri ediləndə Q.Qaracayevin hər hansı bir qanunsuz hərəkət etməsi (xuliqanlıq və ya xuliqanlıq niyyəti ilə adamöldürmə və sair) barədə ittiham verilməmişdir.

Bundan başqa, Q.Qaracayevə ittiham verilmişdir ki, onun anası Adıgözəlova Sadəgül Məmməd qızı və digər qonşular onun əlindəki bıçağı alaraq Vaqif Məmmədova əlavə zərbələr vurmasına imkan vermədiyindən və Vaqif Məmmədov orada olan şəxslər tərəfindən təcili xəstəxanaya çatdırılaraq ona vaxtında göstərilmiş tibbi yardım nəticəsində həyatı xilas

edildiyindən, bilavasitə adam öldürməyə yönəldilmiş qəsdən edilən əməlini öz iradəsindən asılı olmayan səbəblərə görə başa çatdırma bilməyərək Vaqif Məmmədovu xüsusi amansızlıqla qəsdən öldürməyə cəhd etmişdir (məhkəmələr də bu ittihamla razılaşmışlar).

Məhkəmə kollegiyasının qənaətinə görə, ittiham bu hissədə təsdiq olunmur. İş materiallarından görünür ki, Q.Qaracayev V.Məmmədovu bıçaqla cəmi bir dəfə vurmuşdur, onun V.Məmmədova daha çox xəsarət yetirməyə cəhd etməsi və ya belə niyyətdə olması, daha çox xəsarət yetirməyə imkanı olmadığı heç bir sübutla təsdiq olunmur. Q.Qaracayev anasının və bir-iki qonşunun onları ayırmağa çalışmasını bildirsə də, bu halın V.Məmmədova daha çox xəsarət yetirməyə imkan vermədiyini, onun ümumiyyətlə daha çox xəsarət yetirmək və V.Məmmədovu öldürmək niyyətində olduğunu, iradəsindən asılı olmayan hər hansı bir amilin, o cümlədən onları kimlərinsə ayırmasının buna imkan vermədiyini göstərməmişdir.

Belə məlumat zərərçəkmiş şəxs V.Məmmədovun da ifadəsində yoxdur. Sonuncu Q.Qaracayevin onu bıçaqla daha çox zərbə vurmaq istəməsini, buna cəhd etdiyini, bunun qarşısını kiminsə aldığı, Q.Qaracayevin iradəsindən asılı olmayan hər hansı bir digər amilin sonuncunun onu bir daha bıçaqla vurmasına imkan vermədiyini göstərməmişdir.

Məhkəmə kollegiyası onu da qeyd etmişdir ki, 22 noyabr 2012-ci il tarixli hökmə əsasən, Q.Qaracayev və V.Məmmədov sonuncunun təqsirləndirilməsinə dair cinayət işi üzrə məhkəmə iclasında Q.Qaracayevin V.Məmmədovu öldürmək niyyətində olduğunu, ona daha çox xəsarət yetirmək istədiyini və buna cəhd etdiyini, iradəsindən asılı olmayan səbəblərdən buna nail ola bilmədiyini göstərməmişlər.

Hazırkı iş üzrə şahidlərin də ifadələrində belə məlumat yoxdur. Onların ifadələrinin məzmununa görə, Q.Qaracayevin anasının və bir-iki qonşunun Q.Qaracayevlə Məmmədov qardaşlarını ayırmaları ondan ibarət olmamışdır ki, V.Məmmədova daha çox xəsarət yetirməyə imkan verməsinlər. Onların ifadələrində Q.Qaracayevin daha çox xəsarət yetirmək niyyəti olduğu, onun buna cəhd göstərdiyi və məhz onların hərəkətləri və ya Q.Qaracayevin

iradəsindən asılı olmayan səbəblər buna imkan vermədiyi barədə ümumiyyətlə məlumat yoxdur.

Şahid S.M.Adıgözəlova göstərmişdir ki, hadisə zamanı Aydın, Vaqif və Qaraca müvazinətlərini itirib hər üçü yerə yıxılmış, yerdə yıxılmış vəziyyətdə olarkən belə, Vaqif və Aydın Məmmədov qardaşlarının Qaracanı tutub dartışdırdıqları üçün o, Vaqifi dartıb yerdən qaldırmağa çalışmış, qonşusu Bəkir ilə birlikdə çox çətinliklə oğlu Qaracanı Vaqif və Aydın Məmmədov qardaşlarının arasından çıxararkən, Qaracanın əlində bıçaq olduğunu görmüşdür. O, dərhal oğlunun əlindən bıçağı almış və Qaracanı həyətə salmışdır.

Şahid D.H.Öməröva göstərmişdir ki, 22 may 2012-ci il tarixdə saat təxminən 22 radələrində yaşadığı evin qarşısında olarkən, qonşusu Aydın Məmmədovun yaşadığı evin eyvanında sərxoş vəziyyətdə dayanıb, küçədə yaşadığı evin qarşısında dayanmış digər qonşusu Qaracanı nalayiq söyüşlərlə söydüyünü görmüş, az sonra söyüş söyməkdə davam edən Aydın Məmmədov pilləkənlərlə düşüb küçəyə çıxmış və Qaracanın üstünə gələrək əynində olan gödəkcənin yaxasından tutub dartışdırmağa başlamış, həmin vaxt Aydının qardaşı Vaqif Məmmədov da qardaşının arxasınca küçəyə çıxmış və arxa tərəfdən Qaracaya yaxınlaşıb dartışdırmağa başlamış, baş nahiyəsinə yumruqla zərbələr vurmağa başlamış, Aydın və Vaqif Məmmədov qardaşlarının Qaracanı təkləyib döydüklərini gördükdə qışqıraraq qonşuları köməyə çağırmış, səs-küyə əri Bəkir və Qaracanın anası Sadəgül, həmçinin bir-neçə qonşu küçəyə çıxmış və əri Bəkir ilə Sadəgül dalaşanları ayırmağa başlamış, bu zaman Qaraca ilə Aydın və Vaqif Məmmədov qardaşları hər üçü yerə yıxılandan sonra, Sadəgül çox çətinliklə Qaracanı onlardan aralayıb evə salmışdır.

Şahid B.K.Öməröva yuxarıda göstərilən ifadələrə uyğun ifadə vermişdir.

Şahid A.B.Əliyeva göstərmişdir ki, qəflətən Aydın Məmmədov küçədə dayanmış digər qonşu Qaraca Qaracayevin ünvanına nalayiq söyüşlər söyərək, pilləkənlərdən düşüb ona doğru getməyə başlamış, həmin vaxt Aydının qardaşı Vaqif də Aydının ardınca sakitcə küçədə dayanmış Qaracaya doğru getmiş, Aydın Məmmədov Qaraca Qaracayevin

anasını və bacısını söyə-söyə sonuncuya yaxınlaşıb əynində olan gödəkcənin yaxasından tutaraq dartmağa başlayarkən, Vaqif də arxa tərəfdən Qaracaya yaxınlaşıb onu dartışdırmağa, arxadan baş nahiyəsinə əlləri ilə zərbələr vurmağa başlamış, səs-küyə Qaracanın anası Sadəgül və qonşuluqda yaşayan Dilmira küçəyə çıxıb mübahisəni sakitləşdirməyə, dalaşanları ayırmağa cəhd edərəkən, Qaraca ilə Aydın və Vaqif Məmmədov qardaşları hər üçü yerə yıxılmış, o, bu hadisəni 2-ci mərtəbədə yerləşən mənzilin eyvanından müşahidə etdiyindən hadisənin sonrakı axarını görə bilməmişdir.

Bu ifadələrin məzmunundan birmənalı olaraq belə başa düşülür ki, məhkumla zərərçəkmiş şəxsləri ayıranlar heç də Q.Qaracayevin deyil, ona zərbələr endirməyi davam edən zərərçəkmiş şəxslərin hərəkətlərinin qarşısını almağa, Q.Qaracayevin döyülməsinə imkan verməməyə çalışmışlar.

Hökmdə və qərarında istinad edilən bu ifadələrin də heç birində Q.Qaracayevin V.Məmmədovu öldürmək, ona bıçaqla daha çox xəsarət yetirmək niyyətində olması, onun iradəsindən asılı olmayan səbəblərdən buna nail ola bilmədiyi qənaətinə gəlməyə əsas verən məlumat yoxdur.

Belə olan halda Q.Qaracayevin V.Məmmədovu öldürmək niyyətində olması, onun qəsdinin məzh buna yönəldiyi və iradəsindən asılı olmayan səbəblərdən buna nail ola bilməməsi, yəni V.Məmmədovu qəsdən öldürməyə cəhd etməsi barədə hər hansı bir fikir yalnız mülahizə (ehtimal) xarakteri daşıyır.

CPM-nin 28.5-ci maddəsinə görə işə şəxsin cinayət törətməkdə təqsirli olmasına dair məhkəmə qərarı mülahizələrə əsaslanma bilməz və işə aid biri digərinə kifayət qədər uyğun gələn mötəbər sübutların məcmusu ilə təsdiq olunmalıdır.

Buna uyğun norma CPM-nin 351.2-ci maddəsində də nəzərdə tutulmuşdur. Həmin maddədə göstərilmişdir ki, məhkəmənin ittiham hökmü ehtimallara əsaslanma bilməz və yalnız məhkəmə baxışı zamanı təqsirləndirilən şəxsin təqsiri sübuta yetirildiyi halda çıxarılır.

Göründüyü kimi, Q.Qaracayevin V.Məmmədovu məzh qəsdən öldürməyə cəhd etməsi ittiham tərəfinin istinad etdiyi, hökm və qərarında göstərilən sübutlarla təsdiq olunmur. Məhkəmə kollegiyası belə nəticəyə gələrəkən

Azərbaycan Respublikası CPM-nin 21.2, 21.3, 145.3, 33.2-ci maddələrinin tələblərini də nəzərə almışdır.

Belə ki, CPM-nin 21.2-ci maddəsinə əsasən şəxsin, təqsirli olduğuna əsaslı şübhələr varsa da onun təqsirli bilinməsinə yol verilmir, bu Məcəllənin müddəalarına uyğun surətdə müvafiq hüquqi prosedur daxilində ittihamın sübuta yetirilməsində aradan qaldırılması mümkün olmayan şübhələr təqsirləndirilən şəxsin (şübhəli şəxsin) xeyrinə həll edilir, eyni ilə cinayət və cinayət-prosessual qanunlarının tətbiqində aradan qaldırılmamış şübhələr də onun xeyrinə həll olunmalıdır.

Həmin Məcəllənin 21.3-cü maddəsinin tələblərinə görə, ittihamı sübuta yetirmək, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin müdafiəsi üçün irəli sürülən dəlilləri təkzib etmək vəzifəsi ittiham tərəfinin üzərinə düşür.

CPM-nin 145.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuşdur ki, ittihamın sübut olunmasında yaranan şübhələri digər sübutlarla aradan qaldırmaq mümkün olmadıqda, onlar şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə təfsir edilir.

CPM-nin 33.2-ci maddəsində təsbit olunmuşdur ki, cinayət mühakimə icraatı həyata keçirilərkən bu Məcəllənin 125, 144 -146-cı maddələrinin müddəalarının pozulması yolverilməzdir.

Məhkəmə kollegiyası eyni zamanda qeyd etmişdir ki, Q.Qaracayevin V.Məmmədova sağlamlığa qəsdən ağır zərər vurması tədqiq edilmiş sübutlarla tam təsdiq olunur.

Məhkəmə kollegiyasının gəldiyi bu nəticə məhkumun məhz iki şəxsi öldürmək niyyətində olduğunun və onun iradəsindən asılı olmayan səbəblərdən buna nail ola bilmədiyinin, yəni iki şəxsin qəsdən öldürülməsinə cəhd etməsinin də təsdiq olunmadığı qənaətinə gəlməyə əsas verir.

O, ki qaldı məhkumun V.Məmmədova qarşı əməlinin hansı maddə ilə tövsif edilməli olması, məhkəmə kollegiyası tərəfindən bu məsələ aşağıdakı qaydada həll edilmişdir.

Belə ki, əvvədə məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, Q.Qaracayevin ona ittiham olunmuş cinayətləri (istər Aydın Məmmədova, istərsə də Vaqif Məmmədova qarşı) xüsusi amansızlıqla törətməsinə dair məhkəmələrin gəldiyi nəticə işin faktiki hallarına və

ümumiyyətlə iş materiallarına uyğun deyil və həmin məhkəmələr məhkumun əməlini CM-nin 120.2.4-cü (həm də CM-nin 29,120.2.4-cü) maddəsi ilə düzgün tövsif etməmişlər.

İş materiallarından, o cümlədən ittiham aktından görünür ki, ibtidai istintaq orqanı və işə baxan məhkəmələr Q.Qaracayevin A.Məmmədovu qardaşı V.Məmmədovun gözü qarşısında, V.Məmmədovu isə qardaşı A.Məmmədovun gözü qarşısında bıçaqla vurduğuna istinad edərək onun bu əməlləri xüsusi amansızlıqla törətməsi haqda nəticəyə gəlmişlər.

Məhkəmə kollegiyası bu məsələ ilə əlaqədar ilk növbədə qeyd etmişdir ki, cinayət hüququ nəzəriyyəsində cinayətin (qəsdən adam öldürmə və ya sağlamlığa ağır zərərvermə) hansı hallarda xüsusi amansızlıqla törədilmiş kimi qiymətləndirilməli olduğu məsələsinə aydınlıq gətirilmişdir.

Qanunun mənasına və nəzəriyyəyə görə, xüsusi amansızlıq təqsirkarın zərərçəkmiş şəxsi onun yaxın adamlarının yanında onlara xüsusi əzab verdiyini dərk etdiyi halda öldürməsinə də ifadə oluna bilər, yaxın adamlar zərərçəkmiş şəxsi özlərinə əziz sayan, onu dəyərli insan kimi özünün yaxın hesab edən şəxslərdir, bu cür xüsusi amansızlıq ərin öz arvadının, yaxud uşaqlarının öz valideyinlərinin gözü qarşısında öldürməsinə və s. ifadə oluna bilər, bu halda təqsirkar seçdiyi üsulla zərərçəkmiş şəxsin yaxın adamlarına xüsusi əzab verdiyini dərk etməlidir, əməl o halda xüsusi amansızlıqla adam öldürmə kimi tövsif edilə bilər ki, cinayətin törədilmə üsulu, şəraiti, ölümün baş vermə faktı təqsirkar tərəfindən dərk edilir və o, öz əməlini xüsusi amansızlıqla həyata keçirdiyini dərk edir.

Buna uyğun fikir "Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun Qərarında da əks etdirilmişdir. Həmin qərarın 8-ci bəndində izah olunmuşdur ki, xüsusi amansızlıq həmçinin təqsirkarın zərərçəkmiş şəxsi onun yaxın adamlarının yanında onlara xüsusi əzab verdiyini dərk etdiyi hallarda öldürməkdə də ifadə oluna bilər. Qeyd olunan bənddə olan izaha görə, əməl xüsusi amansızlıqla adam öldürmə kimi tövsif edilərkən müəyyən edilməlidir ki, təqsirkarın

qəsdı zərərçəkmişı məhz xüsusi amansızlıqla həyatdan məhrum etməyə yönəldilmişdir.

Göründüyü kimi, həm cinayət hüququ nəzəriyyəsində, həm də qəsdən adam öldürmə cinayətləri üzrə məhkəmə təcrübəsini ümumiləşdirmiş Plenum Qərarında belə bir fikir təşəkkül tapmışdır ki, təqsirkarın qəsdı zərərçəkmiş şəxsi məhz xüsusi amansızlıqla öldürməyə yönəldikdə və o, xüsusi əzab verdiyini dərk etdikdə əməl xüsusi amansızlıqla törədilmiş kimi qiymətləndirilə bilər.

Məhkəmə kollegiyası qeyd olunan fikirlərə ona görə istinad etmişdir ki, Q.Qaracayev iki qardaşı ardıcıl olaraq bıçaqla vurarkən onun bu qardaşlara xüsusi əzab verməsini dərk etməsi və bu hərəkətləri onların gözü qarşısında məhz onlara xüsusi əzab vermək məqsədi ilə etməsi, qəsdinin cinayətləri məhz xüsusi amansızlıqla törədilməsinə yönəldiyi təsdiq olunmur. İttiham aktında, hökm və qərar da bunları təsdiq edə bilən hər hansı bir sübuta istinad olunmamış, iş materiallarında da belə bir məlumat yoxdur ki, məhkumun həmin əməlləri zərərçəkmiş şəxslərə xüsusi əzab vermək məqsədi ilə törətdiyi, belə əzab verdiyini dərk etdiyi, belə əzab verməsinin onun qəsdı ilə əhatə olunduğu qənaətinə gəlməyə əsas versin.

Məhkəmə kollegiyası xüsusi ilə vurğulayır ki, iş materiallarından və ittihamın özündən göründüyü kimi, Q.Qaracayev A.Məmmədovu və V.Məmmədovu sonuncuların onu vurduqlarından sonra bıçaqla vurmuş, hətta ittihamın məzmununa görə onun cinayət törətmək niyyəti (ittihamda zərərçəkmiş şəxsləri qəsdən öldürmək məqsədi) zərərçəkmiş şəxs V.Məmmədovun Q.Qaracayevi vurduğu andan bilavasitə sonra və özünün zərərçəkmiş şəxsləri bıçaqla vurduğu andan bilavasitə əvvəl yaranmışdır. Belə olan halda mübahisəsizdir ki, məhkumun onunla dalaşan qardaşların məhz birinin gözü qarşısında digərini həyatdan məhrum etməsini, bununla onlara xüsusilə əzab verdiyini dərk etmək üçün heç vaxtı və imkanı belə olmamışdır. Digər tərəfdən, məhkumun onunla dalaşan qardaşlarının birinə istər qəsdən öldürmək, istərsə də hər hansı və ya xəsarət yetirmək üçün bıçaqla zərbələr endirməsi o vaxt xüsusi amansızlıq kimi qiymətləndirilə bilər ki, onun qəsdinin məhz buna yönəldiyi təkzibedilməz sübutlarla təsdiq edilmiş olardı. İş

materiallarında isə, yuxarıda göstərilədiyi kimi, belə sübut yoxdur.

Bütün bunlar belə qənaətə gəlməyə əsas verir ki, məhkumun A.Məmmədovu qəsdən öldürmə və V.Məmmədova sağlamlığına ağır zərər vurma cinayətlərini məhz xüsusi amansızlıqla törətməsi təsdiq edilmir.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, Q.Qaracayevin zərərçəkmiş şəxslərə qarşı əməlləri Azərbaycan Respublikası CM-nin 120.1 və 126.1-ci maddələri ilə nəzərdə tutulan cinayətlərin tərkibini yaratdığı, bu cinayətlərin tərkibi ilə tam əhatə olunduğu üçün Azərbaycan Respublikası CPM-nin 318.1-ci maddəsinə əsasən həmin maddələrə tövsif edilməli (CM-nin 120.2.4, 29,120.2.4, 29,120.2.7-ci maddələrindən) və ona həmin maddələrin sanksiyası həddində cəza təyin olunmalıdır.

Q.Qaracayevə bu maddələrlə cəza təyin edilməsi məsələsi ilə bağlı məhkəmə kollegiyası aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Yuxarıda göstərilədiyi kimi, məhkumun zərərçəkmiş şəxsləri sonuncuların ona qarşı qanunsuz, hətta cinayətkar (xuliqanlıq) hərəkətlərinin təsiri altında bıçaqla vurub A.Məmmədovu öldürməsi, V.Məmmədovu isə xəsarətləndirməsi işin təkzibedilməz, mübahisəsiz təsdiq olunan halıdır (bu nəticə və bunun əsaslandırılması yuxarıda ətraflı şərh edilmişdir). Bu hal CM-nin 59.1.8-ci maddəsinə əsasən cəzanı yüngülləşdirən hal kimi nəzərdə tutulduğu halda, birinci instansiya və apellyasiya məhkəmələri bu hala heç bir qiymət verməmişlər. Məhkəmə kollegiyası isə hesab etmişdir ki, həmin hal yuxarıda göstərilən normaya uyğun olaraq cəzanı yüngülləşdirən hal kimi nəzərə alınmalıdır.

İş materiallarından görünür ki, məhkum Q.Qaracayev zərərçəkmiş şəxs V.Məmmədovla barışıq (razılıq) əldə etmiş (hökmə də məhkumun zərərçəkmiş şəxslərlə barışıq əldə etməsi göstərilmişdir) və könüllü gəlib təqsirini boynuna almışdır (22 may 2012-ci il tarixli protokol). Bu hallar isə CM-nin 59.1.9 və 59.1.10-cu maddələrinə əsasən cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi nəzərə alınmalıdır.

Məhkəmə kollegiyası cəza təyin edərkən cəzanı ağırlaşdıran halların olmadığını, cəzanı yüngülləşdirən yuxarıda qeyd edilən halları və hökmə göstərilən digər halları (hökmə cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi onun yetkinlik yaşına yenidən qədəm qoyması, ilk dəfə cinayət törətməsi,

törətdiyi cinayəti səmimi etiraf edib peşmançılıq çəkməsi, törətdiyi cinayət hadisəsindən dərhal sonra polis bölməsinə gedib könüllü təslim olması və eləcə də, zərərçəkmiş şəxslərlə barışıq əldə etməsi göstərilmişdir), habelə CM-nin 60-cı maddəsinin tələblərini də nəzərə alır.

Həmin maddədə təsbit edilmişdir ki, bu Məcəllənin 59.1.9 və 59.1.10-cu maddələrində göstərilən cəzanı yüngülləşdirən hallar olduqda və əgər cəzanı ağırlaşdıran hallar yoxdursa, təyin olunan cəzanın müddəti və ya həcmi bu Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində nəzərdə tutulmuş daha ciddi cəza növünün son həddinin dördü üçünə artıq ola bilməz.

Məhkəmə kollegiyası belə qənaətə gəlmişdir ki, Q.Qaracayevə Azərbaycan Respublikası CM-nin 120.1, 126.1 və 228.4-cü maddələri ilə cəza qeyd olunan normada nəzərdə tutulmuş qaydada təyin olunmalıdır.

Məhkəmə kollegiyası məhkuma cəza təyin edilməsi məsələsini həll edərkən həmçinin CM-nin 8 və 58.3-cü maddələrinin tələblərinə uyğun olaraq cinayətin xarakterini, ictimai təhlükəlilik dərəcəsini, məhkumun şəxsiyyətini, habelə CM-nin 41.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan məqsədləri nəzərə alır.

Məhkəmə kollegiyası cəzaların CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən toplanılmasına gəldikdə

isə qeyd etmişdir ki, birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən cəzalar qismən toplanılarkən təyin edilmiş daha ciddi cəzadan cəmi 06 ay artıq müddətə cəza qəti cəza kimi müəyyən edildiyindən müdafiə tərəfinin kassasiya şikayəti ilə işə baxan məhkəmə kollegiyası da cəzaları qismən toplayarkən məhkumun bu baxımdan vəziyyətinin pisləşdirməsinə yol verə bilməz və buna görə də ona qəti olaraq müəyyən edəcəyi cəzanın yuxarıda göstərilən maddələrlə təyin olunacaq daha ciddi cəzadan fərqləndirən müddət yuxarıda göstərilən müddətdən (06 ay) artıq ola bilməz.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası iş üzrə qəbul etdiyi yekun qərarla kassasiya şikayətini qismən təmin edərək Q.Qaracayevin əməllərini CM-nin 120.2.4, 29,120.2.4, 29,120.2.7-ci maddələrindən həmin Məcəllənin 120.1 və 126.1-ci maddələrinə tövsif etmiş, CM-nin 120.1-ci maddəsi ilə ona 09 (doqquz) il müddətə, CM-nin 126.1-ci maddəsi ilə 04 (dörd) il müddətə, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən təyin olunmuş cəzalar qismən toplanılmaqla qəti olaraq 09 (doqquz) il 06 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin etmiş və bu əsaslarla da Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 08 yanvar 2013-cü il tarixli qərarı dəyişdirilmişdir.

Xuliqanlıq motivi müəyyən edilmədən şəxsin əməlinin Azərbaycan Respublikası CM-in 221.3-cü maddəsi ilə tövsif edilməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsinə səbəb olmuşdur

Suraxanı Rayon Məhkəməsinin 29 yanvar 2013-cü tarixli hökmü ilə Kazımov İlham Abdullalıq oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) 221.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinib 4 (dörd) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş, 17 noyabr 2012-ci ildə tutulduğu müddət təyin olunmuş cəzadan çıxılaraq ona qəti olaraq cəzasını ümumi rejimli cəzacəkmə müəssisində çəkməklə 3 (üç) il 11 (on bir) ay 29 (iyirmi doqquz) gün müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmişdir.

Hökmə əsasən, Kazımov İlham Abdullalıq oğlu 3 avqust 2012-ci ildə saat 16-

17 radələrində Bakı şəhəri, Suraxanı rayonu, Bülbülə qəsəbəsi, Samir Əliyev küçəsində yerləşən nömrəsiz evinin önündə ictimai qaydanı kobud surətdə pozan, cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə edən qərəzli hərəkətlər edərək, həmin yerdə sonradan başladığı özbaşına tikilinin qarşısını almaq üçün gəlmiş "Suraxanı Oil Operation Company S.A." şirkətinin və Suraxanı Rayon İcra Hakimiyyətinin nümayəndələrini nəlayiq sözlərlə uca səslə təhqir etmiş, evindən götürdüyü və silah qismində istifadə etdiyi balta ilə həmin şəxsləri zor tətbiq edəcəyi ilə hədələmiş, daha sonra isə yerdən götürdüyü daşla "Suraxanı Oil Operation Company S.A."

şirkətinin Q.Q. və NBX-nin rəisi Salahov Fizuli Zəbiş oğlunun sağ əlinin arxa səthindən vuraraq, ona sağlamlığa yüngül zəzər vurma kimi qiymətləndirilən xəsarətlər yetirmişdir.

Hökmdən məhkumun müdafiəçisi tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətinə baxılması nəticəsində Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 3 aprel 2013-cü il tarixli qərarı ilə Suraxanı Rayon Məhkəməsinin 29 yanvar 2013-cü il tarixli hökmü dəyişdirilmədən, apellyasiya şikayəti isə təmin edilmədən saxlanılmışdır.

Qərardan məhkumun müdafiəçisi E.M.Əliyarov kassasiya şikayəti vermişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, qanun həтта özbaşına tikililərin müvafiq məhkəmənin qərarı əsasında sökülməsini nəzərdə tutduğu halda, 3 aprel 2013-cü ildə məhkumun evinə gəlmiş “Suraxanı Oil Operation Company S.A.” şirkətinin və Suraxanı Rayon İcra Hakimiyyətinin nümayəndələrinin, o cümlədən zərər çəkmiş şəxsin məhkəmə qərarına əsaslanan belə bir səlahiyyəti olmamış, buna baxmayaraq onlar məhkumdan evin yarımçıq qalmış bir otağının sökülməsini tələb edib, ısrarla buna nail olmağa çalışmışlar. Həmçinin həmin şəxslər Bülbülə qəsəbəsinin məhkumun evinin də yerləşdiyi ərazisində böyük bir yaşayış massivinin olmasına, məktəbin tikilməsinə, yolların salınmasına, abadlıq işlərinin aparılmasına baxmayaraq, yalnız İlham Kazımovun evinin yarımçıq qalmış hissəsini sökdürməyə çalışmış, onun ətrafında yaşayan digər şəxslərə qarşı isə bu cür hərəkət etməmişlər.

Müdafiəçi hesab etmişdir ki, nümayəndələrin İ.Kazımovun evinin yarımçıq qalmış hissəsini sökməkdə ısrar etməsini, 8 avqust 2012-ci ildə müvafiq alətlərlə gəlib onu sökmələrini əks etdirən qonşular tərəfindən mobil telefon vasitəsi ilə çəkilmiş videoyazıya baxılmaması, qonşuların şahid qismində dindirilməməsi Kazımova qarşı irəli sürülmüş ittihamın tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmamasına və məhkəmənin səhv nəticəyə gəlməsinə səbəb olmuşdur.

Müdafiəçi məhkumla “Suraxanı Oil Operation Company S.A.” şirkətinin və Suraxanı Rayon İcra Hakimiyyətinin nümayəndələri arasında münaqişənin məhz yuxarıda qeyd edilən səbəbdən - evinin

yarımçıq qalmış hissəsinin sökülməsində nümayəndələrin ısrar etməsindən törəndiyini və hadisənin də ictimai yerdə deyil, İlham Kazımovun yaşadığı evin həyatında baş verdiyini qeyd edərək, onun xuliqanlıq cinayətini törətmədiyini kassasiya şikayətində iddia etmişdir.

Müdafiəçinin digər dəlili isə ondan ibarətdir ki, məhkuma cəza ədalətsizliyə də yol verilməklə təyin edilmiş, zərərçəkmiş şəxsin ona qarşı şikayət və tələbinin olmaması nəzərə alınmamışdır.

Kassasiya şikayətinin müəllifi təsvir edilənləri CPM-nin 416.0.1, 416.0.2 və 416.0.15-ci maddələrində təsbit olunmuş pozuntular kimi qiymətləndirərək, həmin əsaslara görə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsini və İlham Kazımovun barəsində cinayət işi üzrə icraata xitam verilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya kollegiyası müdafiəçinin kassasiya şikayətini CPM-in 419-cu maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görərək və bu müraciətlə əlaqədar Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 3 aprel 2013-cü il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Xuliqanlıqın əsas tərkibini təsbit edən CM-nin 221.1-ci maddəsinin dispozisiyasından, eləcə də “Xuliqanlıq işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 2004-cü il 23 mart tarixli qərarında, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun “B.Yusifovanın şikayəti üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət işləri və inzibati hüquqpozmalara dair işlər üzrə məhkəmə kollegiyasının 2005-ci il 7 mart tarixli qərarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” 17 fevral 2006-cı il tarixli, habelə “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 221.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair” 20 may 2011-ci il tarixli qərarlarında xuliqanlıq cinayətinə verilmiş təfsirlərindən aydın olur ki, xuliqanlıq cinayəti ictimai qaydanı kobud surətdə pozan, cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik göstərən qərəzli hərəkətlərdə ifadə olunmalı, həmin hərəkətlər

isə vətəndaşlar üzərində zor tətbiq olunması və ya belə zorun tətbiq edilməsi hədəsi, habelə özgənin əmlakının məhv edilməsi, yaxud zədələnməsi ilə müşayiət edilməlidir.

Cinayətin bu cür təsbitindən görünən odur ki, cinayət olaraq xuliqanlıqın xüsusiyyəti, onu ictimai qaydanın pozulmasına səbəb olan və yaxud şəxslər üzərində zorun, hədənin tətbiq edilməsi, əmlakın məhv edilməsi, zədələnməsi ilə müşayiət edilən digər cinayətlərdən fərqləndirən başlıca əlamət sözügedən əməldə qəsdin vətəndaşlar üzərində zor tətbiq olunması və ya belə zorun tətbiq edilməsi hədəsi, habelə özgənin əmlakının məhv edilməsi, yaxud zədələnməsi ilə müşayiət edilən qərəzli hərəkətlərin törədilməsi ilə məhz (birbaşa) ictimai qaydanın kobud surətdə pozulmasına, cəmiyyətə açıqca hörmətsizliyin göstərilməsinə yönəlməsidir.

Xuliqanlıq edən şəxsin çatmaq istədiyi məqsədlərin özünəməxsusluğu bu cinayət üçün spesifik olan xuliqanlıq kimi motivi (xuliqanlıq motivini) labüd edir.

Sözügedən əməldə xuliqanlıq motivi (şəxsin hamılıqla qəbul edilmiş əxlaq normalarının, birgə yaşayış qaydalarının ziddinə hərəkət etmək, eqoizmini nümayiş etdirib, özünü başqalarının fəvqündə qoymaq istəyi) onun hərəkətlərini şərtləndirən (cinayətə sövq edən) amil, hərəkətverici qüvvə kimi çıxış edir.

Odur ki, belə işlərdə cinayətin motivinə dair məsələnin araşdırılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir və bu məqsədlə bilavasitə cinayətin törədilmə halları ilə yanaşı, şəxsin əvvəlki davranışı, onun şəxsiyyəti ilə bağlı xüsusiyyətlərin müəyyən edilməsi çox vacibdir.

Kollegiya hesab etmişdir ki, qeyd olunan Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumunun, eləcə də Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun qərarları xuliqanlıq cinayətinin məhz yuxarıda göstərilən qaydada təfsir edilməsi üçün əsas verir.

Belə ki, “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 221.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun 20 may 2011-ci il tarixli qərarına müvafiq olaraq xuliqanlıq cinayətinin motivi təqsirkarın qeyri-müəyyən şəxslər dairəsinin şüurunda özünün müstəsna şəxsiyyət olduğunu və başqalarından

əsaslı surətdə fərqləndiyini təsdiq etməkdir. Bu cinayətin subyektiv cəhətini birbaşa qəsd təşkil edir. Təqsirkar öz hərəkətləri ilə cəmiyyətə aşırıca hörmətsizlik göstərərək ictimai qaydanı kobud şəkildə pozduğunu dərk edir, bu hərəkətləri nəticəsində zərərçəkmişin sağlamlığına zərər vurula biləcəyini, yaxud özgənin əmlakının məhv ediləcəyi və ya zədələncəyini qabaqcadan görür və bunu arzu edir. Xuliqanlıqın subyektiv cəhətinin mütləq şərti bu cinayətin motividir. Bilərəkdən özünü ictimai qaydaya qarşı qoymağa cəhd etmək, gücünü nümayiş etdirmək, qalmaqal salmağa meyllilik, ədəbsizliyin qarşısını almağa cəhd edən ayrı-ayrı şəxslərdən qisas almaq motivin əsasını təşkil edir.

Eyni zamanda Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun 17 fevral 2006-cı il tarixli qərarında göstərilir ki, təqsirkarın ictimai qaydanı kobud surətdə pozmaq və cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə etmək niyyətinin olduğu müəyyənləşdirilməyibsə, əməl xuliqanlıq kimi qiymətləndirilə bilməz.

Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun həmin qərarına görə, eləcə də Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 23 mart 2004-cü il tarixli 1 sayılı qərarında da (3-cü bəndində) qeyd olunduğu kimi, ictimai qaydanı kobud surətdə pozmadan və cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik göstərmədən ailədə, mənəzində, qohumlar arasında şəxsi münasibətlər zəminində, intiqam hissi ilə törədilən, o cümlədən zərərçəkən şəxsin təşəbbüsü ilə başlamış mübahisə və ya dava-dalaş gedişində döymə, sağlamlığa zərər vurma, əmlakı dağıtma və bu kimi sair hərəkətlər xuliqanlıq kimi qiymətləndirilmir və bunun üçün əsaslar olduqda, əməl Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin şəxsiyyət əleyhinə olan, yaxud da başqa cinayətlərə görə məsuliyyət nəzərdə tutan müvafiq maddələri ilə tövsif olunur.

İstinad olunan qərarlarda xuliqanlıq cinayətinə verilmiş təfsirlərdən irəli gələn mənaya görə əgər təqsirkarın hərəkətlərini özünün şəxsiyyətini başqa şəxsin (şəxslərin) şəxsiyyətinin fəvqündə qoyması, ona (onlara) qarşı aşkar hörmətsizlik ifadə edərək eqoizmini nümayiş etdirməsi, ümumqəbul edilmiş davranış qaydalarına, əxlaq normalarına etinasızlığı deyil, şəxsi ədavət, o cümlədən zərərçəkənin

səhv əməlləri və yaxud bahənə olmayıb, təqsirkar tərəfindən ağlabatanlıqla səhv əməllər kimi qəbul edilən (onda etiraz doğuran) davranışı şərtləndirib, əməl xuliqanlıq motivi ilə törədilmiş cinayət – xuliqanlıq kimi qiymətləndirilməməlidir.

Hazırki işdə Kazımov İlham Abdulxalığ oğlunun ictimai qaydaya, əxlaq normalarına etinasızlıq, cəmiyyətə hörmətsizlik göstərməyə, cinayət törətməyə meyilli olan şəxs olduğuna dəlalət edən hallar müəyyən edilməmişdir.

Əksinə, işin müəyyən olunmuş hallarına görə İlham Kazımov əvvəllər məhkum olunmamışdır, ailəlidir, üç uşaq atasıdır, fərdi əməklə məşğul olur.

Birinci instansiya məhkəməsinin gəldiyi qənaətə görə İlham Kazımov həтта təqsirli bilindiği cinayət əməlini belə hadisələrin təsadüfi axarı zəminində törətmişdir. Şəxsin xuliqanlıq motivi ilə hərəkət etməsi haqqında qənaətlə, ümumiyyətlə xuliqanlıq cinayəti ilə bir araya sığmayan bu halı birinci instansiya məhkəməsi İ.Kazımovun cəzasını yüngülləşdirən hal kimi qiymətləndirmiş, apellyasiya məhkəməsi də bununla razılaşmışdır.

Təsvir olunan hallar İ.A.Kazımovun xuliqanlıq motivi ilə hərəkət etməsi haqqında nəticəyə gəlmək üçün əsas vermədiyi kimi, hadisədən (“Suraxanı Oil Operation Company S.A.” şirkətinin və Suraxanı Rayon İcra Hakimiyyətinin nümayəndələri, o cümlədən zərərçəkmiş şəxslə münəqişənin başlanmasından) bilavasitə əvvəlki davranışına görə də onda bu cür motivin olmasını, ətrafdıkalarn rahatlığını pozmaq, cəmiyyətə qarşı açıqca hörmətsizlik ifadə etmək kimi niyyətində olduğunu göstərən (Kazımovun sonrakı hərəkətlərinin məhz xuliqanlıq motivi ilə şərtləndirildiyini təsdiq edən) heç bir hal məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilməmişdir.

Belə niyyətin İ.A.Kazımovda “Suraxanı Oil Operation Company S.A.” şirkətinin və Suraxanı Rayon İcra Hakimiyyətinin nümayəndələrinin hadisə yerinə (İ.Kazımovun yaşadığı evin önünə) gəlməsi ilə və yaxud onlarla baş vermiş münəqişənin gedişində yaranması haqqında nəticəyə gəlmək üçün də işdə əsaslar yoxdur.

Çünki, istər məhkumun, istərsə də iş üzrə zərərçəkmişin və şahid qismində

dindirilmiş “Suraxanı Oil Operation Company S.A.” şirkətinin və Suraxanı Rayon İcra Hakimiyyətinin digər nümayəndələrinin ifadələrinə əsasən “Suraxanı Oil Operation Company S.A.” şirkətinin və Suraxanı Rayon İcra Hakimiyyətinin nümayəndələri ilə İlham Kazımov arasında əvvəlcədən sonuncunun ailəsi ilə birgə yaşadığı evin sonradan tikilmiş və yarımçıq qalmış bir hissəsinin sökülməsi məsələsi ilə əlaqədar ixtilaf olmuşdur (nümayəndələr tikilinin sökülməsində, Kazımov isə sökülməməsində israrlı olmuşlar).

3 avqust 2012-ci ildə də eyni səbəbdən, yəni nümayəndələr tikilinin sökülməsinə nail olmaq istədiklərinə görə, Kazımov isə, ifadələrində və kassasiya şikayətində gətirilən dəlillərdən göründüyü kimi, nümayəndələrin ondan yaşadığı evin bir hissəsini - yarımçıq tikilini sökməsini tələb etməyə səlahiyyətlərinin (müvafiq məhkəmə qərarının) olmamasından, özünün isə həmin tikilini saxlamağa hüquqlarının olmasına dair gümanlarından çıxış etməklə zərərçəkmişin və onunla hadisə yerinə gəlmiş digər nümayəndələrin qarşısını almağa çalışdığına görə, tərəflər arasında mübahisə baş vermiş və mübahisənin gedişində İlham Kazımov “Suraxanı Oil Operation Company S.A.” şirkətinin və Suraxanı Rayon İcra Hakimiyyətinin nümayəndələrinin ünvanına ucadan təhqiramiz ifadələr işlətməmiş, balta ilə onları zor tətbiq edəcəyi ilə hədələmiş, atdığı daşla şirkətin işçisi Salahov Fizuli Zəbiş oğluna sağlamlığına yüngül zərər vuran xəsarət yetirmişdir.

Başqa sözlə, İ.A.Kazımovun hərəkətləri müstəsna olaraq “Suraxanı Oil Operation Company S.A.” şirkətinin və Suraxanı Rayon İcra Hakimiyyətinin nümayəndələri, o cümlədən zərərçəkmiş F.Z. Salahovla tikilinin sökdürülməsi üstündə mübahisədən, İ.Kazımovun yaşadığı evin önündə başladığı kimi, bu cür də davam edib qurtarmışdır.

İ.A. Kazımovu yuxarıda təsvir edilən – nümayəndələri ucadan söymək, balta ilə zor tətbiq edəcəyi ilə hədələmək, daşla vurub zərərçəkmişin sağlamlığına yüngül zərər vurmaq kimi hərəkətlərə sövq edən amil müstəsna olaraq yarımçıq tikilinin sökülməsi üstündə “Suraxanı Oil Operation Company S.A.” şirkətinin və Suraxanı Rayon İcra Hakimiyyətinin nümayəndələri ilə ixtilafdan

törəyən münasibətlər olub, məqsədi də yalnız həmin hərəkətləri ilə tikilinin sökülməsində ısrar edən nümayəndələrə qarşı çıxmaq olduğundan (qəsdli məhz bu məqsədin realizə edilməsinə yönəlib, nə hadisədən bilavasitə əvvəl, nə onun başlanğıcında, nə də ki gedişində birbaşa ictimai qaydanın kobud şəkildə pozulmasına və cəmiyyətə açıqca hörmətsizliyin ifadə olunmasına yönəlmədiyindən) hadisəni kənar şəxslərin müşahidə etməsi və yaxud İ.A.Kazımovun ifadələrini eşitməsi sonuncunun hərəkətlərinin hüquqi təbiətini dəyişən, bu hərəkətləri xuliqanlığa çevirən hal olaraq qəbul edilə bilməz.

Çünki, artıq yuxarıda qeyd edildiyi kimi bu məsələnin həllində əhəmiyyət kəsb edən şərt əməl törədilərkən hadisə ilə əlaqədar onun baş verdiyi yerə insanların toplaşib-toplaşmaması, baş verənləri görüb-eşitmələri (zahiri əlamət) yox, təqsirkarın hərəkətlərində birbaşa ictimai qaydanın kobud şəkildə pozulmasına, cəmiyyətə qarşı açıqca hörmətsizliyin ifadə olunmasına yönələn niyyətinin, xuliqanlıq motivinin (bu cinayət üçün zəruri olan subyektiv cəhətin əlamətinin) aşkar edilib-edilməməsidir.

Hazırki işdə isə yuxarıda qeyd olunduğu kimi, İ.A. Kazımovun belə motivlə hərəkət etməsi faktiki olaraq müəyyən edilməmişdir.

Xuliqanlıq motivinin (qeyri-müəyyən şəxslər dairəsinin şüurunda özünün müstəsna şəxsiyyət olduğunu və başqalarından əsaslı surətdə fərqləndiyini təsdiq etmək istəyinin) deyil, müstəsna olaraq yarımçıq tikilinin sökülməsi üstündə “Suraxanı Oil Operation Company S.A.” şirkətinin və Suraxanı Rayon İcra Hakimiyyətinin nümayəndələri ilə ixtilafdan törəyən, nümayəndələrlə İ.A.Kazımovun arasında yaranmış şəxsi-qərəzli münasibətlərin ikincinin sonrakı davaranışını (nümayəndələrin ünvanına təhqiramiz ifadələr işlətməsini, balta ilə onları zor tətbiq edəcəyi ilə hədələməsini, atdığı daşla şirkətin işçisi Salahov Fizuli Zəbiş oğluna sağlamlığına yüngül zərər vuran xəsarət yetirməsini) şərtləndirməsi və İ.A.Kazımovda cəmiyyətə qarşı açıqca hörmətsizlik ifadə etmək və ictimai qaydanı kobud şəkildə pozmaq kimi niyyətlərinin müəyyən olunmaması onu göstərir ki, məhkumun hərəkətləri xuliqanlıqın əsas tərkibini nəzərdə tutan CM-nin 221.1-ci maddəsinin (deməli, həm də 221.3-cü

maddəsinin) dispozisiyası, eləcə də yuxarıda təsvir olunan Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin və Ali Məhkəməsinin qərarlarında xuliqanlıq cinayətinə verilmiş təfsirlərlə uzlaşmır.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, məhkəmələr tərəfindən İ.A.Kazımovun hərəkətlərinin CM-nin 221.3-cü maddəsi ilə tövsif edilməsi cinayət əməlinin hüquqi tövsifində buraxılmış səhv (CPM-in 416.0.15-ci maddəsinin təsbit etdiyi hal) kimi özünü göstərdiyindən, bu hissədə (məhkumun əməlinə xuliqanlıq cinayətinin tərkibinin olmamasına dair dəlil üzrə) kassasiya şikayəti əsaslı hesab edilməli, lakin yuxarıda təsvir olunmuş hallar işin icraatına xitam verilməsi üçün deyil, məhkumun əməllərinin yenidən qiymətləndirilib tövsif edilməsi üçün əsas verdiyindən, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin mübahisələndirilən qərarı ləğv edilməli və cinayət işi yenidən baxılmaq üçün apellyasiya baxışına təyin edilməlidir.

Kollegiya əməlin tövsifində səhvin buraxılmasına gətirib çıxaran hallar kimi həmçinin onu qeyd etmişdir ki, xuliqanlıq cinayəti ictimai qaydanı kobud surətdə pozan, cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə edən qərəzli hərəkətlər kimi CM-nin 221.1-ci maddəsində təsbit edildiyinə və bu səbəbdən hadisənin harada – ictimai yerdə, yoxsa haradasa başqa bir yerdə, məsələn evdə, həyətdə baş verib-verməməsi motivin, eləcə də cinayətin obyektiv cəhətinin müəyyən edilməsi nöqtəyindən nəzərdən mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyinə görə, sözügedən cinayət üzrə hadisə yerinə baxışın keçirilməsinin, ətrafda olub hadisəni müşahidə etmiş insanların, (hazırki işdə - qonşuların) müəyyən edilib dindirilməsinin mühüm əhəmiyyət kəsb etməsinə baxmayaraq, baxılan işdə həmin istintaq hərəkətləri keçirilməmiş, məhkəmələrin İ.Kazımovun CM-nin 221.3-cü maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş xuliqanlıq cinayətini törətməkdə təqsirli olması barədə qənaətləri müstəsna olaraq mübahisə tərəfi olan “Suraxanı Oil Operation Company S.A.” şirkətinin və Suraxanı Rayon İcra Hakimiyyətinin nümayəndələrinin ifadələri ilə həm də həmin şəxslərin ifadələrindən irəli gələn hallara cinayət-hüquq normasının düzgün tətbiq edilməməsi ilə əsaslandırılmış, “Suraxanı Oil Operation Company S.A.” şirkətinin və

Suraxanı Rayon İcra Hakimiyyətinin nümayəndələrinin İ.A.Kazımovu yaşayış evinin bir hissəsi olan mübahisəli tikilini sökməyə məcbur etmək səlahiyyətlərini təsdiq edən sübutların, o cümlədən tikilinin sökülməsinə dair məhkəmə qərarının mövcudluğunu təsdiq edən sübutların olmamasına əhəmiyyət verilməmiş, yəni məhkəmələr tərəfindən sübut etməyə dair cinayət-prosessual qanunun tələlərinə də riayət edilməmişdir (CPM-nin 416.0.1 və 416.0.2-ci maddələrində təsbit olunmuş nöqsanlara yol verilmişdir).

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməməsinə dair dövlət ittihamçısının və kassasiya şikayətinin təmin edilməsinə dair müdafiəçinin çıxışlarını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə belə nəticəyə gəlmişdir ki, müdafiəçinin kassasiya şikayəti qismən təmin edilməli, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Kazımov İlham Abdulxalıq oğlunun barəsində olan 3 aprel 2013-cü il tarixli qərarı ləğv edilməli, iş yeni apellyasiya baxışına təyin edilməlidir.

Cinayət mühakimə icraatında təqsirləndirilən şəxs tərəfindən cinayət prosesinin hər hansı iştirakçısına qarşı mülki xarakterli tələbin irəli sürülməsi və bu tələbin təmin edilməsi yolverilməzdir

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 19 sentyabr 2011-ci il tarixli hökmü ilə Salahov Muğan Ədil oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) 29,178.3.2, 178.3.2, 179.3.2, 193-1.3.2, 213.2.2, 311.3.1, 311.3.2 və 313-cü maddələri ilə təqsirli bilinib CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən təyin olunmuş cəzaları qismən toplamaq yolu ilə ona qəti olaraq 1 (bir) il müddətə rektor vəzifəsində işləmək hüququndan məhrum edilməklə, əmlakı müsadirə olunmamaqla 9 (doqquz) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmiş, bu iş üzrə 15 mart 2011-ci il tarixdən 19 sentyabr 2011-ci il tarixədək həbsdə olduğu 6 (altı) ay 4 (dörd) gün təyin edilmiş cəzadan çıxılmaqla, onun üzərində qəti olaraq 1 (bir) il müddətə rektor vəzifəsində işləmək hüququndan məhrum edilməklə, əmlakı müsadirə olunmamaqla 8 (səkkiz) il 5 (beş) ay 26 (iyirmi altı) gün müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası saxlanılmış və CM-nin 70-ci maddəsinə əsasən təyin olunmuş cəzası 1 (bir) il sınaq müddəti ilə şərti hesab edilmişdir.

Bundan başqa, qeyd edilən hökmə vətəndaş Rəmziyyə Həmzə qızı Hüseynovadan 270.000 manat məbləğində pulun alınıb Muğan Salahova verilməsi qərara alınmışdır.

Həmin hökmlə digər şəxslər də məhkum edilmişlər.

Hökmə əsasən, Moskva Dövlət Açıq Universitetinin Bakı Filialının rektoru Salahov Muğan Ədil oğlu həmin universitetin təlim tərbiyə işləri üzrə prorektoru Hüseynov

Ramazan Yolçu oğlu və həmin universitetin mühasib-kassiri Həsənov Nemət Ataş oğlu ilə qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs halında, öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə ona etibar edilmiş özgəyə məxsus külli miqdarda əmlakı mənimsəmə yolu ilə talamış, etibardan sui-istifadə etməklə külli miqdarda ziyan vurmaqla özgə əmlakını talamaqla dələduzluq, təkrarən dələduzluq, dələduzluğa cəhd, rəsmi sənədlərə bilə-bilə yalan məlumatları tamah niyyətilə daxil etməklə vəzifə saxtakarlığı, həmçinin hüquq verən rəsmi sənədləri istifadə etmək məqsədilə saxtalaşdırma və saxta olduğunu bilə-bilə həmin sənədlərdən istifadə etmə, eləcə də qulluq mövqeyindən sui-istifadə etməklə xeyli miqdarda rüşvət alma (passiv rüşvətxorluq), habelə cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin həqiqi mənbəyini gizlətmək məqsədi ilə pul vəsaitlərini leqallaşdırma cinayətlərini törətmişdir.

O cümlədən təkrarən 2008-ci ilin noyabr-dekabr aylarında Ədliyyə Nazirliyi Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı üzrə Bakı bölgə şöbəsində 14.01.1994-cü il tarixdə 753 sayılı qeydiyyat nömrəsi ilə dövlət qeydiyyatından keçmiş Bakı şəhəri 8-ci mikrorayon, H.Hüseynov küçəsi, 17 "a" ünvanında yerləşən "Loğman" Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin inzibati binasının əsas təsis pay sahibi olan Rəmziyyə Abdullayeva ilə 2.000.000 manat məbləğinə satılması barədə sövdələşərək onunla bağlanacaq 06 oktyabr 2008-ci il tarixli alqı-satqı əsasında müqavilənin

öhdəliyi olaraq 200.000 manat beh verilməsinə razılaşmış, sonradan alqı-satqı müqaviləsi əsasında tərtib edilmiş beh müqaviləsi ləğv olunaraq, təkrar həmin notariat kontoru tərəfindən təsdiq edilmiş 28.10.2008-ci il tarixdə Həsənov Nemət Ataş oğlu ilə Rəmziyyə Abdullayeva arasında 270.000 manat məbləğində borc pul verilməsi adı altında rəsmiləşdirilməklə həmin məbləğdə pulun özgənikləşdirilməsinə nail olub qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs halında, təkrarən, qulluq mövqeyindən istifadə etməklə, külli miqdarda cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitini leqallaşdırmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 26 dekabr 2011-ci il tarixli qərarı ilə Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 19 sentyabr 2011-ci il tarixli hökmü dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Abdullayeva Rəmziyyə Həmzə qızı Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədrinə müracət edərək onun pozulmuş hüquq və qanuni mənafeyinin bərpa edilməsi üçün Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 26 dekabr 2011-ci il tarixli qərarının hissəvi ləğv edilməsi barədə kassasiya kollegiyasına təqdimat veriməsini xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ali Məhkəmənin cinayət kollegiyasına təqdimatla müraciət edərək Salahov Muğan Ədil oğlu və qeyrisinin barəsində olan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 26 dekabr 2011-ci il tarixli qərarının Abdullayeva Rəmziyyə Həmzə qızından 270.000 manat pul məbləğinin alınaraq Salahov Muğan Ədil oğluna verilməsi hissəsində ləğv edilməsini və həmin hissədə işin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Təqdimat onunla əsaslandırılmışdır ki, məhkəmələrin gəldiyi nəticə işin faktiki hallarına uyğun olmamaqla qanunsuz və əsassız olmuşdur. Belə ki, işin müəyyən edilmiş hallarından qeyd edilən cinayət işi üzrə şahid kimi dindirilmiş Rəmziyyə Abdullayevaya qarşı hər hansı bir mülki iddianın verilməsi müəyyən edilmir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin bundan sonra CPM-nin) 179-188-ci maddələrində qeyd olunan

əsasların Rəmziyyə Abdullayevaya münasibətdə mövcud olmamasına və Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin buna səlahiyyəti olmamasına baxmayaraq məhkəmə Binəqədi Rayon Məhkəməsinin 30 iyun 2011-ci il tarixli qətnaməsini dəyişərək 270.000 manat pul məbləğinin Nemət Həsənova yox, Muğan Salahova məxsus olması faktını müəyyən etmiş, həmin məbləğin Rəmziyyə Hüseynovadan (Abdullayevadan) alınıb Muğan Salahova verilməsi barədə qərar qəbul etmişdir.

İşin materialları ilə mübahisə edilən pul məbləğinin məhkəmə aktları ilə 3 dəfə eyni şəxsdən - R.Abdullayevadan alınıb şahid kimi dindirildiyi cinayət işində Muğan Salahova, Binəqədi Rayon Məhkəməsinin 30 iyun 2011-ci il tarixli qətnaməsi ilə Nemət Həsənova, Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin 8 iyun 2012-ci il tarixli qərarı ilə Ramazan Hüseynova verilməsi qərara alınmaqla, İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında Konvensiyanın (bundan sonra Konvensiyanın) 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsi pozulmuşdur. Konvensiyanın həmin maddəsinə əsasən hər bir fiziki və ya hüquqi şəxs öz əmlakından maneəsiz istifadə etmək hüququna malikdir. Heç kəs, cəmiyyətin maraqları naminə, qanunla və beynəlxalq hüququn ümumi prinsipləri ilə nəzərdə tutulmuş şərtlər istisna olmaqla, öz mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz.

Təqdimatın müəllifi işin hallarından çıxış etməklə hesab etmişdir ki, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının qərarına əsasən cinayət işi üzrə şahid kimi dindirilmiş Rəmziyyə Abdullayevadan 270.000 manat pul məbləğinin tutulması nəticəsində onun Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında (bundan sonra Konstitusiyada) və Konvensiyada nəzərdə tutulmuş mülkiyyət hüququ pozulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri CPM-nin 408.3-cü maddəsinə əsaslanaraq Salahov Muğan Ədil oğlu və qeyrisinin barəsində olan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 26 dekabr 2011-ci il tarixli qərarını Abdullayeva Rəmziyyə Həmzə qızından 270.000 manat pul məbləğinin alınaraq Salahov Muğan Ədil oğluna verilməsi hissəsində ləğv edilməsini və həmin hissədə işin

yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Təqdimatın dəlilləri ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası ilk növbədə qeyd etmişdir ki, kassasiya instansiyası məhkəməsinin kassasiya müraciətlərinə, eləcə də CPM-nin 408.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada verilmiş Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədrinin təqdimatına baxılması üzrə səlahiyyətlərinin həddlərini CPM-nin 419-cu maddəsi belə müəyyən edir: “kassasiya instansiyası məhkəməsi kassasiya şikayətinə və ya kassasiya protestinə mahiyyəti üzrə baxaraq yalnız hüquq məsələləri üzrə cinayət qanununun və bu Məcəllənin normalarının tətbiqinin düzgünlüyünü yoxlayır”.

Belə yoxlamanın nəticəsində kassasiya kollegiyasının apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarlarının ləğv edilməsi və dəyişdirilməsi üzrə səlahiyyətlərinin həddləri isə CPM-nin 416-cı maddəsində nəzərdə tutulmuşdur. Məhz həmin maddədə təsbit edilən əsaslar (ən azından həmin əsaslardan biri) olduqda Ali Məhkəmənin kollegiyası məhkəmə qərarını kassasiya qaydasında ləğv etməyə və yaxud dəyişdirməyə haqlıdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədrinin təqdimatından görünür ki, o, birinci instansiya məhkəməsi mülki mühakimə icraatı qaydasında çıxarılmış qətnaməni dəyişdirib cinayət işi üzrə şahiddən məhkumun xeyrinə pul məbləğinin tutulması haqqında qərar verməklə, apellyasiya məhkəməsi isə həmin hissədə hökmü dəyişdirmədən saxlamaqla qanunla müəyyən edilmiş səlahiyyətlərindən kənara çıxdıqlarına istinad edib, faktiki olaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının hissəvi ləğv edilməsi barədə tələbini CPM-in 416.0.16-cı maddəsində göstərilən halla əlaqələndirmişdir.

Odur ki, kassasiya kollegiyası təqdimatın CPM-in 419-cü maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan müraciət olmasını nəzərə almış və bu müraciətlə əlaqədar Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 26 dekabr 2011-ci il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Konstitusiyanın 29-cü maddəsinə əsasən hər kəsin mülkiyyət hüququ vardır. Bu maddənin dördüncü hissəsinə görə heç kəs məhkəmənin qərarı olmadan mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz.

Bu konstitusiya normaya uyğun olaraq cinayət mühakimə icraatını həyata keçirən məhkəmənin hansı hallarda şəxsin mülkiyyətdən məhrum edilməsi barədə qərar çıxarmaq səlahiyyətində olduğunu isə Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsi müəyyən edir.

Belə ki, mülkiyyət hüququnun təmin edilməsi prinsipini əks etdirən CPM-nin 18.1-ci maddəsində təsbit olunmuşdur ki, cinayət təqibi gedində bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş hallardan başqa heç kəsin mülkiyyət hüququ, o cümlədən xüsusi mülkiyyət hüququ məhdudlaşdırıla bilməz.

Cinayət-prosesual qanunvericiliyinin mülkiyyət hüququnun məhdudlaşdırılması məsələsinə aid olan normalarına baxdıqda isə görünən odur ki, qanun cinayət-mühakimə icraatında üzərinə mülkiyyət hüququnun məhdudlaşdırılması barədə vəzifənin qoyula bildiyi şəxslərin dairəsini müstəsna olaraq cinayət törətmiş və yaxud onun törətdiyi cinayətə görə üzərinə mülki məsuliyyət qoyula bilən şəxslərlə həddləndirmişdir.

Belə ki, CPM-nin 38.3-cü maddəsində təsbit olunmuşdur ki, cinayət prosesini həyata keçirən orqan, yəni o cümlədən məhkəmə cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş hərəkətlər nəticəsində, yəni cinayət törətmiş şəxsin əməli ilə (deməli onun özünə deyil, məhz onun tərəfindən digər fiziki və hüquqi şəxslərə) vurulmuş ziyanın ödənilməsi məqsədi ilə tədbirlər görməlidir. Başqa sözlə cinayət törətmiş şəxsin özünün digər şəxslərə qarşı olan əmlak xarakterli tələbləri ilə əlaqədar tədbirlər görmək (qərarlar qəbul etmək) cinayət mühakimə icraatını həyata keçirən məhkəmənin səlahiyyətləri xaricindədir.

CPM-nin cinayət mühakimə icraatında fiziki və hüquqi şəxslərin zərərçəkmiş və yaxud mülki iddiaçı qismində tanınması məsələlərini tənzimləyən normaları da onların həmin statuslarının tanınmasını cinayət, yəni məhz cinayət törətmiş şəxsin əməlləri nəticəsində zərərə məruz qalmaları ilə şərtləndirməklə

yuxarıda çıxarılan nəticənin doğru olduğunu təsdiq edirlər.

Belə ki, CPM-nin 87.1-ci maddəsində təsbit olunmuşdur ki, cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməl nəticəsində fiziki şəxsə birbaşa mənəvi, fiziki və ya maddi ziyan vurulmasına kifayət qədər əsaslar olduqda o, zərərçəkmiş şəxs qismində tanınır.

CPM-nin 87.3-cü maddəsinə əsasən, cinayət nəticəsində mənəvi və ya maddi ziyan dəymiş hüquqi şəxs zərərçəkmiş şəxs qismində tanına bilər.

Həmin Məcəllənin 89.1-ci maddəsinin tələblərinə görə, cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməl nəticəsində maddi ziyan vurulması qənaətinə gəlməyə kifayət qədər əsaslar olduqda onun cinayət mühakimə icraatı qaydasında ödənilməsi barədə cinayət işinin icraatı zamanı iddia vermiş fiziki və ya hüquqi şəxs mülki iddiaçı qismində tanınır.

Əgər təsvir olunan normalar cinayət mühakimə icraatında əmlak xarakterli tələbin cinayət törətmiş şəxsdən gəlməli olmadığını göstərirərsə, aşağıdakılar belə tələblərin məhz cinayət törətmiş şəxsə (onun vurduğu zərəre görə mülki məsuliyyət daşıyana) yönəlməli olduğunu təsbit edirlər.

CPM-in 93.1-ci maddəsinin tələblərindən görünür ki, cinayət prosesinin gedişi zamanı haqqında verilmiş iddia ilə əlaqədar təqsirləndirilən şəxsin cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməli törətməsi nəticəsində vurulmuş maddi ziyanı görə qanunla üzərinə maddi məsuliyyət qoyula biləcək şəxs mülki cavabdeh qismində tanınır.

CPM-nin 183.2-ci maddəsi isə birbaşa təsbit edir ki, cinayət-mühakimə icraatı zamanı mülki iddia təqsirləndirilən şəxsə və ya onun əməlinə görə üzərinə əmlak məsuliyyəti qoyula bilən şəxsə verilir.

Bu normalar özü-özlüyündə, xüsusilə də cinayət prosesinin digər iştirakçılarının dairəsinə aid edilən şahidin tərifinin, hüquq və vəzifələrinin təsbit edildiyi CPM-nin 95-ci maddəsi ilə birlikdə götürüldükdə, cinayət mühakimə icraatında cinayət törətmiş şəxsin şahidə qarşı olan (istər şifahi, istərsə də mülki iddia ərizəsi şəklində formulə edilmiş) əmlak xarakterli tələbləri üzrə tədbirlərin görülməsini, yəni baxılıb onların həlli üzrə qərarların qəbul edilməsini istisna edir (CPM-nin 95.1-ci

maddəsində əksini tapmış şahidin tərifinə görə o, iş üzrə hər hansı əhəmiyyət kəsb edən hallardan xəbərdar olması ilə əlaqədar ittiham tərəfindən ibtidai araşdırma və ya məhkəmə baxışı zamanı, müdafiə tərəfindən isə məhkəmə baxışı zamanı çağırılıb dindirilə bilən şəxsdir).

Cinayət mühakimə icraatında şahidin üzərinə təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə əmlak xarakterli öhdəliklərin qoyula bilməməsi, yəni təqsirləndirilən şəxslə olan mülki-hüquq münasibətinə görə onun mülki məsuliyyətə cəlb edilməsinin yolverilməzliyi cinayət-mühakimə icraatının cinayət prosesində tərəflərin çəkişməsi (CPM-nin 32-ci maddəsi), habelə hər kəsin qanun və məhkəmə qarşısında bərabərliyi (CPM-nin 11-ci maddəsi) prinsiplərindən də irəli gəlir.

Belə ki, müasir cinayət mühakimə icraatının təməl şərtlərindən biri olan cinayət prosesində tərəflərin çəkişməsi prinsipi Azərbaycan Respublikasında cinayət mühakimə icraatının ittiham və müdafiə tərəflərinin çəkişməsi əsasında həyata keçirilməsini nəzərdə tutur.

Cinayət işləri üzrə ədalət mühakiməsini həyata keçirən məhkəmənin qarşısında duran bütün məsələlər, o cümlədən əmlak xarakterli məsələlər üzrə də qərarlar cinayət prosesində tərəflərin çəkişməsi, hər kəsin qanun və məhkəmə qarşısında bərabərliyi prinsiplərinin təmin olunduğu şəraitdə qəbul edilməlidir.

Əks halda CPM-nin 9.2-ci maddəsinin tələbinə görə, cinayət prosesi prinsiplərinin və şərtlərinin pozulması ilə aparılan və bu üzərdən etibarsız olan prosesin gedişində qəbul edilmiş aktlar kimi onlar ləğv edilməlidirlər.

CPM-nin 32.2-ci maddəsinə əsasən, bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş qaydada cinayət prosesində tərəflərin çəkişməsini təmin etmək məqsədi ilə:

32.2.1. hər bir tərəf məhkəmədə təmsil olunur;

32.2.2. hər bir tərəf məhkəmədə öz mövqeyini müdafiə etmək üçün bərabər hüquqlara və imkanlara malikdir...

Şahid isə artıq yuxarıda qeyd olunduğu kimi, CPM-nin 95-ci maddəsi ilə cinayət prosesinin digər iştirakçılarının dairəsinə aid edildiyi üçün nə CPM-in 7.0.21-ci maddəsinin nəzərdə tutduğu ittiham tərəfində, nə də ki, Məcəllənin 7.0.28-ci maddəsinin göstərdiyi

müdafiə tərəfində təmsil olunmadığından, çəkişməli xarakterli cinayət prosesində müdafiə və ittiham tərəfinin malik olduqları prosessual hüquqlardan istifadə edə bilmir və beləliklə, özünə qarşı yönəlmiş (istər mülki iddia ərizəsi şəklində rəsmiləşdirilmiş, istərsə də şifahi, istərsə də məhkəmənin təşəbbüsünə əsaslanan) əmlak xarakterli tələblərdən müdafiə olunmaq imkanından tamamilə məhrum edilmiş vəziyyətdə olur.

Bu vəziyyətdə olan şəxsin cinayət mühakimə icraatında mülki məsuliyyətə cəlb edilib əmlak xarakterli öhdəliyə (özü də müdafiə tərəfində təmsil olunmaqla öz mənafeləri üçün cinayət-prosessual qanunun təqdim etdiyi prosessual hüquqlardan geniş istifadə etmək imkanında olan təqsirləndirilənin xeyrinə) məruz qoyulması cinayət mühakimə icraatının təməl şərtlərinin, o cümlədən tərəflərin çəkişməsi, hər kəsin qanun və məhkəmə qarşısında bərabərliyi prinsipinin və nəticə etibarlı ilə şəxsin Konstitusiyaya ilə təminat verilən mülkiyyət hüququnun pozuntusu kimi qiymətləndirilməyə bilməz.

Cinayət prosesi tərəfi olmayan şahidin cinayət mühakimə icraatında təqsirləndirilənin maddi mənafeyi naminə mülki məsuliyyətə cəlb edilməsinin mümkünlüyünü əsaslandıran hər hansı bir hüquq normasının olmaması şəraitində məhkəmənin bu cür qərar qəbul etməsi Avropa Konvensiyasının 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsinin və onun təfsiri üzrə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin mövqeyi ilə də uzlaşmır.

Belə ki, Avropa Məhkəməsi “Frizen Rusiya Federasiyasına qarşı” iş üzrə 24 mart 2005-ci il tarixli qərarında xanım Frizenin onun əri barəsində olan cinayət işi üzrə icraatda cinayət prosesinin tərəfi kimi iştirak etmədiyi halda məhkəmə hökmü ilə əmlakın müsadirəsi qaydasında mülkiyyətdən- avtomobilindən məhrum edilməsini Avropa Konvensiyasına dair 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin pozuntusu hesab etmişdir.

Bu zaman Avropa Məhkəməsi ona əsaslanmışdır ki, 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi ilk növbədə şəxsin mülkiyyət hüququna dövlət tərəfindən müdaxilənin “qanunilik” tələbinə cavab verməsini, yəni milli qanunvericiliyin normaları ilə nəzərdə tutulmasını ehtiva edir. Rusiya Federasiyasının

hökuməti isə cinayət prosesi tərəfi olmayan xanım Frizenin mülkiyyət hüququna cinayət mühakimə icraatı qaydasında müdaxilə edilməsinin mümkünlüyünü əsaslandırma biləcək milli hüquq normalarını Avropa Məhkəməsinə təqdim edə bilməmişdir.

Baxılan cinayət işində də Abdullayeva (hökmə Hüseynova kimi qeyd edilmişdir) Rəmziyyə Həmzə qızı şahid olduğu halda birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən 19 sentyabr 2011-ci il tarixli hökmə ondan 270.000 (iki yüz yetmiş) manat pulun alınub təqsirləndirilən (məhkum edilmiş) şəxs Salahov Muğan Ədil oğluna verilməsi barədə qərar qəbul edilmiş və həmin qərar cinayət işinə apellyasiya qaydasında baxılakən Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 26 dekabr 2011-ci il tarixli qərarı ilə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Göründüyü kimi, apellyasiya instansiyası məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən yol verilmiş yuxarıda təsvir olunan mülkiyyət hüququna təminat verən Konstitusiyanın 29-cu maddəsinin, Avropa Konvensiyasına dair 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin, CPM-nin 11, 18, 32-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayət-mühakimə icraatının prinsiplərinin və digər normalarının pozuntusunda, eləcə də mülki mühakimə icraatına aid olan məsələni cinayət mühakimə icraatında həll edib səlahiyyətlərini aşmasında ifadə olunmuş nöqsanı aradan qaldırmamış və bununla özü də həmin pozuntuları təkrarlamışdır.

Belə vəziyyətdə, məhkəmə kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, CPM-nin 416.0.16-cı maddəsi həmin Məcəllənin 9.2-ci maddəsi ilə birlikdə götürülməklə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin təqdimatla mübahisələndirilən qərarının ləğv edilməsini tələb etdiyindən, həmin qərar şərh edilən məsələyə aid hissəsində ləğv edilməli, təqdimat isə təmin edilməlidir.

Qeyd olunan əsasla apellyasiya məhkəməsinin qərarının qismən ləğv edilməsi apellyasiya məhkəməsində şahid Rəmziyyə Abdullayevadan məhkum M.Salahovun xeyrinə pulun tutulması məsələsinin yenidən (o cümlədən, sözügedən 270.000 manatın R.Abdullayevadan müxtəlif şəxslərin xeyrinə alınmasına dair mülki mühakimə icraatında

çıxarılmış məhkəmə qərarları da nəzərə alınmaqla) hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılmasını labüd etdiyindən, kollegiya təqdimatın digər dəlillərinin cavablandırılmasına zərurət görməmişdir.

Beləliklə, kollegiya təqdimatın təmin edilməsinə dair dövlət ittihamçısının, maraqlı şəxs R.H.Abdullayevanın və nümayəndəsi R.M. Mirmehdizadənin, məhkum R.Y. Hüseynovun, habelə təqdimatın təmin edilməməsinə dair məhkum M.Ə.Salahovun və müdafiəçisi S.M.Məmmədovun, məhkum N.A.Həsənovun və müdafiəçisi İ.A.Cəfərovun çıxışlarını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə hesab

etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədrinin Salahov Muğan Ədil oğlunun və qeyrilərinin məhkum edilmələrinə dair cinayət işi üzrə təqdimatı təmin edilməli, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Salahov Muğan Ədil oğlunun və qeyrisinin barəsində olan 26 dekabr 2011-ci il tarixli qərarı qismən – 270.000 (iki yüz yetmiş min) manat pulun Abdullayeva Rəmziyyə Həmzə qızından alınaraq Salahov Muğan Ədil oğluna verilməsi hissəsində ləğv edilməli, cinayət işi həmin hissədə yenidən baxılması üçün apellyasiya baxışına təyin edilməlidir.

Uşaqların ayrı yaşayan valideynlərdən hansının yanında qalmasının məqsədə müvafiq olması barədə əsaslandırılmış rəy vermək Qəyyumluq və Himayəçilik orqanının borcudur

İsmayılı rayon Məhkəməsinin 15 aprel 2013-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddia qismən təmin edilərək M ilə A arasında 10 yanvar 2005-ci ildə bağlanmış nikah pozularaq tərəflərin birgə nikahından 12 fevral 2005-ci ildə və 28 aprel 2006-cı ildə doğulmuş uşaqların atasının himayəsində saxlanması qət edilmiş, iddianın cavabdeh A-nın analıq hüququndan məhrum edilməsinə dair hissəsi təmin edilməmiş, A-nın M-ya qarşı uşağın alınub verilməsi və aliment tələbinə dair qarşılıqlı iddiası təmin edilməmişdir.

Şəki Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 27 avqust 2013-cü il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı M və cavabdeh A-nın apellyasiya şikayətləri təmin edilməyərək İsmayılı rayon Məhkəməsinin 15 aprel 2013-cü il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

İddiaçı M iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək, cavabdeh A ilə aralarında 10 yanvar 2005-ci ildə bağlanmış nikahın pozulması, birgə nikahdan 12.02.2005-ci ildə və 28.04.2006-cı ildə doğulmuş uşaqların onun himayəsində saxlanması və cavabdeh A-nın analıq hüququndan məhrum edilməsinə dair qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

A M-ya qarşı qarşılıqlı iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək 12.02.2005-ci ildə və 28.04.2006-cı ildə doğulmuş övladlarının M-dən alınaraq onun himayəsinə verilməsi və birgə nikahdan doğulmuş iki uşağın yetkinlik yaşına çatanadək saxlanması üçün hər ay 250 manat məbləğində aliment tutularaq ona verilməsinə dair qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İddiaçı M məhkəmə iclasında iddiasını müdafiə edərək və qarşılıqlı iddianı rədd edərək izahatında göstərmişdir ki, cavabdeh A ilə 10.01.2005-ci il tarixdə rəsmi nikah qeydindən keçməklə ailə qurmuşdur. Birgə nikahdan 12.02.2005-ci ildə və 28.04.2006-cı ildə iki uşaqları anadan olmuşlar. Ailə qurduqları ilk

vaxtlar normal həyat yaşamışlar. Rəsmi iş yeri olmasa da, sərnişin daşımaqla, ayrı-ayrı rayonlardan gətirdiyi meyvə tərəvəzi satmaqla ailənin normal təminatını ödəmişdir. cavabdehin ona xəyanət etməsi barədə müəyyən sözlər eşitsə də buna inanmamışdır. Lakin sonradan onun şübhələri öz təsdiqini tapmışdır. Məlum olmuşdur ki, o, qazanc dalınca gedən vaxtlar A azyaşlı uşaqları evdə tək, nəzarətsiz qoyaraq yüngül həyat tərzini keçirmiş, uşaqlara valideynlik qayğısı göstərməmişdir. Cavabdehin ona xəyanət etməsi şahid ifadələri və təqdim etdiyi digər sübutlarla kifayət qədər təsdiq olunur. Bu səbəbdən 20.09.2012-ci il tarixdən faktiki olaraq ayrı yaşamaqla aralarında ər-arvadlıq münasibətləri kəsilmişdir. A-nın bu nələyiq hərəkətləri barədə onun anasına da bildirmişdir. Hesab edir ki, bundan sonra barışaraq birgə yaşamaları və ailənin bərpası qəti surətdə mümkün deyildir. O, valideynlərinə məxsus 0,08 ha torpaq sahəsində yerləşən iki mərtəbəli 3 otaqlı fərdi yaşayış evində yaşamaqla və idarə etdiyi avtomaşınla sərnişin daşımaqla daimi yaşayış yeri və aylıq gəliri vardır. Cavabdeh isə məhdud kommunal şəraiti olan iki otaqlı evdə yaşamaqla heç yerdə işləmir və aylıq gəlirə malik deyildir. Cavabdehdən başqa həmin evdə onun anası və qardaşları yaşayırlar. Övladları evlərinin yaxınlığında olan orta məktəbin birinci sinfində oxuyurlar. Uşaqlar ona yaxından meyl salaraq bağlanmışlar. Onun uşaqların saxlanması üçün hər cür şəraiti və maddi imkanı vardır. Qəyyumluq və Himayəçilik orqanının 19.12.2012-ci il tarixli rəyi verilməzdən əvvəl komissiya üzvləri onların yaşadığı evə gəlmiş, mənzil şəraitləri ilə tanış olmuş, komissiyanın sədri şəxsən uşaqlarla ayrıca söhbət etmiş, qonşuların fikrini öyrənmişdir. Bu zaman cavabdehin mənfi mənəvi keyfiyyətlərə malik qadın olması təsdiq olunmuşdur. Ona görə də, Qəyyumluq və Himayəçilik Orqanının

19.12.2012-ci il tarixli rəyində uşaqların onun himayəsində saxlanması məqsədə uyğun və cavabdehin analıq hüququndan məhrum olunması isə zəruri hesab edilmişdir. cavabdehin nümayəndəsinin 15.04.2013-cü il tarixdə məhkəmə iclasında rəy adı ilə təqdim etdiyi sənəd tam qanunsuz, əsassız olmaqla heç bir hüquqi qüvvəyə malik deyildir. İki azyaşlı uşaqların mənfə, yüngül həyat tərzini keçirən ananın himayəsinə verilməsi onların tərbiyə və əxlaqının son dərəcə pozulmasına səbəb ola bilər.

Cavabdeh A iddianı qəbul etməyərək və qarşılıqlı iddianı müdafiə edərək məhkəmə iclasında verdiyi izahatında göstərmişdir ki, iddiaçı M ilə 10.01.2005-ci il tarixdə rəsmi nikah qeydindən keçməklə ailə qurmuşdur. Birgə nikahından 12.02.2005-ci ildə və 28.04.2006-cı ildə iki uşaqları doğulmuşdur. Ailə qurduqları ilk vaxtlar normal həyat yaşamışlar. Rusiya Federasiyasında yaşadıkları vaxt M onu döyüb incitsə də, rayona gəldikdən sonra aralarında narazılıq olmamışdır. 20.09.2012-ci il tarixdə iddiaçı evə gələrək ondan anasını çağırmağı və ona xəyanət etdiyi üçün təcili evi tərk etməyi tələb etmişdir. Bu zəmində aralarında yaranmış söz-söhbətdən sonra halı pis olduğu üçün təcili yardım şöbəsinə müraciət etmişdir. Həmin vaxtdan iddiaçı ilə ayrı yaşayırlar. İddiaçı birgə nikahdan doğulmuş iki azyaşlı uşaqları da ondan ayırmışdır. Onun barəsində deyilənlər hamısı yalan, şər və böhtandır. Bundan sonra iddiaçı ilə barışaraq birgə yaşamaları və ailənin bərpası mümkün deyildir. O, heç yerdə işləmir, anası və iki qardaşı ilə birgə kənddə iki otaqlı normal şəraiti olan evdə yaşayır. İddiaçının rəsmi iş yeri olmasa da, sərnişin və yük daşımaqla normal aylıq gəlirə malikdir. Övladları orta məktəbin birinci sinfində oxuyurlar. Onun uşaqların saxlanması üçün şəraiti vardır. Ayrıldıqları vaxtdan uşaqlarını görməmişdir. Azyaşlı uşaqlar ananın himayəsinə verilməlidir. Onun analıq hüququndan məhrum olmasına heç bir əsas yoxdur. Eyni zamanda Qəyyumluq və Himayəçilik Orqanının əvvəlki rəyini ədalətsiz hesab etməklə, hazırda gəldikləri nəticə ilə tam razıdır. Odur ki, nikahın pozulmasına razı olmaqla, birgə nikahdan doğulmuş iki azyaşlı uşağın iddiaçıdan alınaraq ona verilməsi və uşaqların maddi təminatı üçün hər ay 250 manat

məbləğində aliment tutulmasına dair qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İş üzrə yuxarıda göstərilən məhkəmə aktları qəbul edilmişdir.

Cavabdeh A verdiyi kassasiya şikayətində Şəki Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 27 avqust 2013-cü il tarixli qətnaməsinin ləğv edilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi maddi və prosessual hüquq normalarının pozulması və düzgün tətbiq edilməməsi, o cümlədən “Uşaq hüquqları haqqında” Qanunun 5, 19-cu maddələrinin, Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 49.2, 52, 58, 60.4-cü maddələrinin tələblərinin pozulması ilə çıxarılmış, iddia tələbinin əsassız, qarşılıqlı iddia tələbinin əsaslı olması nəzərə alınmamış, nəticədə əsassız və qanunsuz qətnamə qəbul edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 416-cı maddəsinə əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmiş işin hallarından və araşdırılmış iş materiallarından görünür ki, M ilə A arasında 10 yanvar 2005-ci ildə nikah bağlanmışdır. Tərəflərin birgə nikahından 12 fevral 2005-ci il və 28 aprel 2006-cı ildə iki uşaqları anadan olmuşlar. Tərəflərin uşaqları orta məktəbin 1-ci sinfində oxuyurlar.

Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 20-ci maddəsinə əsasən ər-arvadın birgə yaşamasının və ailənin saxlanmasının qeyri-mümkünlüyü məhkəmə tərəfindən müəyyən edildikdə, nikah məhkəmə qaydasında pozulur.

Həmin Məcəllənin 21.1-ci maddəsinə görə isə yetkinlik yaşına çatmayan ümumi uşaqları olan ər-arvadın nikahın pozulmasına qarşılıqlı razılığı olduqda, eləcə də bu Məcəllənin 19.2-ci maddəsində göstərilən hallarda nikah onun pozulma səbəbləri məhkəmə qaydasında araşdırılmadan pozulur.

Birinci instansiya və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən müəyyən edilmişdir ki, tərəflər ailə qurduqdan sonra mehriban yaşasalar da, lakin iddiaçı M

cavabdeh A-nı ona xəyanət etməsində təqsirləndirməsi ilə bağlı onların münasibətləri pozulmuş və 22 sentyabr 2012-ci il tarixdən ayrı yaşamaqla ər-arvad münasibətləri kəsilməmişdir. Məhkəmə tərəfindən tərəflərə barışmaq üçün üç ay vaxt verilsə də onlar barışmamışlar. Tərəflərin barışaraq birgə yaşaması və ailənin bərpası mümkün deyildir. İddiaçının iddia tələbinin nikahın pozulması hissəsini cavabdeh də qəbul etmiş və iddiaçı ilə ailə münasibətlərinin bərpa edilməsinin mümkün olmadığını göstərmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 64-cü maddəsinə əsasən valideynlər öz valideynlik vəzifələrini yerinə yetirmədikdə valideynlik hüquqlarından məhrum edilə bilərlər.

Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin 14.2 və 77.1-ci maddələrinə əsasən məhkəmə yalnız tərəflərin təqdim etdikləri sübutları araşdırmalı və onlardan istifadə etməlidir. Hər bir tərəf öz tələblərinin və etirazlarının əsası kimi istinad edilən halları sübut etməlidir.

Ailə Məcəlləsinin 64-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş analıq hüququndan məhrum etməyə əsas verən kifayət qədər mötəbər sübutlar iddiaçı M tərəfindən məhkəməyə təqdim edilməmişdir.

Şərh olunanlara əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsinin iddiaçının iddia tələbinin cavabdeh ilə aralarındakı nikahın pozulması hissəsini təmin olunması, cavabdeh A-nın analıq hüququndan məhrum edilməsinə dair hissəsinin isə rədd edilməsi hissəsində dəyişdirilmədən saxlanılmasına aid hissəsində qanuni və əsaslıdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi iddiaçı M-nin iddia tələbinin cavabdeh A ilə birgə nikahlarından anadan olmuş yuxarıda göstərilən iki nəfər azyaşlı uşağın onun himayəsində saxlanılmasına aid hissəsinin təmin olunması, cavabdehin isə uşaqların iddiaçıdan alınıb onun himayəsinə verilməsi və iddiaçıdan aliment tələbinə dair qarşılıqlı iddiasının rədd edilməsinə dair gəlidiyi nəticəni Azərbaycan Respublikası “Uşaq hüquqları haqqında” Qanununun 5.8-ci maddələrinə, Ailə

Məcəlləsinin 58.2, 58.4, 60.1, 60.4-cü maddələrinə və “Uşaq hüquqları haqqında” beynəlxalq Konvensiyaların və İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarlarının müddəalarına istinad etməklə onunla əsaslandırılmışdır ki, hələ tərəflər birgə yaşadıkları müddətdə iddiaçı M işi ilə əlaqədar evdə olmadığı vaxtlar cavabdeh A uşaqlarına cavabdehlik daşıyan bir şəxs kimi öz valideynlik vəzifələrini yerinə yetirmək əvəzinə, onların taleyinə biganə, laqeyid münasibət bəsləyərək mənəvi normalara zidd həyat tərzi keçirməklə ailəyə xəyanət etmiş, özünün mənfi əxlaqi keyfiyyətləri ilə ana adına ciddi xələl gətirən hərəkətlərə yol vermişdir. Cavabdeh A 2012-ci ilin sentyabr ayının 20-də ərinin onun hərəkətlərindən xəbər tutduğunu bilib uşaqları qoyaraq evdən getmiş, 03 aprel 2013-cü ilə kimi uşaqların taleyi ilə maraqlanmamışdır. İddiaçı məhkəmədə cavabdehin analıq hüququndan məhrum edilməsi barədə iddia tələbi irəli sürüldükdən sonra cavabdeh 03 aprel 2013-cü ildə uşaq tələbi ilə bağlı məhkəməyə qarşılıqlı iddia vermişdir. Cavabdeh mənfi əxlaqi keyfiyyətə malik olduğuna görə azyaşlı uşaqlar ataya və bir-birlərinə bağlı olduqlarına, uşaqların fiziki inkişafı, təlim-tərbiyəsi və təhsil almalarının təmin edilməsi üçün atanın müsbət mənəvi keyfiyyətlərə, normal maddi və məişət şəraitinə malik olduğuna görə uşaqların atasının yanında saxlanılması onların hüquq və mənafelərinə uyğundur.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəlidiyi qeyd olunan nəticə ilə bağlı məhkəmə kollegiyası aşağıdakıların qeyd olunmasını zəruri hesab etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 52-ci maddəsinə əsasən uşaq ailədə onun maraqlarına toxunan istənilən məsələnin həlli zamanı öz fikrini bildirmək, habelə məhkəmə istintaqı və inzibati araşdırmaların gedişində dinlənilmək hüququna malikdir.

Həmin Məcəllənin 60.4-cü maddəsinə görə valideynlər ayrı yaşadıqda uşaqların yaşayış yeri onların razılığı ilə həll edilir. Valideynlər arasında razılıq olmadıqda, məhkəmə mübahisəni uşaqların hüquq və mənafelərini, onların rəyini və sair halları (uşaqların qardaş və bacılarına, valideynlərdən hər birinə olan bağlılığı, valideynlərin əxlaqi və

digər şəxsi keyfiyyətləri, uşağın yaşı, onun inkişafı və tərbiyəsi üçün şərait yaradılması) nəzərə almaqla həll edir.

“Uşaq hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 5-ci maddəsinin tələbinə əsasən dövlət orqanları, bütün fiziki və hüquqi şəxslər öz fəaliyyətində uşaqların mənafeyini üstün tutmalı, onların hüquqlarının təmin olunmasına şərait yaratmalıdırlar.

“Uşaq hüquqları haqqında” Konvensiyanın 12-ci maddəsinə görə iştirakçı dövlətlər öz baxışlarını formalaşdırmağa qadir olan uşaqlara onlara toxunan bütün məsələlərlə bağlı baxışlarını sərbəst ifadə etmək haqqını təmin etməlidirlər. Uşağın yaşı və yetkinliyi artdıqca onun baxışlarına uyğun diqqət verilməlidir. Bu məqsədlə hər hansı inzibati və ya məhkəmə araşdırmasında maraqlarına toxunan məsələlərlə bağlı uşağın birbaşa dinlənmək haqqı var.

Milli Qanunvericiliyin və Beynəlxalq Konvensiyaların normalarının mənasından görüldüyü kimi, maraqlarına toxunan hər hansı məsələlərlə bağlı, o cümlədən valideynləri ayrı yaşadıda və onlar arasında uşağın valideynlərdən hansının yanında qalması ilə bağlı mübahisə olduqda öz fikirlərini sərbəst bildirmək imkanı verən inkişaf səviyyəsinə çatmış uşağın öz düşüncələrini bildirmək haqqı yaranır. Hazırkı iş tərəflərin birgə nikahlarından olmuş uşaqlar artıq mübahisəyə məhkəmədə baxılarkən orta təhsil məktəbinin 1-ci sinfində oxumaqla valideynlərindən hansının yanında qalmaqla barədə öz düşüncələrini bildirmək imkanına malik olmuşlar.

Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 73-cü maddəsinə əsasən uşaqların tərbiyəsi ilə əlaqədar mübahisələrə məhkəmədə baxılarkən, uşağın müdafiəsi üçün iddianın kim tərəfindən qaldırılmasından asılı olmayaraq müvafiq icra hakimiyyəti orqanı işə cəlb edilir. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı mübahisə ilə bağlı uşağın və onun tərbiyəsi ilə məşğul olmaq istəyən şəxsin (şəxslərin) həyat şəraitini müayinə etməyə, müayinə aktını və mübahisəyə dair ona əsaslanmış rəyini məhkəməyə təqdim etməyə borcludur.

İş materiallarında olan Qəyyumluq və Himayəçilik Orqanının sədrinin birinci instansiya məhkəməsinə ünvanladığı 19 dekabr 2012-ci il tarixli, 1534 nömrəli məktubda göstərilmişdir ki, məsələyə Qəyyumluq və

Himayəçilik Orqanının 18 dekabr 2012-ci il tarixli iclasında baxılmış, 12 fevral 2005-ci ildə və 28 aprel 2006-cı ildə anadan olmuş uşaqların hər ikisinin atası M-nin yanında saxlanması və A-nın analıq hüququndan məhrum edilməsi məqsədəuyğun hesab edilmişdir.

Qəyyumluq və Himayəçilik Orqanının 10 aprel 2013-cü il tarixli 524 №-li rəyinin iş materiallarında olan kserosurətində isə göstərilmişdir: “Məsələyə Qəyyumluq və Himayəçilik Orqanının 08 aprel 2013-cü il tarixli iclasında baxılmışdır. Qəyyumluq və Himayəçilik Orqanı bütün halları araşdıraraq qərara almışdır ki, 12 fevral 2005-ci il tarixdə və 28.04.2006-cı ildə doğulmuş uşaqların saxlanması, təhsili və tərbiyəsi ilə məşğul olması üçün anası A-nın yanında qalması məqsədəuyğun hesab edilsin. İş üzrə Qəyyumluq və Himayəçilik Orqanı tərəfindən vətəndaşların həyat şəraitlərinin müayinə edilməsi və əsaslandırılmış rəy verilməsi təmin edilməmişdir. Ona görə də Qəyyumluq və Himayəçilik Orqanının 19 dekabr 2012-ci il tarixli 1534 №-li məktubu etibarsız hesab edilsin.”

Qeyd olunan Qəyyumluq və Himayəçilik Orqanının nümayəndəsi birinci instansiya məhkəməsinin iclasında əvvəl göstərmişdir ki, Qəyyumluq və Himayəçilik orqanının sədri və digər komissiya üzvləri ilə birgə tərəflərin yaşayış şəraiti ilə yerində tanış olmuş, iddiaçının himayəsində yaşayan iki azyaşlı uşaqlarla ayrıca söhbət etmiş, qonşularının münasibətini öyrənmişlər. Ona görə də ananın keçirdiyi həyat tərzini, əxlaqi və digər keyfiyyətləri nəzərə alınaraq 12.02.2005-ci ildə və 28.04.2006-cı ildə doğulmuş uşaqların atası M-nin himayəsində saxlanması, cavabdeh A-nın analıq hüququndan məhrum edilməsi məqsədə uyğun hesab edilmişdir. Lakin sonradan iddiaçının nümayəndəsinin müraciətinə əsasən Qəyyumluq və Himayəçilik Orqanı əvvəlki rəyi təkzib etmişdir.

Məhkəmə çıxışlarında isə həmin Qəyyumluq və Himayəçilik Orqanının digər nümayəndəsi çıxışında göstərmişdir ki, “məhkəməyə hələlik rəsmi rəy təqdim olunmadığı səbəbindən mən konkret münasibət bildirmə bilmirəm”

Apellyasiya qaydasında işə baxılarkən isə məhkəmə iclasında dindirilmiş Qəyyumluq və

Himayəçilik Orqanının başqa nümayəndəsi izahatında göstərmişdir ki, Qəyyumluq və Himayəçilik Orqanı 19 dekabr 2012-ci il tarixli rəyi verərkən komissiya iclası keçirmədiyindən və protokol tərtib edilmədiyindən cavabdeh A və onun nümayəndəsi 27 mart 2012-cü il tarixli S/7 nömrəli məktubunun, eləcə də məhkəmənin 14 dekabr 2012-ci il tarixli 2(037)-489 nömrəli məktubunu əsas götürərək yenidən mübahisə edən tərəflərin birgə nikahdan olan uşaqların onların hansının yanında qalması barədə 10 aprel 2013-cü il tarixli rəy verilmişdir. Rəy verilməmişdən əvvəl həm M-nin yaşadığı evdə, həm də A-nın yaşadığı valideynlərinin evində olmuş, yaşayış şəraitinə baxmış və özü ilə söhbət aparmışdır. İddiyanın evi hələ suvanmamışdır. cavabdehin yaşadığı evn şəraiti daha yaxşı olmuşdur. Sonra məsləyə komissiya da baxaraq rəy hazırlanmışdır. Komissiya uşaqların azyaşlı olmasını, cavabdehin yaşadığı evdə şəraitin daha yaxşı olmasını nəzərə alaraq uşaqların anasının himayəsində qalması barədə rəy vermişdir. Komissiyada A-nın necə həyat tərzini keçirməsini məhkəmə araşdıraraq və müvafiq qərar qəbul edəcəkdir.

Göründüyü kimi Qəyyumluq və Himayəçilik Orqanı öz vəzifəsini qanunun tələbinə müvafiq qaydada yerinə yetirməmiş, biri digərinə zidd səthi rəylər verməklə kifayətlənmiş, bununla da mübahisə üzrə azyaşlı uşaqların hüquq və mənafelərinin qorunmasını təmin etməli olan xüsusi dövlət orqanı kimi qanunvericiliyin onun üzərinə qoyduğu vəzifəni yerinə yetirərək iş üzrə tərəflərin həyat şəraitini ətraflı müayinə etməmiş, eləcə də uşaqlar pedaqoqun iştirakı ilə dinlənilməmiş və onların valideynlərindən hansının yanında qalmaları barədə fikirləri öyrənilmədən yuxarıda qeyd

olunan ziddiyyətli və səthi rəylər verməklə kifayətlənmiş, həmin orqanın nümayəndələri də məhkəmə iclasında ziddiyyətli rəylər vermişlər.

Buna baxmayaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsi qeyd olunan mübahisə ilə bağlı Qəyyumluq və Himayəçilik orqanının öz vəzifəsini lazımı qaydada yerinə yetirməsi üçün prosessual qanunla müəyyən edilmiş qaydada tədbir görməmiş, eləcə də uşaqların məhkəmə iclasında pedaqoqun iştirakı ilə dinlənmələri barədə məsələ müzakirə edilməmiş, beləliklə uşaqların valideynlərindən hansının yanında qalmasının onların hüquq və mənafelərinə uyğun olması həll edilməmiş qalmış, bununla da yuxarıda sadalanan beynəlxalq və milli qanunvericilik aktlarının tələbləri pozulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 418.1-ci maddəsinə əsasən maddi və prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq olunmaması apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və qərardadının ləğv edilməsi üçün əsasdır.

İşin şərh olunan hallarını müzakirə edərək Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası 19 dekabr 2013-cü il tarixli qərarı ilə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iş üzrə 27 avqust 2013-cü il tarixli qətnaməsi tərəflərin birgə nikahlarından 12 fevral 2005-ci ildə və 28 aprel 2006-cı ildə anadan olmuş uşaqların iddiaçı M-nin himayəsində saxlanılmalarına və cavabdeh A-nın qarşılıqlı iddiasının rədd edilməsinə aid hissəsində ləğv etmiş və işin həmin hissəsi yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilmişdir

Qətnamənin qalan hissəsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Məhkəmələr 2009-cu il oktyabr ayının 1-dən sonra mülkiyyətçiyə məxsus evdə ailə üzvü kimi yaşamış şəxslərə yaşayış sahəsindən müvəqqəti istifadə hüququ müəyyən edə bilər

Həsənova Günel Allahyar qızı Həsənova Elduzə Hidayət qızına və qeyrilərinə qarşı azyaşlı uşaqları ilə birlikdə mənzilə köçürülməsi tələbinə dair iddia ərizəsi; Həsənova Elduzə Hidayət qızı Həsənova Günel Allahyar qızına qarşı əşyaların çıxarılması barədə qarşılıqlı iddia

tələbinə dair ərizə ilə Nizami rayon məhkəməsinə müraciət etmişdir.

Nizami rayon məhkəməsinin 30 iyul 2013-cü il tarixli qətnaməsi ilə Həsənova Günel Allahyar qızının iddiası rədd edilmiş, Həsənova Elduzə Hidayət qızının qarşılıqlı iddiası təmin edilmiş, Həsənova Günel Allahyar

qızına məxsus əşyalar Bakı şəhəri, Nizami rayonu, Q.Qarayev prospekti, 51/57 sayılı evin 70 sayılı mənzilindən çıxarılmış, məhkəmədə iddia qaldırmaq üçün ödənilmiş dövlət rüsumu Həsənova Günel Allahyar qızına aid edilmiş, məhkəmədə qarşılıqlı iddia qaldırmaq üçün ödənilmiş dövlət rüsumunun əvəzi qismində 30 manat məbləğində pul vəsaiti isə Həsənova Günel Allahyar qızından Həsənova Elduzə Hidayət qızının xeyrinə tutulmuşdur.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 22 oktyabr 2013-cü il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı Həsənova Günel Allahyar qızının apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, Bakı şəhəri Nizami Rayon Məhkəməsinin 30 iyul 2013-cü il tarixli qətnaməsinin dəyişdirilmədən saxlanılması qət edilmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi müəyyən etmişdir ki, Günel Həsənova 17.07.2004-cü il tarixdə Elduzə Həsənovanın oğlu Pərviz Həsənovla nikaha daxil olaraq, gəlin qismində mübahisəli mənzilə köçmüş, 2012-ci ilin payızınadək həmin mənzildə yaşamışdır. Elduzə Həsənovanın razılığı ilə Günel Həsənova 2011-ci ilin yanvar ayında mənzilə qeydiyyatla alınmışdır. 2012-ci ilin payızında Günel Həsənova mübahisəli mənzili tərk etmiş və 2013-cü ilin fevral ayında onunla P.Həsənov arasında bağlanmış nikah məhkəmə qaydasında pozulmuşdur.

Həsənova Günel Allahyar qızı kassasiya şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, iş baxarkən apellyasiya instansiyası məhkəməsi maddi və prosessual qanun pozuntularına yol vermişdir. Ona görə də, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 22 oktyabr 2013-cü il tarixli qətnaməsinin ləğv edilməsini, iş üzrə yeni qərar qəbul edilməsini xahiş edir.

Məhkəmə, həmçinin müəyyən etmişdir ki, Elduzə Həsənova ilə Günel Həsənova arasında Bakı şəhəri, Nizami rayonu, Q.Qarayev prospekti, 51/57 sayılı evin 70 sayılı mənzilindən istifadə hüququna dair hər hansı yazılı razılışma bağlanmayıb, Günel Həsənovaya məxsus cehiz əşyaları mübahisəli mənzildə qalmaqda davam edir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi iddiaçının apellyasiya şikayətinin təmin olunmaması qənaətinə gələrkən aşağıdakılara əsaslanmışdır:

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəllənin (bundan sonra MM-nin) 228.2-ci maddəsinə əsasən yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququnun əmələ gəlməsi, həyata keçirilməsi şərtləri və xitamı mülkiyyətçi ilə bağlanan, notariat qaydasında təsdiqlənən yazılı razılışma ilə müəyyənləşdirilir. Həmin Məcəllənin 228.5-ci maddəsinə görə isə yaşayış binasının tərkib hissəsinin mülkiyyətçisinin onunla birgə yaşayan ailə üzvləri (əri, arvadı, valideynləri, uşaqları) yaşayış sahəsindən onunla bərabər istifadə etmək hüququna malikdirlər. Yaşayış binasının tərkib hissəsinin mülkiyyətçisinin ailə üzvləri öz yetkinlik yaşına çatmayan uşaqlarının həmin yaşayış binasına köçürmək ixtiyarına malikdirlər. Digər ailə üzvlərinin (ərin, arvadın) köçürülməsinə yalnız mülkiyyətçinin razılığı ilə yol verilir.

"Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci maddəsinə dair" Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin 27 may 2008-ci il tarixli Qərarına görə Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsində əks olunmuş "mülkiyyətçinin razılığı" müddəası həmin Məcəllənin 228-ci maddəsində müəyyən olunan qaydaya müvafiq olaraq, mülkiyyətçinin razılığı yazılı şəkildə bağlanan notariat qaydasında təsdiqlənən razılışmanı nəzərdə tutur.

"Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 1-ci maddəsinə görə yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyatın məqsədi Azərbaycan Respublikasında yaşayan şəxslərin uçota alınması, onların başqa şəxslər, dövlət və cəmiyyət qarşısında vəzifələrinin icra edilməsi, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsi (sosial müdafiə, pensiya təminatı, hərbi xidmətə çağırış, məhkəmə qərarlarının icrası və s.) üçün zəruri şərait yaratmaqdır. Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat icazə xarakteri daşımır və yalnız Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş hallarda hüquqi nəticəyə səbəb ola bilər.

Eyni zamanda Mülki Məcəllə nəzərdə tutur ki, mülkiyyət hüququ subyektin ona mənsub olan əmlaka (əşyaya) öz istədiyi kimi sahib olmaq, ondan istifadə etmək və ona dair sərəncam vermək üzrə dövlət tərəfindən tanınan

hüquqdur (MM-nin 152.1-ci maddəsi). Əgər mülkiyyətə qəsd və ya başqa maneələr əşyanı götürmədən və ya ondan məhrum etmədən törədilirsə, mülkiyyətçi qəsd edəndən bu hərəkətlərə son qoymağı tələb edə bilər. Bu cür hərəkətlər davam etdirildikdə mülkiyyətçi həmin hərəkətlərə son qoyulmasını məhkəmə vasitəsi ilə tələb edə bilər (MM-nin 157.2-ci maddəsi).

Kassasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə kollegiyası mülki işin materiallarını, kassasiya şikayətinin dəlillərini araşdırıb belə qənaətə gəlmişdir ki, kassasiya şikayəti təmin edilməli, apellyasiya instansiya məhkəməsi qətnaməsi ləğv edilib, iş yeni apellyasiya baxışına qaytarılmalıdır.

Belə ki, mübahisəli hüquq münasibəti yəni ailə üzvləri və ya keçmiş ailə üzvlərinin yaşayış evinin tərkib hissəsindən istifadə hüququ Azərbaycan MM-nin 228.5-ci maddəsi ilə yanaşı həm də Azərbaycan Respublikası Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsinin təsiri altına düşür. Həmin maddəyə əsasən əgər yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisi ilə keçmiş ailə üzvü arasında başqa razılaşma yoxdursa, yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisi ilə ailə münasibətlərinə xitam verildikdə, keçmiş ailə üzvünün həmin yaşayış sahəsindən istifadə hüququ saxlanmır. Yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisinin keçmiş ailə üzvünün yaşayış sahəsini əldə etməyə və ya yaşayış sahəsindən istifadə hüquqlarını həyata keçirməyə əsasları olmadıqda, yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisinin keçmiş ailə üzvünün maddi vəziyyəti və diqqətə layiq digər hallar özünü yaşayış sahəsi ilə təmin etməyə imkan vermədikdə, keçmiş ailə üzvünün göstərilən mülkiyyətçiyə məxsus olan yaşayış sahəsindən müəyyən müddətə istifadə hüququ məhkəmənin qərarı əsasında saxlanıla bilər.

Qanunvericilikdə mövcud olan hüquq normaları arasında kolliziya ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumunun 8 oktyabr 2013-cü il tarixli “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci və Azərbaycan Respublikası Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair” qərarında hüquq normalarının tətbiqi ilə bağlı mövqeyini açıqlamışdır. Qərarla aşağıdakılar qeyd olunmuşdur: “Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsində yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisi ilə

ailə münasibətlərinə xitam verildikdən sonra da onun (yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisinin) keçmiş ailə üzvünün həmin sahədən istifadə hüququ nəzərdə tutulduğu halda, Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsində yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisi ilə ailə münasibətlərinə xitam verildikdə, keçmiş ailə üzvünün həmin yaşayış sahəsindən istifadə hüququnun olmaması aydın şəkildə müəyyən olunmuşdur.

Beləliklə, eyni məsələni tənzimləyən göstərilən normalar bir-birindən tamamilə fərqli iki qayda müəyyən etdiyindən, qanunvericilikdə kolliziya yaranmışdır.

Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu normativ hüquqi aktlar arasında yaranan kolliziyaların həll edilməsinə yönələn zaman prinsipindən çıxış edərək və “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiyası Qanununun 17 fevral 2011-ci il tarixindən qüvvəyə minməsinə nəzərə alaraq hesab edir ki, həmin tarixə qədər qüvvədə olan hüquq normaları arasında yaranan istənilən kolliziya, o cümlədən 1 oktyabr 2009-cu il tarixindən qüvvəyə minmiş Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü və Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddələri arasında olan kolliziya əvvəlki “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Qanunun 7-ci maddəsinə uyğun həll edilməlidir.

Həmin Qanunun 7-ci maddəsi müxtəlif hüquqi qüvvəyə malik olan normativ hüquqi aktlar arasında ziddiyyət yarandıqda daha yüksək qüvvəyə malik olan normativ aktın tətbiqini, eyni hüquqi qüvvəyə malik normativ aktlar arasında ziddiyyət yarandığı təqdirdə isə onlardan zaman baxımından daha gec qüvvəyə minmiş aktın tətbiqini tələb edirdi.

Nəzərə alınmalıdır ki, əvvəlki “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Qanunun 7-ci maddəsində, “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiyası Qanununun 10.5-ci maddəsində təsbit olunmuş zaman prinsipinin (Lex posterior derogat legi priori) məzmunu ondan ibarətdir ki, əgər sonrakı qanunda əvvəl qəbul olunmuş qanunun normalarının qüvvədən düşməsinə dair xüsusi qeyd olmasa da, bu qanunlar arasında kolliziya yarandıqda sonrakı qanun qüvvədə olur. Əvvəlki qanunun qüvvəsi isə yalnız onun sonrakı qanuna zidd olmayan hissəsində yol verilir.

Beləliklə, Mənzil Məcəlləsi qüvvəyə mindiyi tarixdən onun müddəalarına zidd olan Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsinin “həmin

şəxslərin yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququ mülkiyyətçi ilə ailə münasibətlərinə xitam verildiyi halda da saxlanılır” müddəası, faktiki olaraq öz hüquqi qüvvəsini itirdiyindən tətbiq edilə bilməz. Məhz buna görə yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisi ilə ailə münasibətlərinə xitam verildikdən sonra onun keçmiş ailə üzvünün həmin sahədən istifadə hüququ ilə bağlı məsələlərə baxılarkən 2009-cu il oktyabrın 1-dək yaranmış münasibətlərə Mülki Məcəllənin 228-ci maddəsinin, həmin tarixdən sonra isə Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsinin müddəaları tətbiq edilməlidir.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, istənilən halda yuxarıda göstərilən prinsiplər baxımından tətbiq edilməli norma yalnız konstitusiyaya hüquqlarının tələblərinə uyğun olduqda tətbiq edilə bilər. Bu mənada nəzərə alınmalıdır ki, məhkəmə təcrübəsində normativ hüquqi aktların müddəaları onların konstitusiyaya-hüquqi mənasına uyğun tətbiq olunmalıdır.

Normativ hüquqi aktların kolliziyası konstitusiyaya hüquqlarının toqquşmasına gətirib çıxarıldıqda, belə ziddiyyətlərin aradan qaldırılması məsələsi konstitusiyaya əhəmiyyəti daşıyır və bu hallarda mövcud hüququn konstitusiyaya-hüquqi mənasının müəyyən-ləşdirilməsinin təmin edilməsi Konstitusiyaya Məhkəməsinin səlahiyyətlərinə aiddir.

Məhz bu mövqedən çıxış edərək və sorğunun mahiyyətini nəzərə alaraq, Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsinin nəzərdən keçirilməsini zəruri hesab edir.

Konstitusiyada mülkiyyət hüququ təsbit edilməklə yanaşı, onun ümumi və xüsusi məhdudiyyətlərinin hədləri də müəyyən olunmuşdur. (Konstitusiyanın 13-cü maddəsinin III hissəsi, 29-cü maddəsinin II hissəsi və 71-ci maddəsinin II hissəsi, “Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin tənzimlənməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanununun 3.3-cü maddəsi) Belə ki, mülkiyyət hüququnun məhdudlaşdırılması qanunçuluğun tələbinə cavab verməli, başqa şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi məqsədilə tətbiq edilməli, mütənasib olmalı və bu konstitusion hüququn mahiyyətini dəyişməməlidir. Bu cür

məhdudiyyətin mümkünlüyü və onun xarakteri layiqli həyat səviyyəsi də daxil olmaqla konstitusion əhəmiyyətli dəyərlərin müdafiəsi ilə şərtləndirilməlidir... Vətəndaşın sosial müdafiəsi və layiqli həyat səviyyəsinin qayğısı dövlətin sosial sahədə konstitusion məqsədləri sırasında göstərilməsi və Konstitusiyada heç kəsin yaşadığı mənzildən qanunsuz məhrum olunmasının mümkünsüzlüyünün müəyyən edilməsi mənzil münasibətləri sahəsində dövlətin siyasətinin vacibliyinə və konstitusiyaya əhəmiyyətli olduğuna dəlalət edir. Buna görə, konstitusiyaya əsasları olan dövlətin mənzil siyasəti üzrə qəbul edilən qərarlar Konstitusiyadan irəli gələn şərtlərə riayət olunmaqla, mülkiyyət hüququnun məhdudlaşdırılması üçün əsas kimi çıxış edə bilər. Lakin hər bir halda belə məhdudiyyət qarşıya qoyulmuş məqsədə əqlabatan şəkildə mütənasib olmaqla mülkiyyətçinin üzərinə fərdi və həddən artıq yük qoymamalıdır. (Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikasında mənzil fondunun özəlləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1-ci, 5-ci və 12-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” 21 dekabr 2012-ci il tarixli Qərarı)

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsində təsbit olunan mülkiyyət hüququ üzrə oxşar hüquqi mövqelər ifadə etmişdir. Belə ki, Məhkəmənin presedent hüququna əsasən, 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinə xas olan “ədalətli balans” prinsipi özlüyündə cəmiyyətin ümumi marağının mövcudluğunu nəzərdə tutur... Mülkiyyətdən maneəsiz istifadə etmək hüququna müdaxilə zamanı cəmiyyətin ümumi maraqları ilə fərdin əsas hüquqlarının müdafiəsi tələbləri arasında “ədalətli balans” gözlənilməlidir... Konkret olaraq, dövlət istənilən tədbiri tətbiq edərkən, ... tətbiq edilən vasitələrlə qarşıya qoyulan məqsəd arasında əqlabatan mütənasiblik əlaqəsi olmalıdır. (Broniovski Polşaya qarşı iş üzrə Böyük Palatanın 22 iyun 2004-cü il tarixli Qərarı, §148, 150; Skordino İtaliyaya qarşı iş üzrə Böyük Palatanın 29 mart 2006-cı il tarixli Qərarı, § 93)

Bu hüquqi mövqelərə əsaslanaraq, qeyd olunmalıdır ki, yaşayış sahəsinə mülkiyyət

hüququnun qanunverici tərəfindən tənzimlənməsi yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisinin ailə üzvləri də daxil olmaqla müvafiq hüquq münasibətlərinin bütün iştirakçılarının hüquq və maraqlarının ədalətli və ağılabatan tarazlığı əsasında həyata keçirilməlidir. Bu konstitusion məqsədə çatmaq üçün belə tənzimlənmə həm də məhkəmələr tərəfindən konkret işin faktiki hallarının müəyyənləşdirilməsi və araşdırılması, bu halların əsasında yaranan və ya yarana biləcək müxtəlif halların nəzərə alınması və nəticə etibarilə konstitusiya hüquq və azadlıqların əsassız və həddən artıq məhdudlaşdırılmaması məqsədilə differensiasiyalaşdırılmış (fərqli) yanaşmanın tətbiq edilməsini mümkün etməlidir. Bundan əlavə, müvafiq hüquq münasibətlərinin iştirakçılarının maraqlarının ədalətli və ağılabatan tarazlaşdırılması qüvvədə olan hüquqi tənzimləmə sisteminin əsasında, bütün hüquq sahələrinin normaları nəzərə alınmaqla həyata keçirilməlidir.

Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsinin məzmununa görə yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisi ilə onun ailə üzvləri arasında həmin yaşayış sahəsindən istifadə qaydalarını tənzimləyən razılaşma bağlanmışdırsa bu maddənin müddəaları tətbiq olunmur. Bu cür razılaşmanın hər hansı şərtin müəyyənləşdirilməməsi onun iştirakçılara geniş sərbəstlik vermişdir. Məhz bu səbəbdən belə razılaşma qismində həm mülki (məsələn, əmlak kirayəsi müqaviləsi və ya əvəzsiz istifadə haqqında müqavilə), həm də ailə qanunvericiliyi (nikah müqaviləsi və ya alimentin ödənilməsinə dair razılıq) ilə nəzərdə tutulan bu və ya digər müqavilə, yaxud razılıq, habelə qüvvədə olan qanunvericiliyə zidd olmayan digər razılıq növü çıxış edə bilər.

Göstərilən münasibətlər razılaşma ilə tənzimlənmədikdə, ailə münasibətlərinə xitam verilməsi keçmiş ailə üzvü tərəfindən yaşayış sahəsindən istifadə hüququnun itirilməsi üçün əsasdır, bu da öz növbəsində Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş digər qaydaların tətbiqini mümkün edir.

Eyni zamanda, digər ailə üzvləri ilə yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisi arasında ailə münasibətlərinə xitam verilməsi mütləq qaydada keçmiş ailə üzvü üçün yaşayış

sahəsindən istifadə hüququnun itirilməsi ilə nəticələnir. Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsi bir neçə halda bu hüququn saxlanması imkanını nəzərdə tutur.

Belə ki, yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisinin keçmiş ailə üzvünün yaşayış sahəsini əldə etməyə və ya yaşayış sahəsindən istifadə hüquqlarını həyata keçirməyə əsasları olmadıqda, yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisinin keçmiş ailə üzvünün maddi vəziyyəti və diqqətə layiq digər hallar özünü yaşayış sahəsi ilə təmin etməyə imkan vermədikdə, keçmiş ailə üzvünün göstərilən mülkiyyətçiyə məxsus olan yaşayış sahəsindən müəyyən müddətə istifadə hüququ məhkəmənin qərarı əsasında saxlanıla bilər.

Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsi mənzil ehtiyaclarının təmin olunması üçün heç bir başqa imkan və vəsaiti olmayan keçmiş ailə üzvlərinin bu ehtiyaclarının ödənilməsi məqsədilə yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisinin hüquqlarının müəyyən müddətə məhdudlaşdırılmasına yol verir.

Beləliklə, yaşayış sahəsindən istifadə hüququnun mövcud olması üçün əsaslar olmadıqda belə bu hüquq, keçmiş ailə üzvünün mənzil maraqlarının qorunması məqsədilə məhkəmə qaydasında saxlanıla bilər. Bu mənada həmin hüququn Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsində nəzərdə tutulan ağılabatan və ədalətli əsas olduğu halda həyata keçirilməsi və bu hüququn yalnız müəyyən müddətə saxlanması mülkiyyətçinin hüququnun məhdudlaşdırılmasının mütənəsibliyinə dəlalət edir.

Mülkiyyətçinin keçmiş ailə üzvünün yaşayış sahəsindən istifadə hüququnun saxlanması müddətinin (davamlılığının) müəyyənləşdirilməsi məsələsini məhkəmənin mülahizəsinə buraxaraq, Mənzil Məcəlləsi hər bir halda müvafiq yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisinin keçmiş ailə üzvlərinin həmin yaşayış sahəsindən istifadə hüququnun saxlanması üçün həqiqətən də əsasların olub-olmamasının yoxlanılmasının vacibliyini nəzərdə tutur, həmin şəxslərin istifadədə olan yaşayış sahəsindən çıxarılması isə yalnız işin hüquqi əhəmiyyət kəsb edən bütün hallarının məhkəmə tərəfindən yoxlanılmasından sonra mümkündür.

Beləliklə, bu Qərarda müəyyən edilmiş konstitusiya-hüquqi mənasına uyğun olaraq

Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsinin müddələri özü-özlüyündə yaşayış sahəsinə sahiblik, istifadə və sərəncam vermənin hüquqi tənzimlənməsinə dair konstitusiyaya prinsipləri ilə uzlaşmayan və konstitusion hüquq olan mənzil hüququnun müdafiəsini təmin etməyən norma kimi qiymətləndirilə bilməz.

Yuxarıda göstərilənlərə əsasən Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

- yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisi ilə ailə münasibətlərinə xitam verildikdən sonra onun keçmiş ailə üzvünün həmin sahədən istifadə hüququ ilə bağlı məsələlərə baxılarkən 2009-cu il oktyabrın 1-dək yaranmış münasibətlərə Mülki Məcəllənin 228-ci maddəsinin, həmin tarixdən sonra yaranan münasibətlərə isə Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsinin müddələri tətbiq edilməlidir.”

Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun istinad olunan qərarının məzmununu ona dəlalət edir ki, apellyasiya instansiyaya məhkəməsi işə baxarkən həmin qərara istinad etməklə, Konstitusiyaya Məhkəməsinin hüquqi mövqeyindən mübahisəli hüquq münasibətini dəyərləndirməli olduğu halda bunu etməmiş və maddi hüquq normasının tətbiqində səhvə yol vermiş, tətbiq olunmalı maddi hüquq normasını tətbiq etməmiş, tətbiq edilməli olmayan maddi hüquq normasını isə tətbiq etmişdir.

Qeyd olunanlarla yanaşı məhkəmə kollegiyası maddi hüquq normalarının tətbiqi ilə bağlı bəzi məqamlara toxunmağı da zəruri hesab etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra MPM-nin) maddəsinə əsasən qətnamə mübahisəli hüquq münasibətinin yarandığı zaman qüvvədə olan maddi hüquq normalarına və işin baxılması zamanı qüvvədə olan prosessual hüquq normalarına uyğun çıxarılmalıdır.

Mülki işin materialları ilə müəyyən edilir ki, G.A.Həsənova ilə P.R.Həsənov 17.07.2004-cü il tarixdə nikaha daxil olmuş və iddiaçı həmin vaxtdan gəlin qismində mübahisəli mənzilə köçmüşdür. Beləliklə yaşayış evinin tərkib hissəsindən istifadə hüququ ilə bağlı münasibətlər ilkin olaraq 2004-cü ildə yaranmışdır. Həmin münasibətlər yarandığı vaxt hazırda qüvvədə olan Mənzil Məcəlləsi, o cümlədən Məcəllənin 30.4-cü maddəsi qüvvədə

olmamışdır. Mənzil Məcəlləsi 01 oktyabr 2009-cu il tarixdə qüvvəyə mindiyinə görə həmin iş üzrə mübahisəli hüquq münasibətinə Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsinin tətbiqinin mümkünlüyü məsələsi hüquqi mövqeyin müəyyənləşdirilməsini tələb edir.

İş materialları ilə həmçinin müəyyən edilir ki, G.A.Həsənova 01.10.2009-cu ildən sonra da 2012-ci ilin payızına kimi mübahisəli mənzildə mülkiyyətçi ilə birlikdə onun oğlunun arvadı qismində yaşamış və ümumi təsərrüfat aparmışdır. 01.10.2009-cu il tarixdə yeni Mənzil Məcəlləsinin qüvvəyə minməsi ilə yaşayış evinin tərkib hissəsindən istifadənin yeni hüquqi əsası Məcəllənin 30.4-cü maddəsi fəaliyyətə başlamışdır. Həmin hüquqi əsas isə yaşayış evinin tərkib hissəsindən istifadə üçün belə bir hüququn əldə edilməsini iddia edən şəxsdən mülkiyyətçi ilə müqavilə bağlamağı tələb etmir. G.A.Həsənovanın mülkiyyətçiyə məxsus olan evdə digər qohum qismində (konkret işdə oğlunun arvadı qismində) yaşaması onun gələcəkdə mülkiyyətçinin keçmiş ailə üzvü kimi yaşayış sahəsindən müəyyən müddətə istifadə hüququ əldə etməsinə əsas verir (Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsi).

01.10.2009-cu il tarixdə yeni hüquq norması qüvvəyə mindiyinə görə həmin tarixdən qüvvəyə minmiş hüquq norması ilə əlaqədar mülkiyyətçi ilə onun evində yaşayan ailə üzvləri və digər qohumlar arasında həmin hüquq normasına münasibətdə yeni hüquq münasibəti meydana çıxır. Ona görə də həmin işdə mübahisəli evin yaşayış sahəsindən istifadə hüququ ilə bağlı mülkiyyətçi E.H.Həsənova və ona məxsus evdə yaşayan G.A.Həsənova arasında münasibətlərin 2004-cü ildə yarandığını iddia etmək düzgün olmazdı. Buna ancaq o halda bəraət qazandırmaq olardı ki, 2004-cü ildə yaranmış münasibət 01.10.2009-cu il tarixə kimi başa çatmış və 01.10.2009-cu il tarixdən sonra davam etməmiş olsun. Lakin G.A.Həsənova 01.10.2009-cu il tarixdən sonra 2012-ci ilin payızına kimi mübahisəli evdə yaşamışdır.

Məhkəmə Kollegiyası həmin məsələ ilə əlaqədar belə bir nəticəyə gəmişdir ki, C.A.Həsənova 2009-cu ilin oktyabr ayının 1-dən sonra 2012-ci ilin payızına kimi mübahisəli mənzildə yaşadığına, həmin mənzildən istifadə etdiyinə görə bu faktın özü mübahisəli hüquq

münasibətinə Azərbaycan Respublikası Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsinin tətbiq olunmasına əsas verir. G.A.Həsənovanın 2009-cu ilin oktyabr ayının 1-dən sonra deyil, həmin tarixdən əvvəl mübahisəli mənzildə yaşamasına görə ona münasibətdə Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsinin tətbiqindən imtina olunması Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında əksini tapmış bərabərlik prinsipinin pozulması kimi qiymətləndirilə bilər. Bu mövqe Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 28 yanvar 2014-cü il tarixli “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun bəzi müddələrinin şərh olunmasına dair” qərarında da öz ifadəsini tapmışdır. Qərarla qeyd olunur ki, “Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin I və III hissələrində təsbit olunmuşdur ki, hamı qanun və məhkəmə qarşısında bərabərdir. Dövlət, irqindən, milliyyətdən, dinindən, dilindən, cinsindən, mənşəyindən, əmlak vəziyyətindən, qulluq mövqeyindən, əqidəsindən, siyasi partiyalara, həmkarlar ittifaqlarına və digər ictimai birliklərə mənsubiyyətindən asılı olmayaraq hər kəsin hüquq və azadlıqlarının bərabərliyinə təminat verir... Həmçinin, həmin maddənin IV hissəsində qeyd olunur ki, heç kəsə bu maddənin III hissəsində göstərilən əsaslara görə zərər vurula bilməz, güzəştlər və ya imtiyazlar verilməz, yaxud güzəştlərin və ya imtiyazların verilməsindən imtina oluna bilməz.

“Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Qanun qüvvəyə minənədək həlak olmuş, itkin düşmüş, xəsarət almış və bu əsaslara görə sığorta məbləğini almamış hərbi qulluqçulara və ya onların vərəsələrinə bu məbləğin ödənilməsindən imtina konstitusiya prinsipi olan bərabərlik hüququnu pozmuş olur.

Belə ki, hərbi qulluqçular eyni kateqoriyaya aid və bərabər statusa malikdirlər və “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Qanuna əsasən onlara eyni sığorta riskinə qarşı eyni təminatlar verilir. Konstitusiya prinsipi olan bərabərlik prinsipi isə bərabər şərtlər daxilində hüquq subyektlərinin bərabər vəziyyətdə olmalarını nəzərdə tutur və ən əsası eyni kateqoriyaya aid şəxslərə hər hansı obyektiv və əqlabatan izah olmadan ayrışəkiliyin tətbiq olunmasını qadağan edir.

Şəxsin hərbi qulluqda olma, hərbi xidmət zamanı həlak olma (ölmə), itkin düşmə, xəsarət və əlillik qrupu alma, həmçinin yararsız kimi tərxis olunma tarixləri sığorta hadisəsinin baş vermə faktını inkar etmir və bu, sığorta ödənişinin ödənilməsindən imtina üçün müstəqil əsas ola bilməz. Əks təqdirdə, bu hal hərbi xidmət zamanı həlak olmuş (ölmüş), itkin düşmüş və sağlamlığını itirmiş şəxslər arasında sadəcə tarixə əsaslanmaqla əqlabatan olmayan differensasiyanın aparılmasına səbəb olar. Bu isə eyni kateqoriyaya aid olan şəxslərin sosial hüquqlarının fərqləndirilməsinə gətirib çıxararaq, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının mümkün məhdudlaşdırılmasına dair konstitusiya məqsədlər ilə uyğunlaşmır və konstitusiya prinsipi olan bərabərlik hüququnun tələblərini pozur.”

Məhkəmə Kollegiyası hesab etmişdir ki, 2009-cu ilin oktyabrından sonra mülkiyyətçiyə məxsus mənzildə yaşamağa başlayanlara Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsinin müddələrinin tətbiq olunması, lakin həmin tarixdən əvvəl mənzildə yaşayıb və o tarixdən sonra da yaşamaqda davam edən şəxslərə Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsinin müddələrinin tətbiq olunmaması sadəcə tarixə əsaslanmaqla əqlabatan olmayan fərqli yanaşmaya və beləliklə bərabərlik prinsipinin pozulmasına səbəb ola bilər. Ona görə də, baxılan mübahisəyə Azərbaycan Respublikası Mənzil Məcəlləsinin 30.4-cü maddəsi tətbiq olunmalıdır.

Hüquqi mövqeyin bildirilməsi tələb olunan digər məsələ G.A.Həsənovanın mülkiyyətçinin “keçmiş ailə üzvü” hesab edilib edilməməsi ilə bağlıdır. 01 oktyabr 2009-cu il tarixdə yeni Mənzil Məcəlləsi qəbul edilənədək qüvvədə olmuş Mənzil Məcəlləsinin 53-cü maddəsi “ailə üzvlərinə aşağıdakıları şamil edirdi: “İcarədarın ailə üzvləri icarədarın arvadı (əri), onların uşaqları və valideynləri hesab olunur. İcarədar ilə birlikdə yaşayıb onunla ümumi təsərrüfat aparan digər şəxslər də icarədarın ailə üzvləri hesab edilə bilərlər”. Həmin Məcəllənin 123-cü maddəsi isə müəyyən edirdi ki, “Bu Məcəllənin 53-cü maddəsində göstərilən şəxslər mülkiyyətçinin ailə üzvləri sayılırlar”

MM-nin 228.5-ci maddəsi mülkiyyətçi ilə ailə münasibətlərinə xitam verildiyi halda yaşayış

binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququ saxlanılan ailə üzvləri və digər ailə üzvlərinə aşağıdakıları şamil edir:

-mülkiyyətçinin onunla birgə yaşayan ailə üzvləri: əri, arvadı, valideynləri, uşaqları;

-mülkiyyətçinin ailə üzvlərinin: yetkinlik yaşına çatmayan uşaqları;

-mülkiyyətçinin ailə üzvlərinin digər ailə üzvləri; ər, arvad

Beləliklə, G.A.Həsənova 01 oktyabr 2009-cu il tarixə kimi mülkiyyətçi ilə birlikdə yaşayıb onunla ümumi təsərrüfat apardığına görə onun ailə üzvü hesab edilə bilər.

Hazırda qüvvədə olan Mənzil Məcəlləsinin 30.1-ci maddəsinə əsasən yaşayış sahəsi mülkiyyətçisinin ailə üzvlərinə həmin mülkiyyətçi ilə ona məxsus olan yaşayış sahəsində birlikdə yaşayan mülkiyyətçinin arvadı (əri), habelə onun uşaqları və valideynləri aid edilir. Digər qohumlar, mülkiyyətçinin himayəsində olan əmək qabiliyyəti olmayanlar mülkiyyətçi tərəfindən ailə üzvləri kimi yaşayış sahəsinə köçürüldükdə, onun ailə üzvləri hesab edilə bilər.

Həmin Məcəllənin 68.1-ci maddəsinə əsasən sosial kirayə müqaviləsi üzrə yaşayış sahəsi kirayəçisinin ailə üzvlərinə kirayəçi ilə birgə yaşayan əri (arvadı), habelə onun uşaqları və

valideynləri aiddir. Digər qohumlar, əmək qabiliyyəti olmayan himayədə olanlar o halda sosial kirayə müqaviləsi üzrə yaşayış sahəsi kirayəçisinin ailə üzvləri hesab edilir ki, onlar kirayəçi tərəfindən yaşayış sahəsinə köçürülmüşlər və onunla birgə təsərrüfat aparırlar. Müstəsna hallarda digər şəxslər məhkəmə qaydasında sosial kirayə müqaviləsi üzrə yaşayış sahəsi kirayəçisinin ailə üzvləri hesab edilə bilər.

Beləliklə, sadalanan maddi hüquq normaları, o cümlədən yeni Mənzil Məcəlləsi G.A.Həsənovanın həmin iş üzrə mülkiyyətçi E.H.Həsənovanın "keçmiş ailə üzvü" olmasını istisna etmir.

Kassasiya instansiya məhkəməsi hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiya məhkəməsində yenidən işə baxılarkən G.A.Həsənovanın mülkiyyətçinin keçmiş ailə üzvü hesab edilməməsi, əgər o keçmiş ailə üzvü hesab edilirsə, mübahisəli mənzildən istifadə hüququnun saxlanması üçün həqiqətən də əsasların olub-olmaması yoxlanılmalı, iddia və qarşılıqlı iddia tələblərinin təmin və ya rədd olunması məsələsi yalnız işin hüquqi əhəmiyyət kəsb edən bütün halları dəyərləndiriləndən sonra həll edilməlidir.

İddia ərizəsində bir neçə müxtəlif tələbin irəli sürülməsinə, lakin yalnız bir tələb üzrə cavabdehin müəyyən edilməsinə baxmayaraq, işə baxan məhkəmələr Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosessual Məcəlləsinin 13-cü maddəsinin tələblərinə əməl etməmişlər

İddiaçı Kərimət Zumrat qızı Dibiroya cavabdehlər - Balakən rayon Polis şöbəsinin Qeydiyyat və Şəxsiyyət vəsiqəsi qrupuna, Şirəliyev Fərhad Sabir oğluna, Şirəliyeva Zübeydə Xancan qızına, Şirəliyeva Fəridə Fərhad qızına və Şirəliyev Zumrat Fərhad oğluna qarşı vəsiyyət üzrə iddiaçı Dibiroya Kərimət Zumrat qızına məxsus Balakən rayonu, Mahamalar kəndindən cavabdehlər Şirəliyev Fərhad Sabir oğlu, Şirəliyeva Zübeydə Xancan qızı, Şirəliyeva Fəridə Fərhad qızı və Şirəliyev Zumrat Fərhad oğlunun qeydiyyatdan çıxarılmaları ilə istifadə hüquqlarını itirmiş hesab edilməsi barədə iddia ərizəsi ilə Şəki İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə müraciət etmişdir.

İddiaçı iddia tələbini onunla əsaslandırılmışdır ki, Balakən Rayon Məhkəməsinin 02 fevral 2010-cu il tarixli

qətnaməsinə əsasən iddiaçı Dibiroya Kərimət Zumrat qızına məxsus Balakən şəhəri, N.Nərimanov küçəsi 61 saylı evindən istifadə hüququna görə 12000 manat məbləğində cavabdehlər pul aldıqdan sonra onların evdən çıxarılmaları ilə istifadə hüququna xitam verilmiş, buna görə də formal olaraq Balakən rayonunun Mahamalar kəndində pasport qeydiyyatında qalmışlar, lakin bir gün də olsa, onlar həmin evdə yaşamamış, bu evdə cavabdehlərə məxsus hər hansı bir əşya olmamışdır. İddiaçı Şirəliyev Fərhad Sabir oğlunun, Şirəliyeva Zübeydə Xancan qızının, Şirəliyeva Fəridə Fərhad qızının, Şirəliyev Zumrat Fərhad oğlunun sözügedən mənzildən qeydiyyatdan çıxarılmasına dair ərizə ilə Balakən RPŞ-nin QŞV-na müraciət etmiş, sonuncu cavab məktubu ilə ona onların mənzildən

qeydiyyatdan çıxarılması üçün məhkəməyə müraciət etməli olduğunu bildirmişdir.

Şəki İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 24 avqust 2012-ci il tarixli qərarı ilə iddiaçı Dibirova Kərimət Zumrat qızının iddiasının mümkün sayılmaması qərara alınmışdır.

Məhkəmənin qeyd olunan qərardan narazı qalan iddiaçı apellyasiya şikayəti verərək birinci instansiya məhkəməsinin 24 avqust 2012-ci il tarixli qərarının tam ləğv edilməsini, qeyd edilən mülki iş üzrə mübahisənin aidiyyətinin müəyyən edilməsi barədə yeni qərar çıxarılmasını məhkəmə kollegiyasından xahiş etmişdir.

Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 10 oktyabr 2012-ci il tarixli qərarı ilə birinci instansiya məhkəməsinin 24 avqust 2012-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsi, apellyasiya şikayətinin təmin olunması, iddiaçı Kərimət Zumrat qızı Dibirovanın iddiasının mümkün sayılması qərara alınmışdır.

İddiaçı 31 yanvar 2013-cü il tarixdə məhkəməyə iddia tələbinin həcmi artırılması barədə ərizə təqdim edərək mərhum anası Dibirova Əsiyyət Məhəmməd qızından Balakən rayonunun Mahamalar kəndində miras qalmış evinin vəsiyyət üzrə mirası faktiki qəbul etmiş iddiaçı Dibirova Kərimət Zumrat qızına məxsus evinə dair Balakən rayon Aqrar İslahat Komissiyası tərəfindən qəbul edilmiş 30 iyun 1998-ci il tarixli 08 sayılı qərarın və onun əsasında verilmiş 25 yanvar 2005-ci il tarixli, JN seriyalı 628A sayılı şəhadətnamənin ləğv edilməsi barədə qərar çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin 05 fevral 2013-cü il tarixli qərarı ilə Balakən Rayon İcra Hakimiyyəti, Azərbaycan Respublikası Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsinin Balakən rayon şöbəsinin üçüncü şəxs qismində məhkəmə icraatına zəruri cəlb edilmələri qərara alınmışdır.

İddiaçı 15 mart 2013-cü il tarixli ərizə ilə Şirəliyev Fərhad Sabir oğlunun, Şirəliyeva Zübeydə Xancan qızının, Şirəliyeva Fəridə Fərhad qızının və Şirəliyev Zumrat Fərhad oğlunun üçüncü şəxs kimi oxunmasını xahiş etmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin 15 mart 2013-cü il tarixli qərarı ilə iddia tələbinin

qismən təmin edilməsi, Balakən rayon Aqrar İslahat Komissiyasının 30 iyun 1998-ci il tarixli, 08 nömrəli qərarının qismən, yəni 0,07 ha torpaq sahəsinin (fərdi yaşayış evi, həyətyanı sahə və sair məqsədlərlə) Şirəliyev Fərhad Sabir oğlunun, Şirəliyeva Zübeydə Xancan qızının, Şirəliyeva Fəridə Fərhad qızının və Şirəliyev Zumrat Fərhad oğlunun (sənəd üzrə Şirəliyeva Zumrat Fərhad qızı) mülkiyyətinə verilməsi hissəsində ləğv edilməsi, torpağın mülkiyyətə verilməsinə dair JN 628 A nömrəli (kod 40108018) şəhadətnamənin ləğv edilməsi, Şirəliyev Fərhad Sabir oğlunun, Şirəliyeva Zübeydə Xancan qızının, Şirəliyeva Fəridə Fərhad qızının və Şirəliyev Zumrat Fərhad oğlunun Balakən rayonu Mahamalar kəndində yerləşən yaşayış evindən pasport qeydiyyatından çıxarılmaları vəzifəsinin Balakən rayon Polis şöbəsinin Qeydiyyat və Şəxsiyyət Vəsiqəsi Qrupuna tapşırılması, iddia tələbinin qalan hissədə təmin edilməməsi qərara alınmışdır.

Məhkəmənin qeyd olunan qərarından narazı qalan üçüncü şəxslər Şirəliyeva Zübeydə Xancan qızı, Şirəliyeva Fəridə Fərhad qızı və Şirəliyev Zumrat Fərhad oğlu apellyasiya şikayəti verərək birinci instansiya məhkəməsinin 15 mart 2012-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini, iş üzrə icraata xitam verilməsinə dair qərar çıxarılmasını məhkəmə kollegiyasından xahiş etmişlər.

Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 28 avqust 2013-cü il qərarı ilə üçüncü şəxslər Şirəliyeva Zübeydə Xancan qızı, Şirəliyeva Fəridə Fərhad qızı və Şirəliyev Zumrat Fərhad oğlunun apellyasiya şikayətinin qismən təmin edilməsi, birinci instansiya məhkəməsinin 15 mart 2013-cü il tarixli qərarının qismən, yəni üçüncü şəxslər Şirəliyeva Zübeydə Xancan qızı, Şirəliyeva Fəridə Fərhad qızı və Şirəliyev Zumrat Fərhad oğluna aid hissədə ləğv edilməsi və həmin hissədə yeni qərarın qəbul edilməsi, iddianın Zübeydə Şirəliyevaya və Zumrat Şirəliyevə aid hissəsinin təmin edilməsi qərara alınmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından iddiaçı kassasiya şikayəti vermişdir. Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi İPM-nin 82-ci maddəsinə, yəni mübahisə ilə əlaqədar iş

şikayət həddində baxılması, qeyd edilən Məcəllənin 12-ci maddəsinə, yəni işə yeni təqdim olunan sübutlar əsasında və faktiki hallar nəzərə alınmaqla baxılması, “Torpaq islahatı haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 9-cu maddəsinə, yəni vətəndaşların qanuni istifadəsindəki fərdi yaşayış evlərinin həyətiani sahələrinin əvəzsiz olaraq onların istifadəsinə verilməsi haqqında müddəalara və Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 152.1-ci maddəsinə istinad etməklə birinci instansiya məhkəməsinin qərarını ləğv etmişdir.

MM-nin 1243-cü maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq, Kərimət Dibiroya və Aşənnə Rizayeva Əsiyyət Dibiroyanın adında qalmış miras əmlakı həm qanun üzrə, həm də vəsiyyət üzrə qəbul edərək idarə etmiş, vergilər və digər ödənişlər də etmişlər. MM-nin 1255-ci maddəsinə əsasən qəbul edilmiş miras onun açıldığı gündən vərəsənin mülkiyyəti hesab edilir. Belə olan halda, Balakən rayon torpaq şöbəsi tərəfindən miras əmlakın və onun altında yerləşən torpaq sahəsinin iddiaçıdan alınıb cavabdehlərə verilməsi tam qanunsuz və əsassız hesab edilməlidir. Üçüncü şəxs hesab edilən şəxslər heç bir vaxt orada yaşamamışlar, nə də hər hansı əşyaya sahiblik etməmişlər. Bu hal qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qətnamələrində də öz təsdiqini tapmışdır.

Şirəliyeva Zübeyda Xancan qızı 2007-ci ilin sonuna qədər Balakən şəhəri, Nərimanov küçəsi, 61 saylı evdə yaşamasını öz izahatında təsdiq etmişdir, buna görə də onların qeydiyyatdan çıxarılması üçün cavabdehlərə müraciət edilmişdir. Bundan əlavə, həmin yaşayış evinin qanuni həyətiani sahəsi islahat zamanı formal qeydiyyatda olduqlarına görə Zübeydə Şirəliyevaya ailə üzvləri ilə birlikdə mülkiyyətlərinə Mahamalar kənd ərazisindən 0,66 ha pay torpaq sahəsi verilmişdir.

Lakin mülkiyyətçisi olduğu, hazırda da istifadəsində olan həyətiani torpaq sahəsinin ondan alınıb cavabdehlərin istifadəsinə verilməsi tam qanuna ziddir. Cavabdehlərin formal qeydiyyatda olduqları evin guya 1990-cı ildə keçmiş həyat yoldaşı tərəfindən tikilməsi, onların mübahisəli evdə doğulub boya-başa çatmaları, yayda və qışda rayona Bakıdan gələndə həmin evdə yaşamaları və həmin ev cavabdehlərin yeganə yaşayış sahəsi olması tam

yalan və böhtandır. İşdə bu faktları təsdiq edən hər hansı sübut yoxdur.

Məhkəmə kollegiyasının “Torpaq islahatı haqqında” Qanunun 8 və 9-cu maddələrinə istinad etməsi tam qanunsuz və əsassızdır.

Belə ki, iddiaçının mərhum anası Əsiyyət Dibiroya 24 dekabr 1991-ci il tarixdə vəfat edən andan Mahamalar kəndində adında miras qalmış əmlakını həm qanun üzrə, həm də vəsiyyət üzrə faktiki olaraq mirası iddiaçı qəbul edib idarə etmişdir. Onun icazəsi olmadan üçüncü şəxs olan Balakən rayon torpaq şöbəsi 1988-ci il tarixdən daimi istifadələrində olan torpaq sahəsinə iddiaçıdan alıb cavabdehlərə verməkdə kobud qanun pozuntusuna yol vermişdir. Ona görə də məhkəmə iclaslarına dəvət olunsalar da məhkəmə iclaslarında iştirak etməkdən imtina etmişlər. Ona görə ki, qeyd edilən torpaq sahələri heç bir vaxt cavabdehlərin istifadəsində olmamışdır. Hazırda da həmin torpaq sahəsi iddiaçının istifadəsindədir.

İşdə olan Mahamalar kənd inzibati ərazi idarəsinin 02 dekabr 2011-ci il tarixli 2471 sayılı arayışına əsasən Dibiroya Əsiyyət Məhəmməd qızı 24 dekabr 1991-ci ildə vəfat etmişdir, onun vəfatından sonra Kərimət və Aşənnə Zümrət qızından başqa digər vərəsələri qalmamışdır.

31 avqust 2010-cu il, 14 yanvar 2012-ci il və 16 yanvar 2013-cü il tarixlərdə K.Dibiroya tərəfindən torpaq vergisi ödənilmişdir.

MPM-nin 217.2-cı maddəsinə əsasən qətnamə mübahisənin hüquq münasibətinin yarandığı zaman qüvvədə olan maddi hüquq normalarına və işin baxılması zamanı qüvvədə olan prosessual hüquq normalarına uyğun çıxarılmalıdır. Lakin məhkəmə kollegiyası tətbiq olunmalı olan maddələri tətbiq etməmişdir, tətbiq olunmayan maddələri tətbiq etmişdir. Tətbiq olunmayan maddələri tətbiq etməklə qanun pozuntularına yol vermişdir. Məhkəmə kollegiyası bu işin nəticəsi ilə maraqlı olduğu üçün 11 iyun 2013-cü il tarixdə o, yeni iddiaçı rəsmi etiraz ərizəsi yazıb məhkəmə kollegiyasına təqdim etsə də etiraz ərizəsi əsassız olaraq qəbul olunmamışdır.

Məhkəmə iclasında iştirak edən iddiaçının vəkili Sahib Muradov kasasiya şikayətində qeyd edilənlərə uyğun çıxış edərək bildirmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi hazırki işə baxarkən maddi və prosessual hüquq

normalarının pozulmasına yol vermiş və bunun nəticəsində qanuna uyğun olmayan qərar qəbul edilmişdir. Bu səbəbdən də o, kasasiya şikayətinin təmin edilməsini, iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 28 avqust 2013-cü il tarixli qərarının ləğv edilməsini, birinci instansiya məhkəməsinin 15 mart 2013-cü il tarixli qərarının qüvvədə saxlanılması barədə yeni qərarın qəbul edilməsini Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasından xahiş etmişdir.

Məhkəmə iclasında iştirak edən iddiaçı da vəkili S.Muradovun çıxışına uyğun izahat verərək, kasasiya şikayətinin təmin edilməsini, iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 28 avqust 2013-cü il tarixli qərarının ləğv edilməsini, birinci instansiya məhkəməsinin 15 mart 2013-cü il tarixli qərarının qüvvədə saxlanılması barədə yeni qərarın qəbul edilməsini Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasından xahiş etmişdir.

İşdə iştirak edən şəxslər məhkəmə iclasının vaxtı və yeri haqqında lazımi qaydada xəbərdar edilmələrinə baxmayaraq, 3-cü şəxslər Z.Şirəliyevanın, F.Şirəliyevanın və Z.Şirəliyevanın nümayəndəsi Bulud Yusifov məhkəmə iclasına vəkilsiz gəldikləri üçün, cavabdehin və digər üçüncü şəxslərin nümayəndələri isə məhkəmə iclasına gəlmədikləri üçün işə onların iştirakı olmadan baxılmışdır.

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosessual Məcəlləsinin 91-ci maddəsinə əsasən Ali Məhkəmə mübahisə ilə bağlı işə şikayət həddində baxır və yalnız apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası Azərbaycan Respublikası İPM-nin 91-ci maddəsinə əsasən apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilib-edilməməsi ilə bağlı qeyd etməyi zəruri hesab edir ki, hər bir halda kasasiya instansiyası məhkəməsi baxılan mübahisəyə maddi və prosessual hüquq normalarının faktlar əsasında tətbiq olunmasına əsaslanıb, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən işin faktiki hallarının düzgün müəyyən edilib-edilməməsini də yoxlamalıdır.

Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası iş üzrə qəbul etdiyi 28 avqust 2013-cü il tarixli qərarla, üçüncü şəxslər Zübeydə Şirəliyeva, Zumrat Şirəliyev və Fəridə Şirəliyevanın apellyasiya şikayətinin qismən təmin edilməsi, birinci instansiya məhkəməsinin 15 mart 2013-cü il tarixli qərarının qismən, yəni üçüncü şəxslər Zübeydə Şirəliyevaya, Zumrat Şirəliyevə və Fəridə Şirəliyevaya aid hissəsində ləğv edilməsi, iddianın Zübeydə Şirəliyevaya, Zumrat Şirəliyevə və Fəridə Şirəliyevaya aid hissəsinin təmin edilməməsi qənaətinə gələrkən, “Torpaq islahatı haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 9-cu maddəsinə, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 152.1-ci maddəsinə, “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 9-cu maddəsinin 1-ci bəndinə əsaslanmışdır.

Bununla əlaqədar olaraq məhkəmə kollegiyası qeyd etməyi zəruri hesab etmişdir, iddiaçı Kərimət Dibirovanın iddiası 3 tələbdən ibarətdir ki, bu tələblər də aşağıdakılardır: Balakən rayon Aqrar İslahat Komissiyasının 30 iyun 1998-ci il tarixli 08 nömrəli qərarının ləğv edilməsi; 7№-628A kod 40108018 nömrəli “Torpağın mülkiyyətə verilməsinə dair şəhadətnamə”nin ləğv edilməsi; Fərhad Şirəliyevin, Zübeydə Şirəliyevanın, Fəridə Şirəliyevanın və Zumrat Şirəliyevin Balakən rayon Mahamalar kəndində yerləşən yaşayış evindən pasport qeydiyyatından çıxarılması vəzifəsinin cavabdeh Balakən rayon Polis Şöbəsinin qeydiyyat və şəxsiyyət vəsiqəsi qrupuna tapşırılması.

Lakin, iddiaçı Kərimət Dibirovanın iddiası yuxarıda göstərilmiş 3 tələbdən ibarət olduğu halda, yalnız bir cavabdeh, yəni Balakən rayon Polis Şöbəsinin qeydiyyat və şəxsiyyət vəsiqəsi qrupu göstərilmişdir ki, bu inzibati orqanın da Balakən rayon Aqrar İslahat Komissiyasının 30 iyun 1998-ci il tarixli 08 nömrəli qərarının və 7№-628A kod 40108018 nömrəli “Torpağın mülkiyyətə verilməsinə dair şəhadətnamə”nin ləğv edilməsinə dair irəli sürülmüş tələblər üzrə cavabdeh ola bilməməsi aşkardır. Sözügedən iki tələbin kimə qarşı yönəlməsi məlum deyil, belə ki, bu tələblər üzrə cavabdehlər iddiaçı tərəfindən iddiada ümumiyyətlə göstərilməmişdir.

Məlum olduğu kimi, 01 yanvar 2011-ci il tarixdən qüvvəyə minmiş Azərbaycan Respublikasının İnzibati-Prosessual Məcəlləsi inzibati hüquq münasibətləri ilə bağlı mübahisələrin məhkəmə aidiyyətini, həmin mübahisələrə məhkəmədə baxılmasının və həll edilməsinin prosessual prinsiplərini və qaydalarını müəyyən edir. (İPM-nin 1.1-ci maddəsi).

İnzibati məhkəmə icraatının prinsipləri İPM-nin 2 fəslində yer almışdır ki, onlardan biri də İPM-nin 13-cü maddəsi ilə müəyyən edilmiş “məhkəmənin yardım etmək vəzifəsi” prinsipidir.

İPM-nin həmin maddəsində deyilir ki, məhkəmə qaldırılan iddialarda yol verilən formal xətalərin aradan qaldırılmasında, aydın olmayan iddia tələblərinin dəqiqləşdirilməsində, yanlış iddia növlərinin münasibləri ilə əvəz olunmasında, natamam faktiki məlumatların tamamlanmasında, eləcə də işin hallarının müəyyənləşdirilməsi və qiymətləndirilməsi baxımından əhəmiyyət kəsb edən izahatların təqdim olunmasında proses iştirakçılarının yardım etməyə borcludur.

Lakin, həm birinci, həm də apellyasiya instansiyası məhkəməsi İPM-nin 13-cü maddəsinin tələblərinə riayət etməyərək, məhkəmənin proses iştirakçılarının, konkret halda iddiaçıya yardım etmək vəzifəsini həyata keçirməmişlər.

Eyni zamanda qeyd edilməlidir ki, həm birinci instansiya, həm də apellyasiya instansiyası məhkəməsi iddiaçının nümayəndəsinin İPM-də nəzərdə tutulmayan “iddianın dürüştəşdirilməsi” kimi qondarma termindən istifadə etməsinə də münasibət bildirməmişlər, halbuki İPM-nin 54-cü maddəsində “iddianın dəyişdirilməsi” anlayışı verilmişdir ki, həmin Məcəllənin 54.1-ci maddəsinə görə inzibati məhkəmə icraatının başqa iştirakçılarının razılığı olduqda və ya məhkəmə iddianın dəyişdirilməsini məqsəduyğun hesab etdikdə, iddiaçı iddianı dəyişdirməyə (iddianın əsasını və ya predmetini dəyişdirməyə, iddia tələbinin həcmi artırmağa və ya azaltmağa) haqlıdır.

Bununla yanaşı apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iddiaçı Kərimət Dibirovanın iddiasının Zübeydə Şirəliyeva, Zumrat Şirəliyev və Fəridə Şirəliyevaya aid hissəsinin, yəni həmin şəxslərin Balakən rayon Mahamalar kəndində yerləşən yaşayış evindən pasport qeydiyyatından çıxarılması vəzifəsinin cavabdeh Balakən rayon Polis Şöbəsinin Qeydiyyat və şəxsiyyət vəsiqəsi qrupuna tapşırılması barədə tələbinin təmin edilməsinə dair gəlidiyi nəticə ilə əlaqədar

olaraq qeyd edilməlidir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən Balakən rayon Məhkəməsinin 02 fevral 2010-cu il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçıdan 12000 manat məbləğində kompensasiya cavabdehlər Fərhad Şirəliyevə, Zübeydə Şirəliyevaya, Zumrat Şirəliyevə və Fəridə Şirəliyevaya ödənilməklə, cavabdehlərin Balakən şəhəri, N.Nərimanov küçəsi 61 №-li ünvanda yerləşən, iddiaçıya məxsus yaşayış evindən istifadə hüquqlarına xitam verilməsi və onların həmin evdən çıxarılması, qətnamənin cavabdehlərin yaşayış evindən istifadə hüquqlarına xitam verilməsi və onların həmin evdən çıxarılması hissəsinin kompensasiya tam ödənilmədən sonra icra edilməsi qət olunması və 03 fevral 2010-cu il tarixli akta əsasən Balakən rayon Məhkəməsinin 02 fevral 2010-cu il tarixli qətnaməsinə görə iddiaçının 9000 manat pulu Zibeydə Şirəliyeva, Zumrat Şirəliyev və Fəridə Şirəliyevaya verməsi, sonuncuların isə pulu almaları müəyyən edilsə də, iş üzrə düzgün qərar qəbul edilməsi baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edən bu faktlar nəzərə alınmamış, halbuki MPM-nin 82.3-cü maddəsinə müvafiq olaraq bir mülki iş üzrə qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qətnaməsi ilə müəyyən edilmiş faktlar həmin işdə iştirak edən şəxslər tərəfindən başqa məhkəmə prosesində mübahisələndirilmir və yenidən sübut edilmir.

Bütün yuxarıda göstərilənlərə əsasən məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir, hazırkı mübahisə ilə bağlı iş üzrə araşdırmanın davam etdirilməsi zəruridir.

Buna görə də məhkəmə kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, iddiaçının kasasiya şikayəti qismən təmin edilməli, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 28 avqust 2013-cü il tarixli qərarı ləğv edilməli, iş təkrar baxılmaq üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilməli, kasasiya şikayəti qalan hissədə təmin edilməməlidir.

Bununla bağlı kollegiya qeyd etmişdir ki, işə apellyasiya instansiyası məhkəməsində təkrar baxılarkən məhkəmə iddiaçı Kərimət Dibirovaya onun qaldırmış olduğu iddia üzrə İPM-nin 13-cü maddəsinin müddəaları baxımından yardım etməklə yanaşı, iş üçün əhəmiyyətli olan sübutları tam, obyektiv və hərtərəfli araşdıraraq onlara düzgün hüquqi qiymət verməli və bunun nəticəsində iş üzrə qanuni və əsaslı məhkəmə aktı qəbul etməlidir.

Baş Prokurorluğun Milli Təhlükəsizlik və Fövqəladə Hallar nazirlikləri, Dövlət Sərhəd Xidmətinin istintaq, təhqiqat və əməliyyat-axtarış fəaliyyətində qanunların icrasına nəzarət idarəsinin prokuroru, Baş ədliyyə müşaviri, hüquq elmləri üzrə fəlsəfə doktoru
Seyfulla Aslanov

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 2002-ci il 12 dekabr tarixli qərarı (mülahizələr, şərhlər və təkliflər)

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” qərarının 2002-ci il 12 dekabr tarixdə qəbul olunmasından ötən 11 il ərzində qanunvericilikdə edilmiş əlavə və dəyişikliklər, ölkəmizin sivil dünyaya sürətli inteqrasiyası, istintaq və məhkəmə təcrübəsinin təkmilləşməsi, «İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Avropa Konvensiyasının ratifikasiya olunması, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedentlərinin düzgün və vahid qaydada tətbiqinin təmini, Azərbaycan Respublikası tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələri özünün qanunvericilik sistemində daxil etməklə beynəlxalq öhdəliklərini yerinə yetirmək yolunu tutması, eləcə də hüquq elminin inkişafı həmin qərarın bəzi müddəalarına yenidən baxılmasını şərtləndirən zəruri amillərdəndir.

Digər tərəfdən, Ali Məhkəmənin Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” həmin qərarında haqlı olaraq qeyd edildiyi kimi, “...bu kateqoriyadan olan işlərə baxılarkən ciddi qanun pozuntularına yol verilməsi halları da mövcuddur. Bu bir tərəfdən də yeni cinayət qanunvericiliyinin qəbul edilməsi və tətbiqi ilə əlaqədardır. Çünki, yeni cinayət qanunvericiliyi bu cinayətlər üzrə əvvəlkindən fərqli bir sıra yeni tövsifedici əlamətlər müəyyən etmişdir. Bu növ cinayətlər üzrə qanunun tətbiqində yol verilən əsas nöqsanlar sırasına məhkəmələrin qəsdən adam öldürmə cinayətlərini ehtiyatçılıqdan adam öldürmə, şəxsin ölümünə səbəb olan sağlamlığa qəsdən ağır zərər vurma, ölümə hədələmə, xuliqanlıq kimi cinayətlərdən bəzən fərqləndirilməməsi, Cinayət Məcəlləsinin 120-ci maddəsində sadalanan tövsifedici əlamətlərə düzgün hüquqi qiymətlər verilməməsi kimi halları aid etmək olar.”

30 dekabr 1999-cu il tarixdə qəbul edilmiş və 1 sentyabr 2000-ci il tarixdən qüvvəyə minmiş Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsi qəsdən adam öldürmənin əvvəlki Cinayət Məcəlləsində göstərilməyən yeni tövsifedici əlamətlərini (məsuliyyəti ağırlaşdıran və ya yüngülləşdirən halları) müəyyən etmişdir.

Hazırda qüvvədə olan Cinayət Məcəlləsi qəbul olunarkən ağırlaşdırıcı hallarda qəsdən adam öldürmənin tövsifedici əlamətlərinin sayı 8-dən 12-ə çatdırılmış, 4 tövsifedici əlamətdə əlavə və dəyişiklik edilmiş, 4-ü isə demək olar ki, eynilə saxlanılmışdır.

Yeni tövsifedici əlamətlər aşağıdakılardır: bir qrup şəxs, qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs, mütəşəkkil dəstə və ya cinayətkar birlik (təşkilat) tərəfindən adam öldürmə (CM-nin 120.2.1-ci maddəsi), təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə, habelə adam oğurluğu və ya girov götürülməsi ilə bağlı adam öldürmə (CM-nin 120.2.9-cu maddəsi), quldurluq, hədə-qorxu ilə tələb etmə və ya banditizmlə əlaqədar adam öldürmə (CM-nin 120.2.11-ci

maddəsi), milli, irqi, dini ədavət və ya düşmənçilik niyyəti ilə adam öldürmə (CM-nin 120.2.12-ci maddəsi).

“Terrorizmin maliyyələşdirilməsi ilə mübarizə haqqında Beynəlxalq Konvensiyaya Azərbaycan Respublikasının qoşulması barədə” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının 17 may 2002-ci il tarixli qanunu ilə qəsdən adam öldürmənin yeni tövsifedici əlaməti – terrorçuluqla əlaqədar adam öldürmə (CM-nin 120.2.11-ci maddəsi) müəyyənləşdirilmişdir.

Bunlardan əlavə, əvvəlki Cinayət Məcəlləsində olan, “xüsusi təhlükəli residivist tərəfindən adam öldürmə” anlayışı çıxarılaraq, həmin hissədə yalnız “təkrar adam öldürmə” saxlanılmış (CM-nin 120.2.10-cu maddəsi), “zərərçəkmiş şəxsin xidməti vəzifəsini və ya ictimai borcunu yerinə yetirməsi ilə əlaqədar öldürmə” bəndinə “onun yaxın qohumlarını öldürmə” (CM-nin 120.2.3-cü maddəsi), “tamah məqsədilə adam öldürmə” bəndinə “sifarişlə, habelə zərərçəkmiş şəxsin orqanlarından və ya toxumalarından istifadə etmək məqsədilə adam öldürmə” (CM-nin 120.2.5-ci maddəsi) və nəhayət, “başqa cinayəti gizlətmək və ya onun törədilməsini yüngülləşdirmək məqsədilə, habelə zorlama ilə əlaqədar adam öldürmə” bəndinə “seksual xarakterli başqa zorakı hərəkətlərlə əlaqədar adam öldürmə” (CM-nin 120.2.6-cı maddəsi) ifadələri əlavə olunmuşdur.

Qəsdən adam öldürmənin qeyd edilən tövsifedici əlamətləri Müstəqil Dövlətlər Birliyinə daxil olan respublikaların Parlamentlərarası Assambleyasının işçi qrupu tərəfindən işlənib hazırlanmış Cinayət Məcəlləsinin model layihəsində nəzərdə tutulmuş və həmin ölkələrin yeni məcəllələrinin layihələri üçün, demək olar ki, əsas olmuşdur.

Heç kim üçün sirr deyildir ki, Azərbaycan Respublikası ilə Rusiya Federasiyasının, eləcə də digər MDB ölkələrinin qanunvericiliyindəki oxşarlıqların sadə bir izahı var – onların hamısı keçmiş SSRİ dövlətinin hüquq sisteminin varisləridir. Bu cəhətdən bütün postsovet məkanı ölkələrinin qanunvericiliyi və hüquq praktikası Azərbaycan Respublikası üçün maraqlıdır.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, qəsdən adam öldürmənin əvvəlki Cinayət Məcəlləsində göstərilməyən yeni tövsifedici əlamətlərindən biri də, təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə, habelə adam oğurluğu və ya girov götürülməsi ilə bağlı adam öldürmədir (Azərbaycan Respublikası CM-nin 120.2.9-cu maddəsi).

Onu da qeyd edim ki, bütün elmi və praktiki mübahisələrə, fikir ayrılıqlarına baxmayaraq, qəsdən adam öldürmənin yeni tövsifedici əlaməti olan “təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə, habelə adam oğurluğu və ya girov götürülməsi ilə bağlı adam öldürmə”, demək olar ki, keçmiş sovet məkanında formalaşmış müstəqil dövlətlərin cinayət məcəllələrinə bu və ya digər formada və müəyyən dəyişikliklərlə daxil edilmişdir. Doğrudur, bu cinayət tərkibinin tətbiqində yarana biləcək çətinlikləri nəzərə alaraq, bəzi dövlətlər bundan imtina etmiş, bəziləri qanunun özündə audentik təfsirini verməklə və yaxud digər formada dəqiqləşmələr aparmışlar. Bütün bunlar araşdırmağa cəhd edəcəyimiz xüsusat üçün əhəmiyyət kəsb edən məsələdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, 8 dekabr 1960-cı il tarixdə qəbul olunmuş və 1 sentyabr 2000-ci il tarixədək qüvvədə olmuş Azərbaycan Respublikası CM-də “təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə” anlayışından istifadə olunmasa da, bu cinayət “xüsusi amansızlıqla adam öldürmə” cinayətinin tərkib elementi kimi tövsif edilmiş və tətbiq olunmuşdur. Yəni “təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə” cinayət qanunu üçün yeni anlayış olsa da, keçmiş SSRİ-nin və Azərbaycan Respublikasının məhkəmə təcrübəsi və cinayət hüquq nəzəriyyəsi üçün yeni hadisə deyildir. Belə ki, əvvəllər də köməksiz vəziyyətdə olan uşağı, azyaşlı, ahıl qocanı, hərəkət etmək və müqavimət göstərmək imkanı olmayan əlili və yaxud ağır xəstəni, eləcə də, digər fiziki və ya psixi problemlərinə görə, eyni zamanda, konkret olaraq düşdüyü vəziyyətlə əlaqədar (məsələn, ağır yükün altında sıxılmış vəziyyətdə qalan, böyük vəhşi heyvanlar üçün qurulmuş tələyə düşən və s.) onu həyatdan mərhum etmək istəyən şəxsə, təqsirkarın qəsdinin mahiyyətini, bir qayda olaraq, dərk etməsinə baxmayaraq, ona heç bir müqavimət

göstərmək imkanı olmayan və öz ölümünün baş verəcəyi anı xüsusi iztirabla gözləyən şəxsi qəsdən öldürmə də, xüsusi amansızlıqla adamı öldürmə kimi qiymətləndirilməklə, ağırlaşdırıcı hallarda qəsdən adam öldürmə hesab olunurdu.

Yenilik ondan ibarətdir ki, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 2002-ci il 12 dekabr tarixli 3 N-li qərarının 13-cü bəndində imperativ formada müəyyən edilmişdir ki, yatmış şəxsin qəsdən öldürülməsi təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə, yəni ağırlaşdırıcı hallarda qəsdən adam öldürmə kimi qiymətləndirilməlidir.

Plenum qərarının qeyd edilən 13-cü bəndində göstərilir ki, “Azərbaycan Respublikası CM-nin 120.2.9-cu maddəsi ilə məsuliyyət o vaxt yaranır ki, zərərçəkmiş şəxs özünün fiziki və ya psixi qüsurlarına görə təqsirkara müqavimət göstərmək imkanına malik olmur və cinayət törədən şəxs zərərçəkmişin köməksiz vəziyyətdə olduğunu dərk edir. Köməksiz vəziyyətdə olmaq dedikdə, zərərçəkmişin qoca, xəstə, azyaşlı, bəzi hallarda yetkinlik yaşına çatmamış olması, özündən getmə, huşsuz, yatmış, bərk sərxoş vəziyyətdə olması kimi hallar başa düşülməlidir.”

Hər şeydən əvvəl onu qeyd etmək lazımdır ki, yatmış şəxsi qəsdən öldürmənin özü-özlüyündə ağırlaşdırıcı hallarda qəsdən adam öldürmə kimi qiymətləndirilməsi məsələsi, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun yuxarıda adı göstərilən 2002-ci il 12 dekabr tarixli qərarından təxminən, 6 il əvvəl, yəni 1 yanvar 1997-ci il tarixdə Rusiya Federasiyası CM-nin qüvvəyə minməsi və həmin Məcəllənin 105-ci maddəsinin 2-ci hissəsinin “B” bəndində “təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə”nin qəsdən adam öldürmə cinayətinin yeni tövsifedici əlaməti kimi müəyyənləşdirilməsi ilə məhkəmə praktikasına daxil olmuş və çox təəssüf ki, müəyyən müddət ərzində, istər cinayət hüquq elmində, istərsə də məhkəmə praktikasında “hakim mövqə” tutmuşdur. Belə ki, Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsinin Cinayət işləri üzrə məhkəmə kollegiyasının “Revinin işi üzrə” qərarında yatmış şəxsin baş nahiyəsinə balta ilə 3 dəfə zərbə vurmaqla onun öldürülməsi təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə kimi qiymətləndirilmiş və həmin ölkənin Ali Məhkəməsinin 1997-ci ilin 2-ci rübünə dair məhkəmə praktikasının icmalında xüsusi dəyərləndirilmişdir.

Bərk sərxoş vəziyyətdə yatmış şəxsin başına çəkilə 14 dəfədən az olmayaraq zərbə vuraraq onu öldürmüş “Slovadnuyukun işi üzrə” də təqsirləndirilən şəxsin əməlinin RF CM-nin 105-ci maddəsinin 2-ci hissəsinin “B” bəndi ilə (təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə) tövsif edilməsini RF Ali Məhkəməsinin Cinayət işləri üzrə məhkəmə kollegiyası 9 sentyabr 1999-cu il tarixli qərarı ilə əsaslı hesab etmişdir.

Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsinin təcrübəsində yuxarıda göstərilən bir neçə konkret cinayət işi üzrə (onların sayı bir o qədər də çox deyil) qəbul edilmiş həmin qərarlar, çox təəssüflər olsun ki, ümumi məhkəmə praktikası (o cümlədən Rusiya Federasiyasının məhkəmə praktikasında yatmış şəxsin qəsdən öldürmənin özü-özlüyündə ağırlaşdırıcı hallarda qəsdən adam öldürmə, yəni təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə kimi qiymətləndirilməsindən qəti surətdə imtina olunması və yaxud işin hallarından asılı olaraq bu məsələyə fərqli yanaşmaların olması təcrübəsi) nəzərə alınmadan, prezident kimi tətbiq olunmuş, Rusiya Federasiyasında və ölkəmizdə çap olunmuş əksər kommentariyalarda, eləcə də bəzi cinayət-hüquq ədəbiyyatında da özünə “vətəndaşlıq hüququ” qazanmışdır.

Hətta, Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 1999-cu il 27 yanvar tarixli 1 N-li qərarının 7-ci bəndinin tələbləri və Müstəqil Dövlətlər Birliyinə daxil olan digər respublikaların təcrübəsi nəzərə alınmamışdır. Bütün bunlar, mənim fikrimcə, yatmış şəxsin qəsdən öldürülməsi cinayətinin Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 2002-ci il 12 dekabr tarixli 3 N-li qərarının 13-cü bəndində imperativ formada “təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə” kimi qiymətləndirilməsi ilə nəticələnmişdir.

Şübhəsiz ki, bu özü-özlüyündə, bir o qədər də narahatçılıq doğuran hal deyildir. Narahatçılıq doğuran hal odur ki, Rusiya Federasiyası istintaq və məhkəmə təcrübəsindən fərqli olaraq, bizim

ölkəmizdə Ali Məhkəmənin Plenum qərarının qeyd edilən müddəası qəsdin məzmunu və istiqaməti, cinayətin edilmə üsulu, motivi, məqsədi, eləcə də, cinayətin tövsifi üçün zəruri olan digər hallar, o cümlədən ədalətlik prinsipi nəzərə alınmadan imperativ formada, birmənalı, qeyd-şərtsiz tətbiq olunur. Bu da, demək olar ki, əksər hallarda cinayət əməlinin Azərbaycan Respublikası CM-nin 120.1-ci maddəsi ilə, yəni ağır cinayət kimi qiymətləndirilməli olduğu halda, kifayət qədər əsas olmadan Azərbaycan Respublikası CM-nin 120.2.9-cu maddəsi ilə, yəni xüsusilə ağır cinayət kimi qiymətləndirilməsi ilə nəticələnmişdir. Təqsirləndirilən şəxs həmin əmələ görə 7 ildən 12 ilədək azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilməli olduğu halda, 12 ildən 15 ilədək azadlıqdan məhrum etmə və ya ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunur və digər ağır məhrumyyətlərə düşər olur. Bu da bərabər mənafelərə bərabər münasibəti özündə birləşdirən ədalətlik prinsipi və cəzanın məqsədləri ilə bir araya sığmır.

Hüquq ədəbiyyatında haqlı olaraq göstərilir ki, cinayətlərin tövsifi qaydaları dedikdə, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi və Ali Məhkəməsi plenumlarının qərarlarında, eləcə də məhkəmə təcrübəsi və cinayət-hüquq nəzəriyyəsi tərəfindən işlənilib hazırlanmış cinayət qanununun tətbiqi üsulları başa düşülür.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 244.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” 17 mart 2011-ci il tarixli Qərarında qeyd edilmişdir ki, cinayətin tövsifi törədilən konkret cinayət əməlinin cəhətləri ilə cinayət-hüquq normasının dispozisiyasında nəzərdə tutulan tərkib əlamətləri arasında uyğunluğu müəyyən etməklə, müvafiq prosessual sənəddə öz əksini tapan və cinayət-hüquqi nəticələrə səbəb olan əmələ verilən cinayət hüquqi qiymətdir. Cinayətin tövsifi mühüm sosial və hüquqi əhəmiyyətə malikdir. Tövsif CM-də müəyyən edilmiş vəzifələrin yerinə yetirilməsi baxımından, cinayət qanununun tətbiq etməyə səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslər tərəfindən həyata keçirilən mühüm məntiqi proses olub, onun yekununda konkret sosial hadisəyə, cəmiyyət üçün təhlükəli olan insan davranışına hüquqi qiymət verilir. Bu isə ilk növbədə işin faktiki hallarının hərtərəfli öyrənilməsini, cinayət hüquq normasının düzgün seçilməsini və onun məzmununun izah edilməsini tələb edir.

Həmin Qərarla həmçinin nəzərə çatdırılmışdır ki, hər bir cinayət əməli araşdırılarkən onun tərkibinin düzgün müəyyən edilməsi və düzgün tövsif edilməsi cinayət əlamətlərini əks etdirən əməllərin cinayət olub-olmamasını, cinayət törətməkdə təqsirləndirilən şəxsin təqsiri olub-olmamasını müəyyənləşdirməyə, habelə həmin cinayətə görə təqsirləndirilən şəxsə ədalətli cəza təyin edilməsinə yönəlmişdir. Əks hal təqsiri olmayan şəxsin məsuliyyətə alınmasına, yaxud da cinayət törətməkdə təqsirli olan şəxsin məsuliyyətdən kənar qalmasına, cəzanın düzgün olmayan tətbiqinə səbəb ola bilər. Bu isə öz növbəsində CM-in əsaslandığı qanunçuluq, qanun qarşısında bərabərlik, təqsirə görə məsuliyyət, ədalət və humanizm, həmçinin yuxarıda göstərilən konstitusion prinsiplərin pozulmasına gətirib çıxara bilər.

Cinayətin tövsifi zamanı Ali Məhkəmənin Plenum qərarlarını məhkəmə təcrübəsindən və cinayət-hüquq nəzəriyyəsindən, eləcə də müstəntiqin, prokurorun və ya hakimin sübutların məcmusunu hüquqi qiymətləndirərkən qanunu və vicdanını rəhbər tutaraq öz daxili inamına əsaslanması barədə cinayət-prosessual qanunvericiliyin tələblərindən təcrid olunmuş vəziyyətdə, imperativ hüquq nornmaları kimi tətbiq etmək, şübhəsiz ki, müsbət hadisə deyildir.

Beləliklə, yatmış şəxsin qəsdən öldürmə, eləcə də, ümumilikdə, təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə, eyni zamanda, digər cinayətlərin tövsifi hər bir konkret əməldə işin bütün halları nəzərə alınmaqla kompleks şəkildə qiymətləndirilməlidir.

Ölkəmizin cinayət hüququ elminin inkişafında xüsusi xidmətləri olan görkəmli hüquqşünas alim İsa Məmmədov hələ 42 il əvvəl çap etdirdiyi “Şəxsiyyət əleyhinə olan cinayətlər” kitabında göstərirdi ki, yatmış şəxsin öldürülməsi özü-özlüyündə xüsusi amansızlıqla adamı öldürmə (*yəni ağırlaşdırıcı hallarda qəsdən adam öldürmə* - izah mənimdir // S.X.Aslanov) kimi qiymətləndirilə bilməz.

Hüquq elmləri doktoru, professor Firudin Səməndərov nəzəriyyə və praktikada köməksiz vəziyyətdə olan zərərçəkənlərə - özündən gedən (qəşş edən), huşsuz olan, tam sərxoşluq, ağır xəstə vəziyyət, çox qoca, azyaşlı, yatmış və s. şəxsləri daxil etsə də, yatmış şəxsin öldürmənin bu

xarakterli cinayətlərə aid edilməsinin mübahisəli olduğunu göstərmişdir. Belə ki, müəlliflərdən S.V.Borodin yatmış şəxsin öldürmənin köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə kimi qiymətləndirilməsinin əleyhinə olaraq, həmin fikri qəti surətdə rədd etmişdirsə, başqa bir qrup müəlliflər bu məsələnin mübahisəli olduğunu, yatmış şəxsin və yaxud bərk sərxoş, eləcə də huşsuz vəziyyətdə olan şəxsin öldürülməsinin hər bir halda bu xarakterli cinayətlərə aid olunmasının düzgün olmadığını göstərmişlər.

Yatmış şəxsi qəsdən öldürmənin özü-özlüyündə, qeyd-şərtsiz ağırlaşdırıcı hallarda qəsdən adam öldürmə kimi qiymətləndirilməsinin əleyhinə olan müəlliflərin fikrincə, köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmək dedikdə, zərərçəkmiş şəxsə əlavə, xüsusi əzab və izzət verilməsi başa düşülməlidir. “O başa düşür ki, onu indi və tezliklə öldürəcəklər, lakin özünün fiziki vəziyyəti ilə əlaqədar heç bir müqavimət göstərə bilmir, heç kəsi köməyə çağıra bilmir.” “Zərərçəkmiş şəxs başa düşməlidir ki, bu və ya digər hallarla əlaqədar düşdüyü vəziyyət, onu müqavimət göstərmək imkanından məhrum etmişdir və o, qatil qarşısında köməksiz vəziyyətdə qalmışdır.” Qeyd edilən müəlliflər göstərilən əsərlərində, belə bir nəticəyə gəlirlər ki, yatmış və yaxud huşsuz vəziyyətdə olan adamı öldürməni köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə kimi qiymətləndirmək, şübhəsiz ki, düzgün olmazdır.

Hüquq ədəbiyyatında əksər müəlliflər S.İ.Dementevin və A.H.Krasikovun yuxarıda göstərilən mövqeyini müdafiə edərək, qanunverici orqanın köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmənin “sadə” adam öldürməyə nisbətən, yüksək ictimai təhlükəliliyə malik əməl kimi qiymətləndirilməsinin təqsirləndirilənin şəxsiyyətinin daha təhlükəliliyi ilə əlaqədar olduğunu göstərirlər. Yoxsa, snayper atəşi nəticəsində öldürülən şəxsin də, təqsirləndirilən şəxsə heç bir müqavimət göstərmək imkanına malik olmaması və təqsirkarın bunu əvvəlcədən bilməsi əsas ilə, köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə kimi qiymətləndirilməsinə dair absurd bir nəticə qarşıda durar.

Bəzən zərərçəkmiş Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun yuxarıda adı qeyd edilən qərarının 13-cü bəndində anlayışı verilmiş “köməksiz vəziyyətdə” olmayan, sağlam bir şəxs olmasına baxmayaraq, elə bir vəziyyətdə, elə bir şəraitdə silahlı cinayətkarların əhatəsində ola bilər ki, hər hansı bir formada müqavimət göstərmək, özünü müdafiə etmək imkanında olmasın. Belə olan halda, həmin zərərçəkmiş də köməksiz vəziyyətdə olan şəxs kimi qiymətləndirilməlidir?

Bəzi müəlliflər daha irəli gedərək, yatmış şəxsin öldürmənin köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə kimi qiymətləndirilməsinin məntiqsizlik olduğunu göstərirlər. Belə ki, yatmış şəxsi yuxudan oyatdıqdan sonra öldürülməsinin onun yatmış vəziyyətdə öldürülməsindən daha az təhlükəli cinayət kimi qiymətləndirilməsi absurtdur, hətta belə demək olar ki, şəxsi yuxudan oyatmadan öldürmə, müəyyən mənada, humanistlikdir.

Cinayət hüquq elmində işlənilib hazırlanmış həmin konsepsiya Rusiya Federasiyasının məhkəmə təcrübəsində də öz əksini tapmışdır. Belə ki, Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 1999-cu il 27 yanvar tarixli 1 N-li qərarında yatmış və yaxud huşsuz vəziyyətdə olan adamı öldürmənin köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə kimi qiymətləndirilməsi barədə heç bir konkret müddəa yoxdur. Doğrudur, bəzən hüquq ədəbiyyatında bu məsələdə qeyri-dəqiqliyə yol verilməsi hallarına da təsadüf edilir. Məsələn, müəlliflərdən A.İ.Kopobev öz məqaləsində RF Ali Məhkəməsi Plenumunun yuxarıda adı göstərilən qərarının 7-ci bəndində verilmiş “təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə” tərkibinin anlayışını göstərdikdən sonra, vasitəsilə nitq haqqında dilin üslub qaydalarının tələblərini pozmaqla, abzassız, elə həmin cümlənin arxasınca, hüquq tətbiq edən orqanın (*по мнению правоприменителя*) fikrincə, yatmış şəxsin öldürmənin də köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə kimi qiymətləndirilməsini göstərmişdir. Buradan, ilk baxışda, elə görünür ki, qeyd edilən fikir RF Ali Məhkəməsi Plenumunun 1999-cu il 27 yanvar tarixli 1 N-li qərarına aiddir. Həqiqətdə isə, həmin müddəanın nə RF Ali Məhkəməsi Plenumunun yuxarıda adı göstərilən qərarına, nə də həmin qərara 6 fevral 2007-ci il tarixli 7 N-li, 3 aprel 2008-ci il tarixli 4 N-li və nəhayət, 3 dekabr 2009-cu il tarixli 27 N-li Plenum qərarları ilə edilmiş əlavə və

dəyişikliklərə aidiyyəti yoxdur və həmin sənədlərdə sözügedən məsələ barədə heç bir konkret göstəriş öz əksini tapmamışdır.

Moskva şəhər məhkəməsinin 24 sentyabr 1999-cu il tarixli hökmü ilə Bıçenkov bərk sərxoş vəziyyətdə yatmış zərərçəkmişlər Toçilinanı qəsdən öldürməyə və Yudinanı öldürməyə cəhd etdiyinə görə məhkum olunmuş, onun əməli “təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə” və həmin cinayətə cəhd kimi qiymətləndirilmişdir. Vəkilin kassasiya şikayəti əsasında 17 noyabr 1999-cu il tarixdə işə baxan RF Ali Məhkəməsinin Cinayət işləri üzrə məhkəmə kollegiyası hökmü dəyişdirərək, Bıçenkovun əməlinə düzgün hüquqi qiymət verilmədiyini, zərərçəkmişlərin bərk sərxoş vəziyyətdə yatmalarının köməksiz vəziyyət kimi qiymətləndirilməsinin düzgün olmadığını göstərmişdir. RF Ali Məhkəməsinin Cinayət işləri üzrə məhkəmə kollegiyasının “Tarasovun işi üzrə” qərarında da “yuxunun köməksiz vəziyyət olmadığı”, “zərərçəkmişin yatması RF CM-nin 105-ci maddəsinin 2-ci hissəsinin “B” bəndində göstərilən tərkibi yaratmadığı” göstərilməklə, eyni mövqe müdafiə edilmişdir. Başqa bir cinayət işində məhkəmə göstərir ki, “yuxu insanın həyatı zəruri və fizioloji şərtlənmiş vəziyyətdir” və bu özü-özlüyündə köməksiz vəziyyət hesab oluna bilməz.

“Köməksiz vəziyyət” anlayışı Azərbaycan dilinin izahlı lüğətində, eləcə də rus dilindən tərcümədə və digər lüğətlərdə etimoloji cəhətdən təxminən eyni mənada işlədilir. Cinayət qanununda isə həmin anlayışın müxtəlif maddələrdə müxtəlif məzmununda və formada işlədilməsi diqqət tələb edən məsələdir. Belə ki, Azərbaycan Respublikası CM-nin 120.2.9-cu maddəsində işlədilən “təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan” anlayışından fərqli olaraq, Azərbaycan Respublikası CM-nin 61.1.7-ci maddəsində bu anlayış “azyaşlı, qoca və ya köməksiz vəziyyətdə olan” kimi işlədilmiş, sonuncu halda, səciyyəvi keyfiyyət xüsusiyyətləri, yəni zərərçəkənin azyaşlı və ya qoca olması “köməksiz vəziyyətdə olan şəxsdən” ayrı göstərilmişdir. CM-nin 126.2.3 və 127.2.2-ci maddələrində həmin ifadə “təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan”, CM-nin 133.2.4-cü maddəsində “təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə yetkinlik yaşına çatmayan, habelə köməksiz vəziyyətdə olan”, CM-nin 137.3, 149.1 və 150.1-ci maddələrində “zərərçəkmiş şəxsin köməksiz vəziyyətindən istifadə etməklə” və nəhayət, CM-nin 143-cü maddəsində “özünü qorumaq üçün tədbir görmək imkanından məhrum olan” kimi işlədilmişdir.

Müqayisədən göründüyü kimi, cinayət qanununun yuxarıda sadalanan 9 maddəsinin hər hansı birində, o cümlədən CM-nin 120.2.9-cu maddəsində “zərərçəkmiş şəxsin köməksiz vəziyyətdə olması dedikdə, onun eyni zamanda, yatmasının da başa düşülməsi” ifadəsi kifayət qədər qeyri-ciddi səslənəcəkdir.

Yatmış şəxsi qəsdən öldürmənin özü-özlüyündə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə kimi qiymətləndirilməsinin düzgün olmaması barədə fikrimi əsaslandırmaq üçün, doğruluğunun isbata ehtiyacı olmayan bir hüquq aksiomuna istinad etmək istəyirəm: “Qanunda qeyri-müəyyənlik məsuliyyəti ağırlaşdıran istiqamətə deyil, yalnız məsuliyyəti yüngülləşdirən istiqamətə təfsir edilməlidir.” Bu, dünyanın bütün hüquq sistemlərinin hamılıqla, mübahisəsiz qəbul etdikləri hüquqi başlanğıc və rəhbər müddədir. Təqsirsizlik prezumsiyasının zəruri elementi, səciyyəvi keyfiyyət xüsusiyyətidir.

Azərbaycan Respublikası CPM-nin 21.2-ci maddəsində göstərilir ki, cinayət və cinayət-prosessual qanunların tətbiqində aradan qaldırılmamış şübhələr təqsirləndirilən şəxsin (şübhəli şəxsin) xeyrinə həll olunmalıdır.

Qanunda göstərilən həmin şübhələr, yəni cinayət və cinayət-prosessual qanunların tətbiqi ilə bağlı yaranan şübhələr təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə qanunvericiliyin təfsiri vasitəsilə tənzimlənir.

Hüquq ədəbiyyatında haqlı olaraq qeyd edilir ki, ittihamın əsasını təşkil edən rəsmi tövsif Azərbaycan Respublikası CPM-da göstərilən qaydada dəqiq müəyyən edilmiş faktiki hallara söykənməlidir. Cinayətin tövsifi prosesində məhz bu faktiki əsasla cinayət tərkibi tutuşdurulmalıdır. Bütün mübahisələr və aradan qaldırılması mümkün olmayan şübhələr təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll olunur.

Respublika Ali Məhkəməsi Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 2002-ci il 12 dekabr tarixli 3 N-li qərarının 13-cü bəndinə əsasən yatmış şəxsi, huşsuz, bərk sərxoş və özündən getmiş vəziyyətdə olan şəxsi qəsdən öldürmə, özü-özlüyündə təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə (Azərbaycan Respublikası CM-nin 120.2.9-cu maddəsi) kimi qiymətləndirilərsə, onda o, “sadə adam öldürmə”dən (yəni Azərbaycan Respublikası CM-nin 120.2-ci maddəçində nəzərdə tutulmuş məsuliyyəti ağırlaşdırən hallar və Azərbaycan Respublikası CM-nin 121, 122 və 123-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş məsuliyyəti yüngülləşdirən hallar olmadan adam öldürmə) hansı səciyyəvi keyfiyyət xüsusiyyətlərinə görə daha təhlükəli olacaq? Bu cinayətin ictimai təhlükəlilik dərəcəsinin daha yüksəkliyi özünü nədə göstərəcək?

Bütün bu və bu kimi çoxsaylı digər suallarla əlaqədar fikrimi yekunlaşdırmaq üçün prokurorluqda işlədiyim dövrdə istintaq təcrübəmizdən üç hadisəni kəzuz formasında misal göstərmək məqsədmüvafiq olardı.

Birincisi, zərərçəkən T. növbəti dəfə ailə üzvlərinə xüsusi azgınlıq və həyasızlıqla fərqlənən hörmətsizlik etmək istəmiş, bu məqsədlə yeni il axşamı arvadı və yetkinlik yaşına çatmamış iki oğlu ilə birgə yaşadığı evə əxlaqsız qadın dəvət edərək, yeni ili həmin qadınla qarşılayacağını bildirmişdir. Bundan sonra, yaranmış münaqişə zəminində arvadını döymüş, kiçik oğlu L. yaxınlıqda yaşayan nənəsini köməyə çağırmış, nənə əxlaqsız qadını qovduqdan sonra T. arvadını yenidən döymüş və spirtli içki qəbul edərək yatmışdır. Ağır ailə vəziyyətində olan yetkinlik yaşına çatmamış L. atasının yatdığını görüb, onu qəsdən öldürmək barədə əvvəlcədən planlaşdırdığı niyyətini həyata keçirmək üçün əlverişli məqam olması qərarına gələrək, ov tufəngindən bir atəş açmaqla atasını qəsdən öldürmüşdür. Burada L.-in atası yatdıqdan sonra cinayətkar qəsdini həyata keçirməsi həm fiziki, həm də psixoloji hallarla bağlıdır. Belə ki, fiziki cəhətdən atasının ondan çox qüvvətli və cəld olması, L.-in yetkinlik yaşına çatmaması, atası oyaq olarsa cinayətkar qəsdini başa çatdırmağa psixoloji cəhədən qadir olmayacağı barədə gümanları diqqət tələb edən məsələlərdir.

İkinci hadisə, zərərçəkmiş şəxs N. ailəsinə baş çəkmək üçün xarici dövlətdən evinə qayıdarkən, arvadı M.-in və 3 azyaşlı övladının maddi çətinliklər içərisində olduğunu görmüş, göndərdiyi pulların arvadının hara xərcləməsi ilə maraqlanmışdır. Arvadı onun göndərdiyi bütün pulları vərəm xəstəsi olan azyaşlı qızı D.-nin müalicəsinə xərclədiyini bildirdikdə, aralarında mübahisə düşmüş, N. arvadını döyərək qızı D.-nin müalicəsinin əhəmiyyətsiz olduğunu, onun ağır xəstəlikdən onsuz da öləcəyini nələyiq və azgın sözlərlə dəfələrlə təkrar etmişdir. N.-in öz doğma qızı barədə ifadələrindən sonra arvadı M. onu öldürmək qərarına gəlir, həyətdə xeyli ağılıqdan sonra evə qayıtdıqda ərinin yatdığını görür, qəsdini həyata keçirmək üçün əlverişli məqam olduğu qərarına gəlir və həyətdə qayıdaraq götürdüyü balta ilə ərinin baş hahiyyəsinə bir neçə zərbə vurmaqla onu öldürür.

Üçüncü hadisə də özünəməxsus diqqət tələb edir. Belə ki, yetkinlik yaşına çatmamış R. böyük qardaşının arvadı ilə atası Z.-nin intim münasibətdə olmasını ailə üzvlərinin bilməsi ilə əlaqədar yaranmış ağır ailə vəziyyətində öz atası Z.-ni öldürmək qərarına gəlir. Bir neçə gün cinayətkar qəsdini hansı üsulla həyata keçirmək barədə fikirləşir. Nəhayət, atasının günorta vaxtı öz otağında yatdığını görüb, tufəngdən iki dəfə atəş açmaqla onu qətlə yetirmişdir.

Təbii olaraq, yuxarıda qeyd etdiyim suallar təkrar qarşıda durur. Göstərilən 3 hadisədəki təqsirləndirilən şəxslərin, başqa qəsdən adam öldürənlərdən daha təhlükəli olması özünü nədə göstərir? Nə üçün bu adam öldürənlərin başqa adam öldürənlərə nisbətən ictimai təhlükəlilik dərəcəsi daha yüksəkdir? Nə üçün yuxarıda göstərilən 3 təqsirləndirilən şəxs 7 ildən 12 ilədək müddətə azadlıqdan məhrumətmə cəzası ilə islah oluna bilməzlər, onlara 12 ildən 15 ilədək müddətə azadlıqdan məhrumətmə, ya da ömürlük azadlıqdan məhrumətmə cəzası (Şübhəsiz ki, burada Azərbaycan Respublikası CM-nin 57.2-ci maddəçinin tələbləri nəzərə alınmaqla) verilməlidir? Əks halda sosial ədalət bərpa olunmazmı?

Əgər həmin şəxslər öldürəcəkləri şəxsləri yuxudan oyadıb, öldürmək niyyətlərini onlara elan etdikdən sonra cinayətkar qəsdlərini həyata keçirsəydilər, bu daha amansız olmayacaqdımı? Yoxsa əksinə, əməlin ictimai təhlükəlilik dərəcəsi aşağı düşəcək, yatmış şəxsi yuxudan oyatdıqdan sonra

öldürməklə, cinayətkar cəmiyyət üçün daha təhlükəsiz olacaq, ona 12 ildən artıq cəza verməyə ehtiyac qalmayacaq, onlar həmin cəza ilə də islah olunacaq və sosial ədalət bərpa olunacaqdır? Zərərçəkəni yuxudan oyatdıqdan sonra öldürən şəxsin əməli, təkcə onu yuxudan oyadıb sonra öldürdüyü üçün, xüsusilə ağır cinayətdən ağır cinayətə tövsif edilməsi, cəzasının ən aşağı həddinin 5 il azaldılması ədalətlidir? Məntiqlidir? Qanunidirmi?

Bu normal məntiq deyil. Deməli, bu məntiqlə qanunun təfsiri, izahı da normal ola bilməz. Bu qanunun ruhuna və həqiqətə uyğun gəlməyən yozumdur, kommentariyadır. Heç şübhəsiz ki, qanunverici orqan “təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə” anlayışını yeni cinayət qanununa əlavə edəndə, yuxarıda qeyd edilən formada tətbiq olunmasını nəzərdə tutmamışdır.

Fikrimizlə razılaşmayanlar belə bir arqument irəli sürə bilərlər ki, yatmış şəxs təqsirkara müqavimət göstərmək imkanına malik olmur və cinayəti törədən şəxs zərərçəkmişin köməksiz vəziyyətdə olduğunu dərk edir. Belə olan vəziyyətdə, təbii olaraq yeni suallar ortaya çıxır. Zərərçəkən şəxs snayper atəşi ilə öldürüləndə də, məsafədən idarə olunan partlayıcı qurğularla qətlə yetiriləndə də (bu siyahını xeyli genişləndirmək olar) təqsirkara heç bir müqavimət göstərmək imkanına malik olmur, cinayəti törətmiş şəxs də zərərçəkmişin köməksiz vəziyyətdə olduğunu, yəni ona heç bir müqavimət göstərməyəcəyini və belə bir imkanın olmadığını dərk edir. Lakin həmin əməllər özü-özlüyündə Azərbaycan Respublikası CM-nin 120.2.9-cu maddəsinə tövsif edilmir və təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan adamı öldürmə kimi qiymətləndirilmir.

Beləliklə, həmin Plenum qərarının 13-cü bəndinin 1-ci abzasından 2-ci cümləsindən “özündən getmə, huşsuz, yatmış, bərk sərxoş vəziyyətdə olması kimi” sözlərinin çıxarılması məqsədmüvafiq olardı.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 2002-ci il 12 dekabr tarixli 3 N-li qərarının diqqət tələb edən müddəalarından biri də təkrar adam öldürmə ilə əlaqədardır. Belə ki, qüvvədə olan cinayət qanununa əsasən, “təkrar adam öldürmə” ağırlaşdırıcı hallarda qəsdən adam öldürmə kimi Azərbaycan Respublikası CM-nin 120.2.10-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş məsuliyyətə səbəb olur. Həmin tövsifedici əlamət Azərbaycan Respublikasının 1960-cı il 8 dekabr tarixli qanunu ilə təsdiq edilmiş CM-nin 94-cü maddəsinin 8-ci bəndində “xüsusi təhlükəli residivist tərəfindən, yaxud əvvəllər qəsdən adam öldürmüş olan şəxs tərəfindən öldürülmə, bu Məcəllənin 96, 97 və 98-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş öldürmələr istisna olmaqla” dispozişiyasında nəzərdə tutulmuşdur.

Göründüyü kimi, əvvəlki Cinayət Məcəlləsində olan, “xüsusi təhlükəli residivist tərəfindən adam öldürmə” anlayışından imtina olunmaqla yanaşı, həmin hissədə “əvvəllər qəsdən adam öldürmüş olan şəxs tərəfindən öldürülmə” ifadəsi “təkrar adam öldürmə” sözləri ilə əvəz edilmiş, eləcə də, “bu Məcəllənin 96, 97 və 98-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş öldürmələr istisna olmaqla” ifadəsi də müqayisə olunan maddənin qeydində “Bu Məcəllənin maddələri ilə qəsdən adam öldürməyə görə məsuliyyət müəyyən olunmuş cinayətlərdən hər hansı birini və ya bir neçəsini törətmiş şəxs tərəfindən bu Məcəllənin 120-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayətin yenidən törədilməsi onun təkrar törədilməsi hesab olunur” sözləri ilə əvəz edilmişdir.

Xüsusi araşdırma aparmadan ilk baxışda hiss olunur ki, “Köhnə Məcəllə” bu sahədə ictimai münasibətləri “Yeni Məcəlləyə” nisbətən daha müvəffəqiyyətli tənzimləyirdi. Belə ki, qüvvədə olan cinayət qanununa görə, həmin Məcəllənin maddələri ilə qəsdən adam öldürməyə görə məsuliyyət müəyyən olunmuş cinayətlərdən hər hansı birini və ya bir neçəsini törətmiş şəxs tərəfindən *bu Məcəllənin 120-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayətin yenidən törədilməsi* onun təkrar törədilməsi hesab olunur. Lakin əvvəllər qəsdən adam öldürmüş şəxs tərəfindən bu Məcəllənin 120-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayətin deyil, həmin Məcəllənin 103 (Soyqırım), 277 (Dövlət xadiminin və ya ictimai xadimin həyatına sui-qəsd etmə (terror aktı)) və yaxud 287-ci (Ədalət mühakiməsini və ya ibtidai istintaqı həyata keçirən şəxsin həyatına qəsd etmə) maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayətləri yenidən törətməsi, yəni yenidən adam öldürməsi qüvvədə olan qanunun

mənasına görə, qəsdən adam öldürmə cinayətinin təkrar törədilməsi hesab olunmur. Bu isə normal məntiqə və qanunun ruhuna uyğun deyildir.

İkincisi, qüvvədə olan Məcəllədə, əvvəlki Məcəllədən fərqli olaraq, şəxsin məsuliyyəti yüngülləşdirən hallarda qəsdən adam öldürməyə, yəni həmin Məcəllənin 121 (Ananın yeni doğduğu uşağı qəsdən öldürməsi), 122 (Qəflətən baş vermiş güclü ruhi həyəcan vəziyyətində qəsdən adam öldürmə), 123 (Zəruri müdafiə həddini və ya cinayət törətmiş şəxsin tutulması üçün zəruri həddi aşmaqla adam öldürmə) və 135-ci (Evtanaziya) maddələri ilə qəsdən adam öldürməyə görə məsuliyyət müəyyən olunmuş cinayətlərdən hər hansı birini və ya bir neçəsinin törədilməsinin və ya təkrar törədilməsinin qəsdən adam öldürmə cinayətinin təkrar törədilməsi hesab olunub olunmaması məsələsi “açıq” qalmışdır. Məhkəmə təcrübəsi, bu məsələdə əvvəlki cinayət qanununun müddəalarına əsaslanır ki, bu da müsbət qiymətləndirilə bilməz.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” qərarının 14-cü bəndində göstərilir: “Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, təkrar qəsdən adam öldürmə (CM-nin 120.2.10-cu maddəsi) cinayətində iki və ya daha çox şəxsi öldürmə təqsirkarın vahid qəsdilə əhatə olunmur və bir qayda olaraq ayrı-ayrı vaxtlarda törədilir. Bu zaman təqsirkarın əvvəllər başa çatmış qəsdən adam öldürmə cinayəti törətməsi, yaxud bu növ cinayət törətməyə cəhd etməsi və ya bu növ cinayətin icraçısı, yaxud iştirakçısı olmasının əhəmiyyəti yoxdur. Qanunun mənasına görə qəsdən adam öldürmə cinayəti soyqırım, dövlət xadiminin və ya ictimai xadimin həyatına sui-qəsd etmə (terror aktı), ədalət mühakiməsini və ya ibtidai istintaqı həyata keçirən şəxsin həyatına qəsd etmədən (CM-nin 103, 277, 288-ci maddələri) sonra baş verdikdə bu əməl CM-nin 120.2.10-cu maddəsi ilə tövsif edilməlidir. Belə əməllərin ananın yeni doğduğu uşağı qəsdən öldürməsi, qəflətən baş vermiş güclü ruhi həyəcan vəziyyətində qəsdən adam öldürmə, zəruri müdafiə həddini və ya cinayət törətmiş şəxsin tutulması üçün zəruri həddi aşmaqla adam öldürmə, evtanaziya (CM-nin 121,122,123,135-ci maddələri) cinayətlərindən sonra törədilməsi isə CM-nin 120.2.10-cu maddəsinin tərkibini təşkil etmir.”

Qəsdən adam öldürmənin CM-nin 121, 122, 123, 135-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş qəsdən adam öldürmə cinayətlərindən sonra törədilməsinin CM-nin 120.2.10-cu maddəsinin tərkibini təşkil etməməsi barədə Ali Məhkəmə Plenumunun qeyd edilən qərarının imperativ formada əks olunan hüquqi mövqeyi, mahiyyət etibarilə, eləcə də fomal cəhətdən qanunçuluq prinsipi mövqeyindən mübahisələndirilə bilər. Belə ki, cinayət qanununun başlıca prinsiplərindən olan qanunçuluq prinsipinə əsasən əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) cinayət sayılması və həmin əmələ görə cəza və digər cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlər yalnız CM ilə müəyyən edilir (CM-in 5.1-ci maddəsi).

Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 182.2.4-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair” 21 oktyabr 2011-ci il tarixli Qərarında qeyd edilmişdir ki, qanunçuluq prinsipinin mahiyyəti cinayət qanununun tətbiqi ilə bağlı hüquqtətbiqedən orqanın fəaliyyətinin yalnız qanuna əsaslanmasından və qanun əsasında həyata keçirilməsindən, eləcə də əməlin cinayət sayılması və belə əməli törədən şəxsin təqsirli hesab edilməsi və onun barəsində cəzanın tətbiqinə yalnız cinayət qanunu əsasında yol verilməsindən ibarətdir. Eyni zamanda, şəxsin cinayət tərkibi yaradan ictimai-təhlükəli əməli törətməsinin onun cinayət məsuliyyətinin əsaslarını yaratması, əməlin cinayət sayılması və cəzalanmalı olmasının yalnız cinayət qanunu ilə müəyyən edilməsi qanunçuluq prinsipinin təmin edilməsinin əsas üsullarındandır.

Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun qeyd olunan Qərarında formalaşdırdığı hüquqi mövqeyə əsasən qanunverici orqan tərəfindən cinayət hüquq norması qəbul edilərkən qanunçuluğun prinsiplərindən olan qanunun aliliyi, vahidliyi, məqsədüuyğunluğu və qanunçuluğun reallığı prinsiplərinə riayət olunmasına xüsusi diqqət yetirilməlidir. Sadalanan prinsiplərə əməl olunması Konstitusiyada təsbit olunmuş bərabərlik, mütənasiblik, hüquqi müəyyənlik, tarazlıq prinsiplərindən irəli gəlir (Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 18.5, 61.1.1 və 65-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair 18 mart 2013-cü il tarixli Qərarı).

Digər tərəfdən, “əvvəllər qəsdən adam öldürmüş olan şəxs tərəfindən öldürülmə” ifadəsi

“təkrar adam öldürmə” ifadəsinə nisbətən, beynəlxalq cinayət hüququ elmi, cinayət qanunu və xarici dövlətlərin məhkəmə təcrübəsinə əsasən, mənə elə gəlir ki, daha müvəffəqiyyətli anlayış idi.

Diqqət tələb edən məsələdir ki, yeni Cinayət Məcəlləsi qəbul edilərkən, qanunverici orqan ağırlaşdırıcı hallarda qəsdən adam öldürmənin xüsusi halı kimi “xüsusi təhlükəli residivist tərəfindən adam öldürmə” anlayışından imtina etmişdir. Deməli, normal məntiqin tələbinə və qanunun mənasına əsasən “residivist” və “təhlükəli residivist” tərəfindən adam öldürmə də özü-özlüyündə ağırlaşdırıcı hallarda qəsdən adam öldürmə kimi qiymətləndirilməməlidir. Çünki, “residivist” və “təhlükəli residivist”ə nisbətən, “xüsusi təhlükəli residivist” cəmiyyət üçün daha təhlükəlidir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” qərarının 14-cü bəndinin 2-ci abzasında göstərilir: “Təqsirkarın qəsdən adam öldürmə cinayətini törətməsi təkrar adam öldürmə kimi tövsif edilərkən onun əvvəlki cinayət hadisəsinə görə məhkum edilib-edilməməsi nəzərə alınmır. Təqsirkar şəxs əvvəllər törətdiyi qəsdin adam öldürmə, yaxud bu cinayətə sui-qəsd etməyə görə məhkum olunmamışsa onun birinci əməli müstəqil tövsif olunmalı, sonuncu əməl isə onun başa çatıb-çatmamasından asılı olaraq CM-nin 120.2.10 və ya 29, 120.2.10-cu maddəsi ilə tövsif edilməlidir.”

Yuxarıda qeyd edilən səbəbdən, Ali Məhkəmə Plenumunun qeyd edilən hüquqi mövqeyi ilə razılaşmaq düzgün olmazdı. Belə ki, Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 18.5, 61.1.1 və 65-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair 18 mart 2013-cü il tarixli Qərarının 1-ci bəndinə əsasən, qəsdən cinayət törətməyə görə əvvəllər məhkum olunmuş şəxs tərəfindən yenidən qəsdən eyni və ya həmcins cinayətin törədilməsi cinayətin residivi kimi qəbul edilməlidir. Həmin şəxsin əməli eyni zamanda cinayətlərin təkrar törədilməsi əlaməti ilə tövsif edilə bilməz.

Onu da qeyd edim ki, Rusiya Federasiyasının 2003-cü il 8 dekabr tarixli qanunu ilə ağırlaşdırıcı hallarda qəsdən adam öldürmə kimi “təkrar adam öldürmə”ni nəzərdə tutan RF CM-nin 105-ci maddəsinin 2-ci hissəsinin “n” bəndi hüquqi qüvvəsini itirmişdir. Həmin qanunla RF CM-nin ümumi hissəsində cinayətin təkrar törədilməsinin anlayışını müəyyən edən 16-cı maddəsi də Məcəllədən çıxarılmışdır. Yeri gəlmişkən onu da qeyd edim ki, RF CM-nin 16-cı maddəsi, həmin maddənin 3-cü hissəsi istisna olmaqla, Azərbaycan Respublikası CM-nin 16-cı maddəsi ilə eyni məzmunludur.

Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq, belə nəticəyə gəlmək olak ki, cinayətin residivinin eyni zamanda cinayətlərin təkrar törədilməsi kimi qiymətləndirilməsi və cinayətlərin təkrar törədilməsi əlaməti ilə tövsif edilməsi cinayət qanununu mahiyyətinə, beynəlxalq cinayət hüququ təcrübəsinə və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun hüquqi mövqeyinə uyğun deyildir. Odur ki, Ali Məhkəmə Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” qərarının 14-cü bəndində müvafiq dəyişiklik aparılmalıdır.

Beləliklə, yazının həcmiminin məhdudluğunu nəzərə alaraq, bir sıra digər ayrı-ayrı xüsusatlar üzərində konkret dayanmadan ümumi şəkildə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 2002-ci il 12 dekabr tarixli qərarında aşağıda göstərilən əlavə və dəyişikliklərin aparılması məsələsinə baxılmasını təklif edirəm:

- Həmin Plenum qərarının preambulası yenidən işlənilsin və sənədin həmin hissəsində Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında öz əksini tapmış azadlıq hüququna deyil, yaşamaq hüququna istinad olunsun. Eləcə də, «İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Avropa Konvensiyasının 2-ci maddəsində öz əksini tapmış “Yaşamaq hüququnun” müddəaları və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qəsdən adam öldürmə işləri üzrə presedentlərinin düzgün və vahid qaydada tətbiqinin təmini məsələləri diqqət mərkəzində saxlanılsın.
- Qərarın 1-ci bəndinə aşağıdakı məzmununda 3-cü və 4-cü abzaslar əlavə olunsun:
“Bu zaman nəzərə almaq lazımdır ki, CPM-da müvafiq dəyişiklik aparılanaqədər, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət-

Prosessual Məcəlləsinin 397.1 və 397.2-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” 12 may 2009-cu il tarixli qərarına uyğun olaraq, apellyasiya instansiyası məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən cinayət və cinayət-prosessual qanunvericiliyinin normalarına riayət edilməsini hər bir halda, o cümlədən müvafiq olaraq apellyasiya şikayətinin və ya protestinin dəlillərində bu barədə tələb irəli sürülməsə də yoxlamalıdır.

- Cinayət və cinayət-prosessual qanunvericiliyinin normalarına riayət edilməsinin yoxlanılmasından sonra CPM-nin 403-405-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş hallar və səbəblər müəyyən edildikdə: apellyasiya icraatı məhkum edilmiş və ya bəraət almış şəxsin və ya onun müdafiəçisinin verdiyi apellyasiya şikayəti və yaxud mahiyyətə həmin şəxslərdən hər hansı birinin xeyrinə dövlət ittihamçısının verdiyi apellyasiya protesti üzrə keçirilərsə, apellyasiya instansiyası məhkəməsi göstərilən şəxsin vəziyyətini yaxşılaşdırmaqla birinci instansiya məhkəməsinin yekun qərarını dəyişdirə və ya ləğv edərək yeni qərar qəbul edə bilər, apellyasiya icraatı mahiyyətə məhkum edilmiş və ya bəraət almış şəxsin ziyanına dövlət ittihamçısının verdiyi apellyasiya protesti və ya xüsusi ittihamçının verdiyi apellyasiya şikayəti üzrə keçirilərsə, apellyasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya müraciətinin dəlillərindən asılı olmayaraq birinci instansiya məhkəməsinin yekun qərarını məhkum edilmiş və ya bəraət almış şəxsin vəziyyətini ağırlaşdırmaqla da dəyişdirə və ya ləğv edərək yeni qərar qəbul edə bilər; lakin bunun üçün əsas apellyasiya müraciətinin dəlillərində göstərilməmişdirsə, qərar işə baxan apellyasiya instansiyası məhkəməsinin bütün hakimləri tərəfindən yalnız yekdilliklə qəbul oluna bilər.”
- Plenum qərarının 2-3-cü və bir sıra digər bəndlərində işlədilən “təqsirkar”, “təqsirkar şəxs”, “məhkum” və “cinayətə sui-qəsd” ifadələri qüvvədə olan cinayət və cinayət-prosessual qanunvericiliyə uyğun olaraq, müvafiq surətdə “şəxs”, “təqsirləndirilən şəxs”, “cinayət törətmiş şəxs”, “cinayəti etməyə cəhd” ifadələri ilə əvəz edilsin;
- Plenum qərarının 5-ci bəndinə 2-ci abzasdan sonra aşağıdakı məzmununda yeni 3-cü abzas əlavə olunsun (həmin bəndin 3, 4 və 5-ci abzasları müvafiq surətdə 4, 5 və 6-cı abzas hesab olunsun): “Bu xarakterli cinayətləri bilavasitə törətmiş və ya başqa şəxslərlə birlikdə onun törədilməsində bilavasirə iştirak etmiş şəxslərlə yanaşı, anlaqsız vəziyyətdə olan və ya cinayət məsuliyyətinə cəlb etməyə imkan verən yaş həddinə çatmamış şəxslərdən, habelə Cinayət Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş digər hallarda cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə bilməyən başqa şəxslərdən, eləcə də heyvanlardan, yaxud müəyyən mexanizmlərdən istifadə etməklə qəsdən adam öldürmə cinayətini törətmiş şəxs də cinayətin icraçısı sayılır və əməli CM-nin 32-ci maddəsinə istinad edilmədən həmin Məcəllənin xüsusi hissəsinin müvafiq maddələri ilə tövsif edilməlidir.”
- Qərarın 5-ci bəndinə aşağıdakı məzmununda 7-ci abzas əlavə olunsun: “Cinayətkar birlikdə (təşkilatda), habelə mütəşəkkil dəstələrin təşkilatçılarının, rəhbərlərinin və ya sair nümayəndələrinin birliyində iştirak edən 16 yaşına qədər şəxslər tərəfindən qəsdən adam öldürmə cinayəti törədildikdə, onlar CM-nin 218-ci maddəsi ilə deyil, yalnız qəsdən adam öldürməyə və 14 yaşına çatmış şəxslər üçün qanunda nəzərdə tutulmuş digər cinayətlərə görə məsuliyyət daşıyırlar.”
- Plenum qərarının 7-ci bəndinə 2-ci abzasdan sonra aşağıdakı məzmununda yeni 3-cü abzas əlavə olunsun (həmin bəndin 3 və 4-cü abzasları müvafiq surətdə 4 və 5-ci abzaslar hesab olunsun): “Zərərçəkmiş şəxsin xidməti vəzifəsini yerinə yetirməsi onun xidməti səlahiyyətlərinin hüddudlarından açıq-aşkar surətdə kənara çıxan hərəkətlər etməsi (hərəkətsizlik göstərməsi) ilə müşayiət olunursa, yaxud xidməti səlahiyyətlərindən xidmət mənafeyinə açıq-aşkar zidd olaraq istifadə olunursa və ya xidməti mənafeyi mübahisəsiz tələb etdiyi halda xidməti vəzifələrinin

icrasına açıqca etinasız, vicdansız və ya laqeyd münasibətin nəticəsində həmin vəzifələrdən istifadə edilmirsə, qəsdən adam öldürmə əməli CM-nin 120.2.3-cü maddəsi ilə deyil, əgər başqa tövsifedici əlamətlər yoxdursa, CM-nin 120.1-ci maddəsi ilə tövsif olunmalıdır.”

- Plenum qərarının 8-ci bəndinə 2-ci abzasdan sonra aşağıdakı məzmununda yeni 3-cü və 4-cü abzaslar əlavə olunsun (həmin bəndin 3-7-ci abzasları müvafiq surətdə 5-9-cu abzaslar hesab olunsun):
- “Qəsdən adam öldürmə cinayətinin konkret halda obyektiv cəhətini təşkil edən çoxsaylı bədən xəsarətləri zərərçəkənin qəsdən həyatdan məhrum olunmasında ifadə olunan cinayət əməlinin başa çatdırılması məqsədilə yetirilsə və zərərçəkmiş şəxsi xüsusi amansızlıqla həyatdan məhrum etməyə yönəlməmişdirsə, həmin xəsarətlərin sayının çoxluğu ictimai-təhlükəli qəsdin zahiri tərəfini əks etdirən əlamət kimi özü-özlüyündə xüsusi amansızlıq kimi qiymətləndirilə bilməz. Burada cinayətin obyektiv cəhətini təşkil edən xəsarətlərin xarakteri və ağırlıq dərəcəsi, təqsirləndirilən şəxs tərəfindən yetirilmə ardıcılığı və mexanizmi nəzərə alınmalıdır.”;
- “Zərərçəkmiş şəxsin yaxın adamlarının gözü qarşısında öldürülməsi məsələsinə hüquqi qiymət verilərkən yalnız CPM-nin 7.0.32-ci maddəsində sadalanan yaxın qohumlarla məhdudlaşmaq olmaz, burada həmçinin zərərçəkmiş şəxsin həyatı, səhhəti və mənafeyi yaranmış həyati şəraitdən asılı olaraq onlar üçün əziz olan digər şəxslər də nəzərə alın bilər.”
- Ali Məhkəmə Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” qərarının 11-ci bəndinə aşağıdakı məzmununda 2-ci abzas əlavə olunsun: “İki və ya daha çox şəxsi öldürmə vahid qəsdlə əhatə olunmaqla eyni vaxtda və yaxud vahid qəsdlə ayrı-ayrı vaxtlarda törədildikdə həmin cinayətləri törətmiş şəxs onlardan heç birinə görə məhkum olunmamışdırsa və ya qanunla müəyyən edilmiş əsaslar üzrə cinayət məsuliyyətindən azad edilməmişdirsə, habelə bu cinayətlərdən heç birinə görə cinayət məsuliyyətinə cəlbətmə müddəti keçməmişdirsə CM-nin 120.2.7-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmalıdır.”
- Plenum qərarının 11-ci bəndinə 2-ci abzası 3-cü abzas hesab olunsun və 3-cü abzası müvafiq surətdə 4-cü abzas hesab olunmaqla aşağıdakı yeni redaksiyada verilsin: “İki və ya daha çox qəsdən adam öldürmə vahid qəsdlə əhatə olunmadıqda, ayrı-ayrı vaxtlarda və yaxud eyni vaxtda törədilməsindən asılı olmayaraq həmin cinayətləri törətmiş şəxs onlardan heç birinə görə məhkum olunmamışdırsa və ya qanunla müəyyən edilmiş əsaslar üzrə cinayət məsuliyyətindən azad edilməmişdirsə, habelə bu cinayətlərdən heç birinə görə cinayət məsuliyyətinə cəlbətmə müddəti keçməmişdirsə onun əməli təkrar adam öldürmə kimi CM-nin 120.2.10-cu maddəsi ilə nəzərdə tutulan cinayətin tərkibini təşkil edir.”
- Ali Məhkəmə Plenumunun həmin qərarının 13-cü bəndinin 1-ci abzasının 2-ci cümləsindən “özündən getmə, huşsuz, yatmış, bərk sərxoş vəziyyətdə olması kimi” sözlərinin çıxarılısın;
- Həmin Plenum qərarının 14-cü bəndinin 1-3-cü abzasları çıxarılısın, qeyd edilən bəndin 4-cü abzası 2-ci abzas hesab olunsun və aşağıdakı məzmununda 1-ci abzas əlavə olunsun: “Qəsdən adam öldürmə cinayətini törətməyə görə əvvəllər məhkum olunmuş şəxs tərəfindən yenidən qəsdən adam öldürmə cinayətinin törədilməsi cinayətin residivi kimi qəbul edilməlidir. Həmin şəxsin əməli eyni zamanda qəsdən adam öldürmə cinayətinin təkrar törədilməsi əlaməti ilə tövsif edilə bilməz.”
- Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 2002-ci il 12 dekabr tarixli qərarında qəsdən adam öldürmənin xüsusi növləri olan CM-nin 103 (Soyqırım), 277 (Dövlət xadiminin və ya ictimai xadimin

həyatına sui-qəsd etmə (terror aktı)), 287 (Ədalət mühakiməsini və ya ibtidai istintaqı həyata keçirən şəxsin həyatına qəsd etmə), 121 (Ananın yeni doğduğu uşağı qəsdən öldürməsi), 122 (Qəflətən baş vermiş güclü ruhi həyəcan vəziyyətində qəsdən adam öldürmə), 123 (Zəruri müdafiə həddini və ya cinayət törətmiş şəxsin tutulması üçün zəruri həddi aşmaqla adam öldürmə) və 135-ci (Evtanaziya) maddələri ilə nəzərdə tutulmuş cinayətlərin demək olar ki, diqqətdən kənar qalmasını nəzərə alaraq, həmin cinayət tərkiblərinin hər biri ilə əlaqədar məhkəmə təcrübəsi ümumiləşdirməklə və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin eyni xarakterli işlər üzrə presedentləri nəzərə alınmaqla müvafiq tövsiyələrin hazırlanması məqsədmüvafiqdir.

BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR**Şirvan Apellyasiya Məhkəməsində 2013-cü ilin yekunlarına dair Rəyasət Heyətinin iclası keçirilmişdir**

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsində 2013-cü ilin yekunlarına dair Rəyasət Heyətinin iclası keçirilmişdir. Rəyasət Heyətinin iclasında Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin hakimləri və aparat işçiləri, həmçinin Ali Məhkəmənin cinayət kollegiyasının sədri Şahin Yusifov, mülki kollegiyanın hakimi Rəşadət Ağayev, inzibati-iqtisadi kollegiyanın hakimi Xəqani Məmədov iştirak etmişlər. İclası giriş sözü ilə açan - Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin sədri Qürbət Əsgərov Məhkəmənin 2013-cü ildə ümumi fəaliyyəti haqqında geniş məlumat vermişdir. -Bundan sonra iclasda məhkəmə aparatının 2013-cü il fəaliyyətinə dair, məhkəmə kollegiyalarında 2013-cü ildə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi vəziyyətinə dair, məhkəmənin maliyyə-təsərrüfat və Həmkarlar İttifaqı Komitəsinin fəaliyyətinə dair hesabatlar dinlənilmişdir. Gündəliyə daxil edilən məsələlərlə bağlı geniş müzakirələr aparılmış, ümumilikdə 2013-cü ilin yekunlarına dair təqdim olunmuş hesabatlar məqbul hesab olunmuşdur. İclasda çıxış edən Ali Məhkəmənin hakimləri ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi zamanı apellyasiya məhkəməsinin hakimləri tərəfindən yol verilmiş qanun pozuntularını və nöqsanları hakimlərin diqqətinə çatdırmış və vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması istiqamətində tövsiyələr vermişlər.

7 fevral 2014-cü il tarixdə Gəncə Apellyasiya Məhkəməsində 2013-cü ilin yekunlarına həsr edilmiş iclasda Ali Məhkəmənin hakimləri iştirak etmişlər

07 fevral 2014-cü il tarixdə Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin inzibati binasında 2013-cü ilin yekunlarına həsr edilmiş rəyasət heyətinin iclası keçirilmişdir. İclasda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimləri Aslan Kalbaliyev, Fərhad Kərimov və Azər Hüseynov iştirak etmişlər.

Məhkəmənin sədri Rafiq Məmmədov iclası giriş sözü ilə açaraq Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə son illər respublikamızda əldə olunmuş yüksək nailiyyətlərdən, o cümlədən genişmiqyaslı məhkəmə-hüquq islahatlarından, regionlarda yeni məhkəmələrin yaradıldığından, hakimlərin ştat sayının artırıldığından, hakimlərin Azərbaycan standartları ilə seçim prosesinin Avropada örnək kimi dəyərləndirildiyindən, məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsindən və hakimlərin əmək haqlarının qaldırılması ilə əlaqədar "Məhkəmələr Hakimlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa olunan dəyişiklikdən qısa məlumat vermişdir.

Sonra 24 yanvar 2014-cü ildə keçirilmiş Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin plenum iclasında məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevin verdiyi bir sıra tapşırıqları iclas iştirakçılarının nəzərinə çatdıraraq gündəlikdə olan məsələləri qeyd etmişdir.

Kollegiya sədrinin səlahiyyətlərinin icra edən hakimlər Loğman Süleymanov, Fikrət Mehtiyev, Çingiz Məmmədov və Fikrət Əliyev apellyasiya məhkəməsinin mülki, inzibati-iqtisadi, cinayət və hərbi kollegiyalarında 2013-cü ildə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinə dair hesabatlarını məruzə etmişlər, eyni zamanda kollegiyanın bütün hakimləri ayrı-ayrılıqda baxdıqları işlər üzrə hesabatlarını təqdim etmişlər.

2014-cü ilin birinci yarım ilinə dair iş planına uyğun olaraq apellyasiya məhkəməsində məhkəmə iclasının vaxtında başlanmasının, məhkəmə prosedurlarına riayət edilməsinin, aparat işçiləri tərəfindən əmək və icra intizamına, daxili intizam qaydalarına riayət edilməsi məqsədilə

aparılmış monitorinqlərin nəticələrinə dair aparatın rəhbəri Elmir Alışzadənin məruzəsi dinlənmişdir.

Daha sonra rəyasət heyətinin iclasında iştirak edən Ali Məhkəmənin hakimləri hər bir müzakirə olunan məsələlərlə bağlı ətraflı çıxış edərək Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin 2013-cü il üzrə göstəriciləri barədə geniş məlumat vermiş, Ali Məhkəmənin kollegiyaları tərəfindən ləğv edilmiş və dəyişdirilmiş qərarların təhlilini aparmış, işlərə baxılması zamanı yaranan problemlər barədə hakimlərin suallarına cavab vermişlər.

5 Fevral 2014-ci il tarixdə Ali Məhkəmədə BMT-nin İH üzrə Cənubi Qafqazdakı Ofisinin Baş Müşaviri Vladimir Şkolnikov və İH üzrə Milli Müşaviri Kamran Bağirov ilə Beynəlxalq Əlaqələr və İnsan Hüquqları və İ.Əlaqələr Şöbələrinin arasında görüş keçirilmişdir

5 Fevral 2014-ci il tarixdə Ali Məhkəmədə BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığının Cənubi Qafqazdakı Ofisinin İnsan Hüquqları üzrə Baş Müşaviri Vladimir Şkolnikov və BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığının Milli Müşaviri Kamran Bağirov ilə Beynəlxalq Əlaqələr və İnsan Hüquqları və İctimaiyyətlə Əlaqələr Şöbələrinin əməkdaşlar arasında görüş keçirilmişdir. Görüşün təşəbbüskarları Ali Məhkəmənin İnsan Hüquqları və İctimaiyyətlə Əlaqələr Şöbəsi və BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığı olmuşdur. Görüşün məqsədi Baş Müşavir Vladimir Şkolnikovun Azərbaycana səfəri çərçivəsində BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığı ilə ölkənin məhkəmə qurumları arasında insan hüquqları və qanunun aliliyi sahəsində gələcək əməkdaşlıq yollarının müəyyən edilməsi üçün Ali Məhkəmənin yeni yaradılmış İnsan Hüquqları və İctimaiyyətlə Əlaqələr Şöbəsinin əməkdaşları ilə tanışlıq olmuşdur. Görüşdə insan hüquqları sahəsində əhalinin maarifləndirməsi, xarici və beynəlxalq qurumlar ilə qarşılıqlı tərcübə mübadiləsi, beynəlxalq konfranslarda və forumlarda iştirak, 2015-2020-ci illərdə Azərbaycanda BMT-nin İnkişafa Yardım üzrə Çərçivə Sənədinin işlənilib hazırlanmasında birgə əməkdaşlıq və sair məsələlər müzakirə olunmuşdur. Görüşün gedişində Vladimir Şkolnikov BMT-nin insan hüquqları sahəsində gördüyü işlər barədə məlumat vermişdir. Həmçinin qonaqlar tərəfindən Ədalət Mühakiməsinin həyata keçirilməsində İnsan Hüquqları adlı tədris vəsaitləri təqdim olunmuşdur.

Avropa Şurasının MONEYVAL Komitəsinin dəyərləndirmə missiyası Ali Məhkəmədə olmuşdur

17 fevral 2014-cü ildə Avropa Şurasının çirkli pulların yuyulması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə sahəsində öhdəliklərin icrasına nəzarət edən MONEYVAL Komitəsinin dəyərləndirmə missiyası Ali Məhkəmədə, Bakı və Sumqayıt Apellyasiya Məhkəmələrinin və birinci instansiya məhkəmələrinin hakimləri ilə görüşmüşdür.

MONEYVAL Katibliyinin nümayəndələrindən, Böyük Britaniya, Rumıniya, Xorvatiya, Rusiya, Türkiyə və Makedoniya ekspertlərindən ibarət dəyərləndirmə missiyası ilə görüşdə Ali Məhkəmənin Cinayət kollegiyasının sədri Şahin Yusifov ölkəmizdə davamlı olaraq aparılan məhkəmə-hüquq islahatları, bu islahatlar ölkəmizdə yaradılmış və fəaliyyət göstərən yeni məhkəmə sistemi, cinayət yolu ilə əldə edilmiş vəsaitlərin leqallaşdırılmasına və çirkli pulların yuyulmasına qarşı mübarizə sahəsində məhkəmələrin vəzifələri və səlahiyyətləri, bu xarakterli cinayətlərə dair işlərə baxılması təcrübəsi, qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi yolu ilə IV raund dəyərləndirilmə çərçivəsində çirkli pulların yuyulmasına, korrupsiyaya qarşı mübarizə sahələrində həyata keçirilmiş tədbirlər haqqında geniş məlumat verilmişdir. Görüşdə o, da vurğulanmışdır ki, həm Ali Məhkəmədə, həm də apellyasiya və birinci instansiya məhkəmələrində başqa məsələlərlə yanaşı cinayət yolu əldə edilmiş vəsaitlərin leqallaşdırılmasına dair işlərə baxılarkən də milli qanunvericiliyi ilə yanaşı beynəlxalq müqavilələrin tələbləri, İnsan Hüquqları Üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququ nəzərə alınır və istifadə edilir.

Görüşdə dəyərləndirmə missiyasının nümayəndələrini maraqlandıran suallara cavab verilmiş, qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılmışdır.

